YU ISSN 0022/9296 — LETNIK XXVIII, ŠT. 12 JUNIJA 1988 — CENA 500 DINARJEV

KATEDRA

KATEDRA

REFORMI ZELENO LUČ, REFORMATORJE ZA ZAPAHE

Ugotovitev zadnje partijske konference v Beogradu, da je deželi potrebna reforma, sodi nedvomno med epohalne prispevke k zgodovini južnoslovanskih narodov. Zveza komunistov Jugoslavije je še enkrat predstavila vso svojo jasnovidnost in hkrati povedala, da kljub vsej reformatorski evforiji nikakor ne razmišlja o sestopu z oblasti. Če bi namreč o tem razmišljala, potem pristanek zveze komunistov za izvedbo reforme sploh ne bi bil potreben.

Kakšna bi naj bila ta reforma, se ta trenutek seveda še ne ve natančno, vendar pa boste to še prehitro izvedeli.

Ker ima zveza komunistov oblast še vedno trdno v rokah, lahko o tem, kakšne reforme ima v mislih, sklepamo pač na podlagi dejanj oblasti. In če je pravo volja oblasti, ki se na daljši rok materializira v paragrafih, uporaba tega prava pa trenutna volja oblasti, omejena kvečjemu z njeno lastno »dolgoročno« voljo (zakoni), potem je pripor Janeza Janše, Davida Tasića in Ivana Borštnerja takšno dejanje par excellence. Če bi sklepali o možnih smereh reforme na podlagi tega dejanja, potem pridemo do zaključkov, ki (kot vse kaže) niso objavljivi. Rezultati reforme morajo biti vidni do konca tega leta, so rekli. Srečno novo 1984, torej.

Medtem ko smo se doslej še lahko nekoliko šalili, v tej točki seveda hudič šalo jemlje.

V beograjskem procesu je oblast kršila svoje lastne zakone. Pravna norma se namreč objektivizira, če se dovolj dolgo uporablja, pridobi svojo lastno vrednost, ki se lahko prične oddaljevati od interesov dnevne politike. V omenjenem primeru je sodišče, ko se je srečalo z omenjeno težavo — razliko med trenutnim političnim interesom in pozitivno zakonodajo — reagiralo tako, kot da imajo ustava in zakoni zgolj dekorativno funkcijo (kot se je v zagovoru izrazil Milan Nikolič). Prvotna obtožnica v tem procesu je, na primer, obtožene bremenila, da so se zbirali in da so organizirali zbiranje po privatnih stanovanjih, kar pa celo po nobenem izmed naših zakonov ni kaznivo dejanje.

Tako grobih napak oblast očitno ne počne več. Bila je dovolj previdna, da je zakone dobro prebrala, in na podlagi tega branja ugotovila, da pravzaprav ni nobene potrebe, da jih krši v takem obsegu, saj ji tako ali tako omogočajo vse, kar si lahko poželi.

Če je možno nekoga legalno zapreti, ker je imel v predalu dokument, na katerem niti ni bilo označeno, da gre za kakršnokoli tajnost, če javnost ne sme izvedeti, za kakšen dokument gre, če so iz postopka izključeni vsi, razen obtoženih in izbranih vojaških oseb, če javnost ne sme izvedeti, kako je postopek pred sodiščem potekal, in če so osumljeni ves čas v priporu in odrezani od vseh virov informacij, potem to pomeni vsaj dvoje — da imamo opraviti s pravnim perpetuum mobile, kakršnega bi nam zavidali Orwell, Kafka in Zamjatin hkrati, in da je možno kogarkoli kadarkoli zapreti. Če sledimo tej logiki, je pravzaprav čudno, da sploh smemo izvedeti, da je nekdo v priporu. Očitno pa je še nekaj: da si vojska lasti ekskluzivno pravico do obrambe dežele. Nihče razen vojaških oseb ne sme izvedeti, za kakšen dokument gre, ker je to pomembno za varnost dežele! **Kar je implicitno že nekaj časa, — je postalo eksplicitno, — da je notranji sovražnik SFRJ njeno ljudstvo.**

Takrat, ko velik del civilistov v tej deželi žrtvuje eno leto svojega življenja (bojda zaradi te iste varnosti), je vojska celo pripravljena nekoliko odstopiti od tega svojega principa in nam zaupati del svojih skrivnosti. Ne bom pozabil nekega »pravila« o uporabi in vzdrževanju čelade, označenega z misterioznim »Vojna tajna«. Sedaj sem sicer seznanil javnost z vsebino zaupnega vojaškega dokumenta, vendar mislim, da sem s tem varnost dežele le neznatno ogrozil in mi je torej mogoče oprostiti. Nekaj podobnega se je nekoč že dogajalo Janši — takrat je seznanil javnost nič več in nič manj kot s tem, da si lahko obetamo skrajšanje vojaškega roka. Rusi so si oddahnili.

Kaj sploh storiti? Podpisovati peticije, pisati članke in odprta pisma? Da, toda vse to smo že počeli. Jože Smole temu sicer pravi pritisk na neodvisno delo sodišč, toda vprašajmo Jožeta Smoleta, kje je bil takrat, ko je resnični pritisk na delo sodišč javno izvajal na primer Veselin Djuranović.

Povejmo tokrat slovenski mladinski organizaciji, da hočemo za predsednika nikogar drugega kot Janeza Janšo. Če res hočemo reformo, potrebujemo na vodilnih mestih reformatorje. Da Janša to je, je dokazal tudi že tukaj, v Katedri. Če so reformatorji za zapahi, toliko slabše za zapahe.

Aleš Razpet

JANŠO ZA PREDSEDNIKA

f 19 88/877

Leta 1974 se je Zveza mladine preimenovala v Zvezo socialistične mladine, hkrati pa je bila ukinjena Zveza študentov kot samostojna organizacija. Ta zasuk v ideologijo mladinske organizacije je sledi nekaterim poskusom osamosvojitve v začetku sedemdesetih let, ki sami po sebi niso predstavljali radikalne prekinitve s staro prakso, vendar so nakazovali možnosti za širše odpiranje organizacije različnim slojem mladine.

Da bi praktično presegla vsaj nekatere zapreke in ozkosti, ki jih je bila vsiljena leta 1974, je ZSMS od 1981 naprej poskušala afirmirati princip frontnosti v svojem delovanju. Ta princip je vsaj približno zaživel na 12. kongresu v Krškem, ko je pritisk od spodaj, predvsem iz novih družbenih gibanj, oblikoval nekaj jasnih zahtev po civilni družbi. Vendar je praksa dela ZSMS po letu 1986 jasno dokazala, da je v tem trenutku mladinska organizacija močno omejena tako od znotraj kot od zunaj. Od znotraj jo omejuje lastna organizacijska, funkcionalna in kadrovska struktura, od zunaj pa razni koordinacijski odbori za kadrovska vprašanja, neformalne in formalizirane politične koordinacije, monopolizirani mediji, demokratični centralizem, ki deluje preko članov ZK v vodstvih ZSMS, kjer so običajno v večini itd.

Jasno je, da taka organizacija ne ustreza niti času niti prostoru in da bi že zdavnaj ostala na smetišču zgodovine, če bi obstajala možnost politične konkurence. Zato je potrebno v sami organizaciji do naslednjega kongresa pripraviti predlog radikalnih sprememb. Te bi morale iti v naslednjih smereh.

tudi mesta za neposredno zastopanje interesov posameznih slojev mlade generacije, kar v praksi pomeni, da bomo za skupščinske volitve kandidirali neposredno predstavnike zveze študentov, mladih kmetov itd. Tako njihove potrebe, želje in pobude ne bodo šle skozi serijo filtrov, ampak bodo res neposredno prisotne na mestih, kjer se odloča o njihovi usodi. Obenem se bomo tudi borili za stalno sestavo skupščin (stalni poslanci).

Zveza mladinskih organizacij in gibanj in njeni organi na republiškem in občinskih nivojih bo predstavljala politično institucijo, katere program bo sestavljen tudi in predvsem iz ključnih zahtev, ki se bodo oblikovale v posameznih delih generacije. **Če bo zveza študentov sprejela odločitev, da zahteva reformo in avtonomijo univerze, potem se bo tudi zveza na celotni politični fronti tokla za uresničitev te zahteve. Če bo zveza mladih kmetov zahtevala ukinitev zemljiškega maksimuma, bo ta zahteva avtomatično postala del operativnega programa Zveze. Če bo zveza mladih delavcev zahtevala legalizacijo stavke, se bomo s skupnimi močmi borili za legalizacijo stavke.** Če bo plenum mirovnih skupin ali mirovno gibanje vztrajalo na prizadevanju pravice do ugovora vesti, bomo vztrajali skupaj. Hkrati pa bo Zveza v organe v skupščinskem sistemu in v SZDL, ki se npr. ukvarjajo s področjem ekologije, delegirala predstavnike ekologov. Zveza mladinskih organizacij in gibanj bo tako bistveno povečala politično moč, ki jo ima sedanja ZSMS, hkrati pa

4.3. Svobodo vsakega naroda so samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve;

4.4. Nevtralna in aktivna miroljubna zunanja politika, ki omejuje sodelovanje z državami, ki so v vojaškem spopadu in izključuje vsako trgovanje z orožjem in vojaško opremo.

Na te ključne točke, ki predstavljajo zelo široko demokratično platformo, se lahko vežejo vsebinsko različni programi praktično vseh organizacij in gibanj, ki so potencialni člani zveze. V času priprav predlogov za reorganizacijo ZSMS pa bo ekipa, ki si zastavlja ta program, delovala predvsem na afirmaciji in uresničevanju predlogov, ki so se v zadnjih nekaj letih pojavili v slovenskem političnem prostoru, tudi v ZSMS in ki predstavljajo na eni strani zahteve po pravni državi in na drugi strani zahteve po vplivu civilne družbe na politično odločanje. S tem mislimo posebej na spremembo kazenske zakonodaje oziroma ukinitev verbalnega delikta, na zahteve po neposrednih volitvah, na zahteve po večji samostojnosti gospodarskih organizacij, na predloge o upoštevanju ekoloških kriterijev v razvojnih načrtih, na zahteve po **neideološki šoli in neideološki armadi**, na zahteve po enakopravnosti jezikov in pisav v JLA, na zahteve po samostojnosti sodstva, na zahteve po priznavanju ugovora vesti, na zahteve po prednostnem znanstvenem in tehnološkem sodelovanju z razvitim svetom, na zahteve po večji vključenosti v evropske gospodarske, kulturne in družbene tokove, na zahteve po ustanovitvi kmečkega sindikata in kmečke mladinske organizacije, na projekt alternativne telestopamo stališče, da naj se tudi v drugih republikah mladi oblikujejo mladinsko organizacijo v skladu z razmerami in s svojimi potrebami, ki so lahko tudi bistveno različne od naših. Na zveznem nivoju naj se formira taka oblika koordinacije in organizacije, na katero bodo lahko pristale vse organizacije v republikah in pokrajinah. Sedanja konferenca ZSMJ je zgolj oblika nekoristnega zapravljanja denarja za jalove manifestacije in turistična potovanja birokratov.

Zavedamo se, da je ob zaostrovanju družbene in ekonomske krize v Jugoslaviji vsaj minimalno upoštevanje nekaterih načel pravne države v zadnjih letih v Sloveniji liberaliziralo politično življenje do take mere, da je možno razmišljati tudi o resnejših in dolgoročnejših političnih projektih, med katere uvrščamo tudi naš program. Hkrati se zavedamo, da je ta liberalizacija do neke mere tudi rezultat prizadevanj bloka naprednejših sil v obstoječi oblastni strukturi oziroma v Zvezi komunistov Slovenije. Tem težnjam bomo nudili podporo vse dotlej, dokler bodo odprale prostor liberalnejšim konceptom, ki ustvarjajo pogoje za demokratizacijo.

Hočeš nočeš bo reorganizacija ZSMS v smeri, ki jo zagovarjamo, objektivno vzpostavila polje organizirane politične konkurence in vsaj v začetku bo zveza mladinskih organizacij in gibanj predstavljala kanale za pretok (tudi političnih) interesov, ki se bodo lahko oblikovali tudi izven zveze, kar ji bo dajalo nekatere značilnosti klasične politične stranke. Toda Zveza bi bila toliko manj stranka, kolikor bolj bi ostale organizacije, kot npr. SZDL, vršile svojo funkcijo. ZMOG bi že s svojim

P UK ZSMS
LJUBLJANA
KERSNIKOVA 4, LJUBLJANA

V primeru nejasnih ali nepojasnjenih aretacij kateregakoli študenta (študentov) Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani zahtevamo od vseh družbenopolitičnih organizacij na Univerzi in od vodstva Univerze, da ostro protestira in uradno zahteva zaščito človeških in državljanskih pravic aretiranega (aretiranih) študenta (študentov). Od vseh družbenopolitičnih organizacij v Sloveniji pa bomo zahtevali pojasnitev in utemeljenost postopkov in upoštevanje nevmešavanja v avtonomnost Univerze.

V Ljubljani 5. 6. 88

Za P UK ZSMS
Gorazd Drevenšek

»Stanovnik se konkretno za človeka čisto nič ne zanima. Mogoče za kakšne višje cilje.«

Manca Košir

Vse dokler se partija ne bo definitivno odrekla uporabi sile kot so npr. arbitrarne aretacije z lažnimi dokazi, načrtovane aretacije v tej ali oni republiki, grožnje z izrednimi ukrepi itn., zanjo ne vidim rešitve . . . Pogoj za izhod iz krize je vzpostavitev stanja SVOBODE. To bi omogočilo, da ljudstvo na nek način izbere ljudi, ki bodo krizo premagali.

K. Čavoški

j. janša

Aretiaciji Janeza Janše in Davida Tasića, ob natančnih, pomanjkjivih in nasprotujočih se informacijah civilnih in vojaških organov pregona ter dosedanje izkušnje pri napadih na mladinski tisk in mladinske projekte ne dopuščajo drugega kot veliko zaskrbljenost.

Janez Janša ni kdorkoli, postopki, ki se jih gredo civilno-vojaške oblasti pa tudi niso kakršnikoli. Kot da hočejo v tej državi za vsako ceno ustvariti izredne razmere, kjer bi lahko v imenu tako imenovane obrambe svetlih tradicij in prihodnosti počeli, kar bi se jim pač zdelo primerno. V Sloveniji pa so še kako živi dogodki, ki bi se naj, kot pravijo uradni informatorji, zgodili zgolj v domišljiji javnosti.

Ali sta aretaciji uvod v to, kar se ni zgodilo? Pa četudi nista, sta gotovo znanilki ostrih groženj militantnega dela oblasti, ki očitno nikakor ne razumejo, da z nasiljem nikakor niso možne pozitivne družbene spremembe. Nasilje lahko rodi še samo večje nasilje, kam pa to pripelje vsi dobro vemo in si — vsaj kar se nas tiče, niti ne upamo pomisliti.

Skrajni čas je že, da se oblastniki poslovijo od svojih revolucionarnih sanj in da se prenehajo bati revolucije. Generacije, ki prihajamo, ne mislimo spreminjati sveta z revolucijami, kakršnih so navajeni oni. Zato se jim tudi ni treba braniti na takšen način.

Postopki v primeru Janeza Janše so, kot vse kaže, enkratni — gotovo pa izjemno izjemni v povojni graditvi socialistične jugoslavije. Če ne drugega — kažejo na to, da so naši oblastniki izgubili že ves občutek za resničnost in če se bojijo peščice pisočih in razmišljajočih ljudi, potem jim res ni pomoči. S svojimi brezumnimi dejanji nas nikakor ne morejo obvarovati, samo pahnejo nas lahko v brezno zgodovinskega propada.

Andrej Fištravec

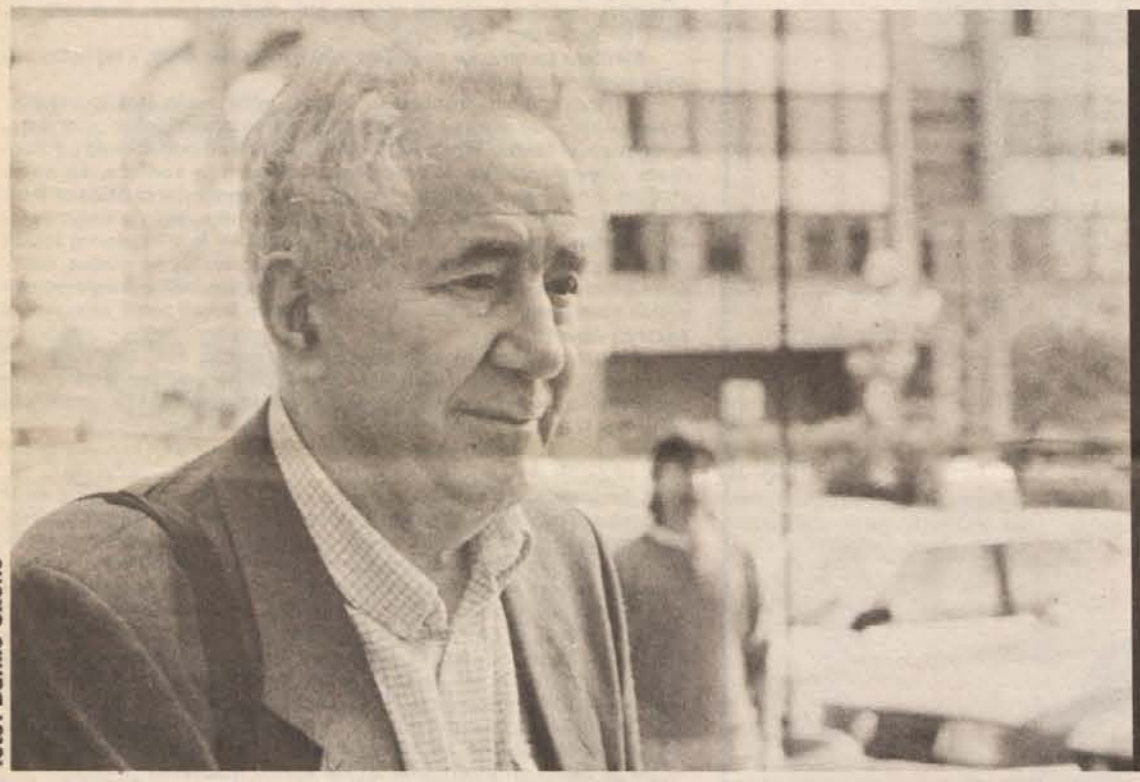

foto: Danilo Škofič

M. Djilas: Mislim, da se bo politična in ekonomska kriza nadaljevala. Mislim, da kriza ne temelji v ekonomiji ampak v politiki, v monopolističnem položaju Zveze komunistov *(aplavz)* . . . Mislim, da je ta kriza v političnem pogledu v glavnem pozitivna, ker se iz nje rojevajo demokratične, svobodoljubne tendence. Ekonomska kriza je za ljudstvo katastrofalna in to bo zmeraj bolj. Ljudstvo mora z bedo in odrekanjem plačati osvobajanje od političnih monopolov . . . Ali bo Jugoslavija šla po poti k demokratični konfederaciji ali pa bo razpadla! *(aplavz)* Takšno je moje mnenje.

Dragica Korade

ZAGOVOR

Ta gesta javnega tožilca me sicer ni presenetila, je pa iz več razlogov ne odobravam. Prvi je gotovo ta, da bi naj po besedah javnega tožilca kaznivo dejanje razžalitve storila v tisku. Sporni članek naj bi namreč izšel v 12. številki Katedre, ki pa je bila v celoti prepovedana in zaradi take odločitve sodnega senata v Mariboru v javnosti ni mogla nikoli funkcionirati. Je tako rekoč ni. To pa pomeni, da ima predmet naše tukajšnje razprave vsaj z vidika javnosti pridih misterioznosti.

Ne glede na to pa sedaj spremenjeni obtožni predlog navaja, da sem v tisku žalila državni organ in s tem škodila njegovi časti in dobremu imenu. To je seveda ena od možnih interpretacij spornega dela članka, vendar na osnovi zgodovinskega spomina, strukture članka in analize spornega odlomka menim, da je preveč poljubna.

1) Kar zadeva družbeni kontest velja poudariti, da je tekst nastal v času, ki bi ga v sociološki teoriji lahko označili za začetke zloma modernizacije družbe, v kateri se je vzporedno z radikalnim poslabšanjem življenskih razmer razbohotila politična netoleranca. Njene pojavne oblike smo v Mariboru identificirali predvsem mladi in o njih javno razpravljali v svojem lastnem jeziku, ki ni bil jezik moči, ampak jezik prizadetosti tako zaradi nam nerazumne prekinitve proslave kot zaradi prekinitve mladinskega radijskega programa ob Dnevu mladosti, pritiskov na mladino, ki se ni navduševala nad 4. samoprispevkom in ki je svoje razloge za to hotela tudi javno pojasniti na Kramarskem sejmu, a ji ni bilo dovoljeno. Gre skratka za niz prepovedi, ki so se nakopičile v relativno kratkem času, ki ga je medijsko zaokrožila t. i. nasilniška afera in kajpak prepoved 12. številke Katedre, ki je povsem razumljivo, to , predvsem lokalno polje družbene realnosti posebej tematizirala.

2) Kar zadeva samo strukturo spornega članka »TO je bila JAVNO izrečena smrtna obsodba,« je po mojem mnenju navedba javnega tožilca, da se namreč »brez vsakršne logične povezave spravim nad organe za notranje zadeve Maribor« vsaj prenagljena. Članek se namreč v celoti ukvarja s fenomenom nasilja tako v ideološkem kot tudi fizičnem pomenu. Enostavno povedano: z nasiljem od spodaj in z nasiljem od zgoraj. Napisan je v obliki pisma Maksimu Miršiču, ki je rekel, da bi urednike slovenskih časopisov, ki so ponatisnili Nonovo anketo o mnenjih in stališčih beograjskih srednješolcev o Slovencih, postavil pred zid. Že sama forma torej dovolj jasno opozarja, da ne gre za nikaršno poročilo o dogodku, marveč za komentar, sleherni komentar pa vsebuje subjektivno noto. Miršičeva grožnja me je kajpak vznemirila. Prav tolikokot časopisna poročila o mladeničih, ki so na nenavaden način izkazovali svoj pogum.

Oba dogodka torej nista brez vsakršne logične povezave, prav narobe, njuno skupno jedro je nasilje, ob katerem delno zaradi prepričanja, da slednje ne sme biti družbena alternativa, delno pa zaradi bojazni, da tovrstna alternativa ni nerealna, vsaj po mojem prepričanju, nihče, ki mu je vsaj malo mar za prihodnost te družbe, ne bi smel ostati ravnodušen.

S sankcioniranjem tistega dela članka, v katerem se, če natanko pogledamo, samo mimogrede ukvarjam z odnosom do fizičnega nasilja, javni tožilec ustvarja vtis, da sem se za vsako ceno hotela »spraviti nad organe za notranje zadeve«, čeprav je vsem znano, da se s tem državnim aparatom nisem nikoli niti teoretično niti praktično ukvarjala in upam, da bo tudi poslej tako. Pač pa sem se teoretsko veliko ukvarjala z vprašanji represije in v tem kontekstu tudi z represivnimi praksami tega ali katerega drugega sistema.

3) Kar zadeva sam sporni pasus, v katerem naj bi o državnem organu trdila nekaj žaljivega, pa bi rada poudarila, da sem svoje tovrstno pisanje povzela po Teleksu, ki je v svoji 25. številki 18. 6. 1987 na straneh 22, 23 in 24 objavil sintetičen članek o nasilniški aferi pod naslovom »Potem so bili vsi tiho« s podnaslovom »kaj se je dogajalo v črnem dnevu nasilja v Mariboru v resnici.« Če sem izhajajoč iz tega članka v resnici trdila kaj žaljivega, potem bi rada opozorila, da sem žaljive trditve kvečjemu lahko samo ponovila. (Sledijo citati iz Teleksa).

Niti Teleks niti Hinko Frank, načelnik UNZ Maribor, svoje izjave v Teleksu ni nikoli demantiral. Ni mi znano, da bi zaradi žaljivih ali neresničnih trditev bil sprožen tudi postopek zoper novinarja Teleksa. To me seveda ne moti. Nasprotno, vesela sem. Moti pa me, da je odlomek z isto vsebino, ki bi izšel v študentskem listu, če ta ne bi bil prepovedan, postal predmet sodne obravnanve. Iz tega seveda lahko izpeljemo sklep, da obstajajo v sodni praksi dvojna merila. Tudi dejstvo, da lahko kak politik za govorniškim odrom mirno postavi koga pred zid, me navaja k misli, da ni pomembno, kaj se govori, ampak kje se govori . . ., da je s posvečenega mesta mogoče izreči brez kakršnih koli posledic tudi najostrejše kritike in da je radikalna družbena kritika ekskluzivna pravica samo nekaterih.

Dragica Korade

O KATEDRAH (št. 7/8, 1988), ki jih je POLICIJA UKRADLA v BEOGRADU (okrog 300 izvodov) po nalogu BEOGRAJSKEGA TOŽILSTVA, še vedno ni NOBENE vesti!

Predsedstvo ZSMJ ni smelo, preprosto ni smelo, in to lahko tudi dokažem, imenovati takšnega glavnega in odgovornega urednika Mladosti, ki bi ustrezal uredništvu.

(Tone Anderlič, 21. 5. 1988 v Mariboru)

Študentski časopis KATEDRA, Tyrševa 23, Maribor, tel (062) 22-004
Številka žiro računa:
51800-678-81846
Ustanovitelj in izdajatelj: UK ZSMS Maribor
Uredništvo: Dejan Pušenjak (glavni in v. d. odgovornega urednika) Samo Resnik, Peter Tomaž Dobrila, Silvo Zapečnik, Andreja Čurin
Tehnični urednik: Marjan Hanl Lektor: Boris Svetel
Vodja prodaje: Danilo Vezjak
Predsednica časopisnega sveta: Dragica Korade
Katedra izhaja ob podpori družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji Tisk: ČGP VEČER, Tržaška 14, 62000 Maribor, naklada 9000 izvodov
Naročnina za celo leto: 4500 din, 8000 din za pravne osebe; 100 ASch, 10 US $, 15 DM, 10 kLit za tujino
Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70, z dne 11. 1. 19
Uradne ure: ponedeljek, sreda in petek od 10.—12.

V tej številki je nekaj fotografij tistih, ki so največ prispevali k delu Katedre v preteklem šolskem letu. Vsaj nekajkrat več, kot je objavljenih fotografij, pa jih še manjka.
Hvala.

Uredništvo

OBČANI IN OBČANKE

PRIDRUŽITE SE POZIVU MLADINSKE ORGANIZACIJE ZA POMOČ PRI IZGRADNJI SAMOSTOJNEGA MLADINSKEGA RADIA V MARIBORU.
DOSEDANJA ŠTIRI LETA BORBE ZA RADIO SO NAMREČ POKAZALA, DA GA NE BOMO IMELI, ČE SI GA NE BOMO ZGRADILI SAMI.
POMAGAJTE NAM. POKAŽITE SVOJO SOLIDARNOST, ODLOČENOST IN POLITIČNO ZRELOST.
TUDI Z VAŠIM DENARJEM BOMO LAHKO GRADILI NOVO RADIJSKO IN POLITIČNO PODOBO MARIBORA IN SLOVENIJE.

OBČANKE IN OBČANI

DENAR ZA IZGRADNJO MARIBORSKE REDAKCIJE RADIA ŠTUDENT LAHKO NAKAŽETE NA ŽIRO RAČUN MESTNE KONFERENCE ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE MARIBOR ŠTEVILKA 51800-678-81344, S PRIPISOM ' ZA MARŠ '.
ODGOVORNOST ZA NAMENSKO TROŠENJE DENARJA JE PREVZELO PREDSEDSTVO MESTNE MLADINSKE ORGANIZACIJE.

INICIATIVNA SKUPINA
ZA USTANOVITEV
MARIBORSKE REDAKCIJE
RADIA ŠTUDENT

V MARIBORU, APRILA 1988

Pozivu mestne mladinske organizacije so se odzvali praktično vsi mladinci iz TOVARNE AVTOMOBILOV IN MOTORJEV iz Maribora. Prvi rezultat: njihov 4. milijoni din na žiro računu MK ZSMS. Dosedaj zbranih skoraj 36 milijonov din.
Bravo naši!

Drago Demšar

ŽRTVOVANJE V SOCIALIZMU

Opravka imamo z na prvi pogled paradoksalno situacijo: dan potem, ko Janša ni mogel nastopiti na javni mariborski predstavitvi Kavčičevega dnevnika, je Milovan Djilas, še pred nedavnim Mikuličev »sovražnik številka ena,« v Mariboru imel javno predavanje o nastanku in obstanku političnega monizma v Jugoslaviji. Kaj se pravzaprav dogaja v tej, kot pravijo vidni družbenopolitični delavci, novi epohi socializma, ki ni nič manj krizna in aterična, kot so bile tiste pred njo, ker je pač ekscesoidnost način bivanja slehernega toralitarnega sistema? To, da dovoliš 70-letnemu starcu po sedmih petletkah prisilnega javnega molka nastop na okrogli mizi o političnem monizmu prav v času, ko daš zapreti mladega politika, ki se v svojem političnem programu nedvoumno zavzema za politični pluralizem, seveda lahko pripišemo zvijačnosti pokvarjenega političnega uma.

V čem je finta Djilasove vrnitve na javno sceno? Finta je vsaj po mojem mnenju v tem, da je po velikem valu represije predvsem nad aktivnim delom jugoslovanske mladine (čistke mladinskih redakcij, zaplembe mladinskega tiska, sojenja mladinskim novinarjem), prav na »primeru Djilas« vojaško-partijska garnitura (pred začetkom turistične sezone) poskušala v svetu nekolikanj popraviti ne ravno zavidanja vredno predstavo o sebi. Vest, da je Djilasu bilo po 35 letih v Jugoslaviji prvič dovoljeno javno govoriti, je bliskovito obšla tako rekoč ves svet. In Djilas kajpak ni govoril v Srbiji, ki je ta čas ne samo po svoji lastni krivdi simbol jugoslovanskega mračnjaštva, marveč na jugoslovanskem »svobodnem otoku« (Newsveek), v Sloveniji, ki ima pri ustvarjanju vnanje predstave o Jugoslaviji podobno vlogo kot Cerkev na Poljskem v okviru socialističnega tabora. Čeprav so poljske duhovnike, ki v hudih časih niso hoteli služiti samo Bogu, ampak tudi ljudem, komunistične oblasti zmeraj pregajale, so Rusi pri izvozu svoje ideologije v Latinsko Ameriko (pa ne samo tja) očitke tamkajšnjih bojevnikov za pravičnejši, socialistični družbeni red na račun svoje nedopustne verske nestrpnosti zmeraj zavračali za argumentom, da gre za golo izmišljotino, saj na Poljskem, ki je po dolgem in počez komunistična, obstaja močna, množična, od države ločena Cerkev. Podobno funkcijo ima tudi Slovenija v Jugoslaviji. Tisto »nekaj več«, po čemer se v zadnjem času vse bolj razlikuje od jugoslovanskega juga, je v veliko večji meri rezultat učinkovanja množičnih medijev, kot pa dejanskega življenja ljudi, ki prav tako kot vsi drugi občutijo nasilje socialističnega gospostva, ki nastopa vse manj prikrito, vse bolj nesramno, z močjo dekretov, ne argumentov. In kajpak zakonito. Brez kakršnih koli pretenzij po družbeni spravi med vladajočimi in vladanimi, ki je bržčas ena od nujnih predpostavk za sprejetje in spoštovanje konsistentnega družbenega programa za izhod iz krize, ki s stališča elite oblasti ni tako neznosna, da je ne bi podaljševali. Pušča namreč dovolj velik manevrski prostor za dušenje demokratičnih pobud. Tako člena 133 ni mogoče ukiniti zaradi kosovske »kontrarevolucije«; zaradi množične brezposelnosti na jugu države ni treba resno razpravljati o uvedbi civilne službe, ker gre za obrobno vprašanje, s katerim se lahko poigravajo le tisti, ki živijo v izobilju; zaradi vrste sovražnih pojavnosti znotraj države »zdaj« ne moremo odkrito razpravljati o vlogi vojaškega faktorja, ker je vojska po spretno izvedeni refevdalizaciji države, ki odmeva celo v razpadu internacionalizmu zavezane komunistične stranke na osem med seboj vse bolj sprtih teritorialnih enot, še edini kohezivni element. Celo o človeških stiskah, frustracijah in zavorah, ki jih uspešno proizvaja socialni sistem, se je v času, ko nekateri nimajo »niti za kruh«, neumestno pogovarjati. Tudi zategadelj, ker je humanizem podobno kot avantgarda, umeščen v polje apriornih kategorij.

Djilasov neoviran javni nastop pa je v času prvih aretacij na Slovenskem, ki sicer niso bile tako množične, kot naj bi predvidel okrutni scenarist, na dovolj zgovoren način vnovič opozoril na to, koga kasnijo oblasti pri svojih nadzornih obredih žrtvovati na oltar svetle prihodnosti. Mlade. Tiste, katerih ta prihodnost — v njenem imenu je bilo izvedenih že ničkoliko množičnih žrtvovanj — naj bi bila. Tiste, ki, kot je zapisal Boštjan M. Zupančič, zaradi svoje nujno aristokratske narave prezirajo gnili kompromis. Ki so na veliko nejevoljo očeta istovetni sami s sabo, ne z njim. Tiste, ki ne morejo verjeti v to, da edina preteklost — prav zaradi te edinosti je treba še veliko njenih zemljevidov šele narisati — določa tudi edino prihodnost. Ki so pri svojem zavzemanju za drugačne, humanejše forme življenja narave in družbe ostali nepopisno osamljeni in neredko tudi nalašč napačno razumljeni. Spomnimo se samo na veliko galamo, ki so jo vzganjali lokalni in zvezni politični zaporniki glede civilnega služenja vojske, glede ukinitve štafete, glede referenduma za gradnjo jedrskih elektrarn, glede vprašanja Admiralu, kaj je delal v Etiopiji in kako je gradil svojo vilo. Iz teh vprašanj so jugoslovanski zdraharji nadvse uspešno sfabricirali nič več in nič manj kot problem Slovenije v Jugoslaviji, pri čemer je bila njihova referenčna točka v »naši revoluciji« prekaljeno bratstvo in enotnost, torej skrepenela balkanska fraza, ki ni nič drugega kot v populistični jezik prevedena boljševiška formula uniformiranja družbe.

Ogrožanje najbolj prizadete in izpostavljene družbene skupine v sistemu, ki je tako avtoritaren, da svoje avtoritarnosti niti ne zanika, lahko dokazujemo tudi na drugih, le na videz politično manj zastrupljenih poljih. Vzemimo samo šolo, ki je s svojo neživljenskostjo in ideološko agresivnostjo dosegla, da so ljudje začeli sovražiti knjige in izgubili predstavo o tem, kaj je sploh to resen študij. Ilustrativen primerek nepopustljivega odnosa do mladih je tudi večletno ustanavljanje Radia Študent v Mariboru. Namesto da bi oblasti, pa ne samo mladinske (te so še najmanj krive) naredile vse za to, da bi mladi naposled dobili svoj medijski prostor, kjer bi lahko sproščali svojo ustvarjalno energijo, so jim na zadnjem razgovoru v Mariboru dobrodušno svetovale, naj se pač znajdejo sami. Kakor vejo in znajo. To so jim svetovali natanko zavedajoč se dejstva, da je družbeni sistem naravna tako, da se brez sodelovanja, predvsem pa blagoslova nekaterih ne v tem ne v nobenem drugem primeru še tako zvijačen mladinec ne more znajti sam. On bi naposled rad poslušal samo Radio Študent, ne pa raziskoval pot poti do tistega urada, ki po nekem skrivnostnem ključu razdeljuje radijske frekvence. V tem kontekstu bom tvegala naslednjo hipotezo: čim več takih institucij kot je študentski radio bi mladi v tem tesnobnem mestu imeli, tem manj bi bilo alkoholizma, narkomanije, pa tudi samomorov, ki naraščajo tudi zaradi občutka nemoči in družbeno posredovane zavesti, da si si za svoje neuspehe od začetka do konca kriv čisto sam.

Tisti, ki se širitvi slišnosti Radia Študent upirajo iz istih razlogov kot prepovedujejo časopise in preganjajo sporne avtorje — razlog pa naj bi bil širjenje nesprejemljivih idej — se motijo: samo bolezni so nalezljive, ničesar drugega, ničesar izvrstnega se ne moremo nalesti. Žal.

Dragica Korade

NE DRŽAVNI UDAR — TEMVEČ UDAR DRŽAVE

Napisane misli so proizvod fantazije. Vsaka podobnost z dejanskostjo, z živečimi ljudmi in obstoječimi organizacijami je naključna in nenamerna.

VOJNA TAJNA
STROGO ZAUPNO

STALIŠČE VOJNEGA SVETA

1. V Sloveniji se srečujemo z usklajenimi odprtimi napadi sil, ki so začele specialno vojno z očitno subverzivnim namenom.

2. Nosilci specialne vojne so začeli kompromitirati starešine JNA s ciljem razbitja enotnosti le-te, ter razbitja enotne fronte delovnega ljudstva in armade.

3. V okviru specialne vojne poskušajo odvrniti mladino od vojaških poklicev. Preprečiti poskušajo sodelovanje JNA z oboroženimi silami prijateljskih neuvrščenih držav ter osvobodilnimi gibanji.

14. Soočeni smo s posebno vojno, v kateri redakcije nekaterih časopisov izpolnjujejo povelja iz ozadja.

NALOGE

1. V Jugoslaviji je potrebno vzpostaviti enotnost, saj smo enotna federativna država.

2. V Sloveniji je potrebno vzpostaviti red in disciplino s pomočjo enotne politične akcije in akcije represivnih organov.

3. Komandant ljubljanskega armadnega območja naj kontaktira direktno RSNZ (Ertla) v vidu aktivnosti, ki jih je potrebno voditi v republiki.

4. Policija in armada morata uskladiti aktivnosti pri eliminaciji nosilcev specialne vojne. Prav tako morata zagotoviti kontrolo nad situacijo, do katere bi prišlo po zapiranju — verjetno bodo zapiranja povod za masovne demonstracije.

5. Vse aktivnosti RSNZ in ljubljanskega armadnega območja se vodijo avtonomno. Konsultacija z republiškim političnim vodstvom ni potrebna.

GENERALKA ALI UVOD

Nedvomno je za vsakogar, ki želi nekaj narediti, najtežji prvi korak. Najprej poskuša pretehtati možnosti svojega delovanja in seveda tudi svojega začetka, gotovo želi tudi vnaprej izmeriti učinek svojega dela. V ta namen mu služi generalka. Uvod je že del stvari same, je priprava na glavno dejanje samo.

Za mesec maj — mesec mladosti, smo v prejšnji številki pisali, da je mesec sojenj drugače mislečim. Končal se je 31., v torek, s prijetjem Janeza Janše. Prva izdaja Dela je 1. junija to novico zabeležila s kratko notico. V nadaljevanju meseca se mu pridružita v ječi še Ivan Borštner in David Tasič.

Reakcija javnosti ni izostala. Vrstili so se shodi in protestne izjave. Od naših političnih organizacij se je na stran zaprtih postavila samo RK ZSMS. Fronta ljudstva zaenkrat modro molči, avantgarda stoji na stališču, da se na sodišče ne sme pritiskati, saj to ruši našo pravno domovino. Našo pravno domovino, v kateri vojaška sodišča sodijo civilom, v kateri zapira civilna policija namesto vojska in predaja zopet civiliste v vojaške ječe! **Koga zajebava partija!**

Slovenska skupščina — suveren v naši državi — vlada in pušča vladati. Pozablja na lekcijo, ki so jo skupščine dobile v zgodovini. Napoleon in Cronnwel sta skupščini razpustila. Pri nas to ni potrebno.

Kakšni so odmevi v tujini? Pred mesecem dni smo v zahodnem tisku prebrali, da bi naj bila Slovenija oaza svobode v socialističnem kozmosu. Prišlo je do streznitve! **To, kar so tuji poročevalci videli v Sloveniji in kar so nekateri Jugeci verjeli, da vidijo, se je izkazalo kot fatamorgana.** Vsi ti gledalci so videli, kar so želeli videti. Ravnali so podobno kot človek, ki v puščavi išče vodo. Vidi jo, pa vendar, ko do nje prispe — ta vedno izgine. **Sedaj poročevalci za tujino stojijo na mestu, za katerega so menili, da je oaza svobode, sedaj vidijo samo prah despotizma.**

Pravoverna slovenska politika poziva k umirjenim akcijam (med njo moramo prišteti tudi mnogo mladinskih funkcionarčkov). Zahteva pojasnila, ki jih tudi dobiva. Zahteva korektnost postopkov — tudi s tem ji je ustreženo. Zahteva sojenje po črki zakona — tudi to bo uresničeno. Socializem po meri človeka je bila letošnja zahteva politike. Danes merijo ljudi v ječah — mislim na (osumljene vohune).

Diferenciacija, ki so jo vsi zahtevali, se je začela. Srbija je imela svojo osmo sejo, na podlagi katere je bilo ponovno vzpostavljeno jedinstvo in bratstvo. Slovenija se bo diferencirala na podlagi vohunskih procesov. Kosovo je že diferencirano. Hrvaška še ni všla v proces ločevanja, zato v tem trenutku tudi ne potrebuje razčiščevanja. Pogoji za sprejemanje ustave na podlagi širokega konsenza so dani.

Nasvidenje (slovenska) pomlad, pozdravljeno (jugoslovansko) poletje. Slovenska politika ali bolje vsa jugoslovanska politika je demokratična in humana, seveda tudi vojska, toda kaj, če razmere za humanost še niso dozorele.

Naj sedaj poskusim odgovoriti na vprašanje, ki sem si ga na začetku postavil — Generalka ali Uvod. Če bi govorili o generalki, moramo nujno predpostaviti, da so oči akterjev sedaj uprte v nas. Sami so s svojim delom dela lahko zadovoljni. Janšo, Borštnerja in Tasiča so zaprli natanko tako, kot so predvidevali. Politični vrhovi republike molčijo — to je za akterje dobro, čeprav so to lahko pričakovali. Sedaj so verjetno v fazi ocenjevanja reakcije, to je tistega, pred čemer jih je Kučan svaril (mišljena je seja, ki je ni bilo.)

Kako bo reagiral zahod, ki ga vojni svet obtožuje, da izvaja proti naši državi specialno vojno?! Verjetno bo posvetil naši državi kakšno izmed svojih sej. Morda bo celo črtal katerega od že obljubljenih kreditov. Za našo politiko, predvsem ekonomsko, bi bil to verjetno hud udarec. Toda spomnimo se Poljakov, ki so se, preden so šli v čiščenje Solidarnosti, dobro zavedali, da bo to pomenilo izgubo kreditov.

Glede na to, da živimo v bratski ureditvi, verjetno ne more biti resen razmislek tisti, ki bi ustvarjal klimo zaupanja na podlagi naše ekonomske odvisnosti od zahoda. Tisti, ki bi računal na strah naše oblasti pred izgubo kreditov.

Od domače reakcije so lahko pričakovali, da bo burna ali pa borna. Burno reakcijo bi lahko izrabili še za večji poseg, saj bi jim tako reakcija služila za povod. Po drugi strani bi si pa lahko burno reakcijo tolmačili kot opozorilo, da v Sloveniji čistka ne bo šla gladko. Borna reakcija jim je lahko znak, da bo Slovenija še naprej vse mirno prenašala, to bi lahko bila tudi zelena luč za še odločnejši nastop. Enako upravičeno bi lahko — če bi reakcija izostala, menili,da je v Sloveniji vse v redu in da zato posegi niso potrebni.

Kako se znajti v tem kaosu možnosti? Različnost možnih odgovorov nam kaže, da stvari, ki so se zgodile, niso bile generalka, ampak uvod. Uvod, ki pa je (kot ugotavlja nek filozof) že del stvari same. Torej je to, kar se je zgodilo, že del neke celote! Uvod nosi v sebi metodo celote. Naša prihodnost je torej aplikacija te metode iz uvoda v dejanskost celote.

Je sploh možna reakcija na uvod, ki nam razkriva, da nosi v sebi metodo, ki je odgovor na vsako naše dejanje, vključno z nedejanjem? Reakcija, ki bi preprečila, da uvod preide v jedro in nato v zaključek, ni možna — takšen je boleč zaključek, za katerega upam, da je napačen. Naš politični sistem nima vzvoda, preko katerega bi bil podvržen minimalni kontroli ljudstva, ki bi omogočal artikulacijo interesov. Možna je le reakcija nas samih za nas same.

Zavračam govorice, da je to uvod v državni udar! Kar se dogaja je udar države. Nihče ne bo zamenjal oblasti, oblast bo zamenjala ljudstvo. Čeprav je v dani situaciji težko, vam predlagam, da jemjete vse, kar se bo dogodilo vam ali vašim bližnjim, ironično. Vedno znova si ponavljajte, da ustvarjate socializem po meri človeka — SOCIALISTIČNEGA ČLOVEKA.

Kdo ve, morda se v jeseni zopet vidimo — saj veste pota gospodova so nepredvidljiva.

Silvo Zapečnik

NOLI TURBARE . . .

Ne veruj nikom. Ni mrtvom konju.
(srbski pregovor)

Zakaj je položaj za samostojno razmišljujočega in duhovno aktivnega človeka danes in tukaj travmatičen?

Ker mu ne dopušča avtonomnosti, distanciranosti, ker ga še tako krhka etična drža sili v nenehno konkretno opredeljevanje, ker v patoloških vrtincih pretvarjanj in neumnosti izgublja vedno več energije, ker dvomi o smiselnosti vedno istega stopicanja na mestu. Ker tisti boji — kot je bilo že ponavljano (in mar ni to že končno jasno?) — niso in nikoli niso bili naši boji. Ker nas utrujajo zaklinjevalci pravovernosti, ker se nam zdi smešna patriarhalna blokiranost, ker nam je vulgarnost samozvanih reprezentantov Zgodovine osladno neprebavljiva. Ker so nam sumljive vse velike začetnice, vse samoumevnosti, vsa papagajska usta. Ker nas je strah lastnega strahu.

Ker ne pristajamo na naivno težnjo po totalnosti družbe, po participaciji vseh v predpisanih organizacijah, na predpisan način, s predpisanimi interesi, ki je hkrati seveda težnja po centralizirani arhitekturi totalne delegiranosti in totalnega nadzora. Težnja, ki bo v očeh sveta naredila iz nas didaktični rezervat fevdalne mentalitete.

Ker je ponižujoče, da nekateri očitno mislijo, da nas bosta uspela preslepiti dva pretkana krojača, en megalomanski cesar in kup ritolizniških paranoičnih dvorjanov, ki so svojo vlogo vzeli zares, zdaj pa se bojijo slehernega nasmeha.

Ker se bojimo časa, ko od nas ne bodo zahtevali samo molka, ampak navdušeno pritrjevanje in ponavljanje njihovih besed.

In končno, ker poznamo, kljub usmerjenemu izobraževanju, zgodbo iz leta 212 pr. n. št., ko sta se v Sirakuzah srečala rimski vojak in znani Grk. Ta je čepel na pesku, zamišljeno odsoten, s paličico v rokah. Noli turbare circulos meos, je rekel. Ne vtikaj se v moje kroge. (Mož je bil sploh zabaven. Nekoč prej je dejal, da premakne Zemljo, če mu omogočijo prostor, na katerem bo stal. Žal mu ga niso.) In rezultat? Prebodeno Arhimedovo telo, jasno, vemo, v čigavih rokah je orožje. In v čigavih glavah.

Če bomo vsemu navkljub, ne glede na sodbo, ki si jo bo baje pisal narod sam, in na ustavo (le kdo mu jo bo pisal?) poskrbeli, da bodo tudi naši otroci poznali to zgodbo (in mnoge druge, trdovratnost je tudi na naši strani), bo to vendarle samo ponovljena obupana gesta zarotniške pasivnosti, prepoznavni znak jalovega kapitala zavedanja. Morda pa nas lahko prav zavest o tem, da nimamo nobene garancije, da se bo prodor znosne, ustvarjalne in odprte klime v našo ožjo domovino nadaljeval, prisili, da najdemo ravnovesje med odločnostjo in preudarnostjo. Kajti čeprav je res, da je ta dežela vajena vsega hudega, to še ni razlog, da se ne bi mogla poskusiti navaditi tudi česa drugega.

BORIS SVETEL

MI GREMO, GREMO

FRAGMENTI H KOMPLETNEJŠI ANALIZI »PRIMERA JANŠA«

V razpravi »Zagovor za javni dialog o odnosih socialistične države in samoupravljanja« govori Neca Jovanov o dveh nevarnostih za oblast delavskega razreda po končanem oboroženem delu socialistične revolucije. O razlaščeni buržoaziji, nevarnost pred njo sicer objektivno obstaja, a se s časovnim oddaljevanjem od revolucije zmanjšuje, ter o nevarnosti lastne birokracije, ki obstaja kot embrio, ki se razvija, torej kot nevarnost v nastajanju.

Cilj obeh je jasen: lastništvo proizvajalnih sredstev oziroma popolna kontrola nad njimi in politična oblast. Glede na to, da je 43 let po koncu revolucije nevarnost restavriranja predvojnih lastninskih in političnih odnosov minimalna, velja podrobneje pogledati mnenja in dejstva o nevarnosti lastne birokracije. Jovanov navaja štiri teoretična izhodišča za **spopad med delavskim razredom in njegovo birokracijo:**

1. zatiranje akcije delavskega razreda z zmago njegove (politične, državne in gospodarske) birokracije ob izdatni pomoči vojske in policije
2. zmaga delavskega razreda nad lastno birokracijo, nad zbirokratizirano ureditvijo — birokratsko izkrivljeno državo in partijo
3. kompromis nasprotujočih si sil — delavskega razreda in njegove partije
4. zmaga kontrarevolucije, katere nosilci so si svojo akcijo tako zamislili in jo vkomponirali v odprt spopad med delavskim razredom in njegovo birokracijo, da so nosilci kontrarevolucije samo navidezno na strani delavskega razreda.

Z uvedbo samoupravljanja smo pri nas za prevladujoćo v lastninskih odnosih (ob načinu povezovanja ekonomskih subjektov temeljni element družbenoekonomskega sistema) opredelili družbeno lastnino. Dejstvo, da nima titularja, da delež gospodarstva v razporejanju dohodka iz leta v leto pada (od 64,1 % leta 1980 na 51 % leta 1987), da administriranje narašča sorazmerno z razlaščanjem delavcev, govori v prid tezi, da je institucionalno bistvo rešitve lastninskih odnosov enako tistim v vzhodnoevropskih socialističnih državah, kjer je prevladujoča državna lastnina. Ob tem je odprta še vrsta vročih problemov, ki neposredno udarijo po žepu in so tudi posledica gornjih navedb: nezmožnost mnogih delovnih organizacij redno izplačevati vse pičlejše osebne dohodke, večanje števila nezaposlenih, vse večji presežki delovne sile, padanje splošnega standarda, nezmožnost odplačevanja tujih dolgov in s tem zadolževanje za to nič krivih prihajajočih generacij . . .

V novojugoslovanski politični praksi je pomemben še eden, zlasti nam na kožo pisan element: *birokratska zavest*, ki nalaga namesto ravnanja po avtoriteti razuma ravnanje po razumu avtoritete. Zelo lepo je bila vidna ob volitvah in imenovanjih spomladi v zvezni skupščini, ko je Branko Mikulić dobil za obljubo reforme antireforme podporo in aplavz.

Krivca za nastalo agonijo in socialni brezup (Jovanov) nikakor nočejo najti in ga imenovati. Deklarativno prisegajo na spremembe, pri čemer ne uvidijo, da so potrebne radikalne, ki se začnejo pri glavi, ne pri repu. Da je to potrebno, dokazujejo tudi negativne letne rasti produktivnosti v zadnjem desetletju pri nas in zahteve Mednarodnega monetarnega fonda. V skladu z lastno birokratsko zavestjo in logiko išče birokratska klika zunanje sovražnike. Prevlada ideologije in politike nad ekonomijo se v socialističnih državah vzdržuje z represijo (Romunija) in občasnimi normativnimi spremembami (ekonomske reforme), ki jih uvajajo same politične elite takrat, ko nastanejo večje ekonomske krize. Glede na to, da da uspehov, ki naj bi sledili normativnim spremembam ni, politične elite nikakor ne želijo svojega mesta oziroma prostora, ki ga zasedajo, prepustiti. Tukaj velja tudi, kar je zapisal Marko Kos v Naših razgledih letošnjega maja, da se v takšnih režimih, kot po pravilu, vrstijo napake za napako, ki jih kasneje sicer ožigosajo in anatemizirajo, vendar pelje ista pot na isti način naprej. Ti režimi se niso nikoli znali učiti iz svojih napak. Nosilci režima, politične elite, poskušajo marsikaj, da bi oči ljudstva usmerili k problemom, ki niso temeljni oziroma pomenijo začetek reševanja pri repu, ne pri glavi, ali pa tudi ne pomenijo nikakršnega reševanja, temveč zgolj večje zapletanje.

KRITIKA NI DOBRODOŠLA

Deli družbe, ki so izpostavljeni odprti in ostri kritiki, imajo zanjo zaprta ušesa, oči pa le za identificiranje kritikov. Tako je birokracija, izbegajoč kritiko, po ogromno parametrih upravičeno, označila za napad, oziroma kontrarevolucijo oziroma specialno vojno. Jasno je, da kritika za naslovljenca ni prijetna, še posebej, če je utemeljena, še manj pa če je permanentna in vse širša. V tem trenutku je birokracija, kot naslovljenec kritike, vključila lasten obrambni mehanizem. Podobno, kot se je stopnjevala kritika, se je tudi obramba, a v mnogo krajšem časovnem intervalu. Ob občutju ogroženosti na poljih uzurpirane oblasti, je začela z etiketiranjem kot potrebo po obrambi oziroma kot orožjem napada. To ni bilo posebno težko, saj ima takorekoč monopol nad informacijami in njenim pretokom v uradnih medijih. Obramba se je stopnjevala vse do domnevnega, na lastno pest, posredovanja vojske. Končala pa se je, zaenkrat, s skrivnostnim zapiranjem. Vzporednica je v tej točki kulminacija samoobrambe s primarnim, ekonomskim vidikom krize, očitna. Trije priprti sicer po načelih avtonomnosti sodstva naj ne bi imeli kakršnekoli zveze s kakršnimikoli dogajanji v družbi. Nekateri menijo, da je pravo volja vladajočega razreda. Strah, najmočnejše orodje kontrole, so s pomočjo represivnega aparata vnesli v družbo v času, ko so cene poskočile v povprečju za tretjino in ko velja intervencijski zakon o omejevanju sredstev za bruto dohodke. Logična

SAŠO DRAVINEC, med ostalimi tudi podpredsednik UK ZSMS Maribor

posledica slednjih dejstev je vnovičen padec osebnega standarda občanov, ki na tej stopnji obeta njihovo nezadovoljstvo. Gledano skozi takšno optiko se potrjuje prva točka izhodišč Nece Jovanova, oziroma najavlja popolno prevlado birokracije ob izdatni pomoči lastnega aparata.

BREZ NAPAK PRI NAS NE GRE

Vendar je birokracija oziroma njena podaljšana roka storila s priporom Janše, Tasiča in Borštnerja precej napak, ki, če drugega ne, kažejo na njeno zmedenost:

— če so menili, da bodo vnesli strah med ljudi, ki kot posledica nanj sploh ne bi reagirali, so se zmotili,

— če na to niso računali, so pozabili, da bi ob nadaljnjih dejanjih zoper svobodo morali računati na težke posledice, ki bi se v državnem gospodarstvu kazale kot nepričakovan in izjemno visok izpad deviznega priliva od turizma (svobodni državljani evropskih držav se gotovo ne bi želeli sončiti in kopati nedaleč od strojničnih gnezd).

Če te elemente stopnjujemo, lahko ugotovimo, da državna birokracija oziroma politokracija nima nadzora nad svojim vojaškim in tudi policijskim aparatom. Prvi je dobesedno vzel tezo, da je edini kohezivni faktor v Jugoslaviji, ki jo bo očuval takšno, kot je bila oziroma bi po njihovem mnenju morala biti, na račun gospodarskega zloma v državi. Izvitje izpod civilnega nadzora ali pač nadzor birokratskih elit in z njimi z roko v roki v isto smer. Oboje je grozljivo.

Ob postavljanju »primera Janša« v takšen kontekst in orwellovskem risanju temnejših scenarijev ostaja temeljno dejstvo nespremenljivo in nesprejemljivo: Janez Janša, David Tasič in Ivan Borštner so v zaporu. *Borce za svobodo so za zapahe spravili branilci svobode. Mar je svoboda tudi pravica, ki so nam jo izrabili, ko so 9. maja 1945 osvobodili Jugoslavijo?*

na položaju, 12. junija 1988 — *Sašo Dravinec*

Pri pisanju sem si pomagal z navedbami iz knjige Nece Jovanova: Dijagnoza samoupravljanja (1974—1981) in ankete Sodobnosti (maj 1988): Se gospodarstvo in politika razhajata?

SAJ NI RES — PA JE!

Od nekdaj sem rad hodil v kino. Ne bi mogel reči, da je to moj najljubši film, toda v spominu mi je ostal: Svinčeni čas režiserke Margarete von Trotta. Da vam osvežim spomin: šlo je za film o Frakciji rdeče armade ali neki podobni teroristični organizaciji, vendar iz precej drugačne perspektive, kot je bila običajna v javnem poročanju o teh stvareh.

Terorizma, tistega ilegalnega, seveda ne morem odobravati, lahko pa ga vsaj poskušam razumeti. Zdi se mi, da je nastal iz obupa nad nezmožnostjo, da bi se karkoli bistveno spremenilo po mirni in legalni poti. R.A.F., Brigate rosse, nekaj deset grupacij v Libanonu . . . Preveč, da bi lahko vse poznal vsaj po nazivih.

Poleg streljanja in metanja bomb je bil eden najljubših športov omenjenih organizacij ugrabljanje ljudi. Recept je enostaven: človeka, ki ti ni všeč, ugrabiš, ga zapreš nekam, kjer misliš, da ga ni mogoče najti, ga zastražiš, da ne more pobegniti, izvajaš nad njim poljuben teror, lahko pa ga tudi postaviš pred t.i. **ljudsko sodišče**, ga sodiš in obsodiš, praviloma na kako težko kazen (ponavadi smrtno), ki jo izvršiš ali pa tudi ne, kakor ti pač ustreza. Ta takoimenovana sodišča sodijo po zakonih, ki jih sama sproti sprejemajo in prilagajajo konkretnemu primeru. Ugrabljenega obtožuje, sodi in celo brani pripadnik terористične organizacije, ki ga je ugrabila. Isti ljudje tudi obveščajo javnost o postopku (brez tega ugrabitve in sojenja ugrabljenih sploh ne bi imele smisla) — obveščajo seveda po svoje. Neposreden kontakt z »obtožencem« javnosti seveda ni mogoč, če pa so teroristi že tako dobri, da dovolijo svojcem ali komu drugemu obisk, lahko z grožnjami in podobnimi metodami dosežejo, da javnost od obiskovalcev ne izve nič, če pa že kaj, so to zgolj stvari, ki afirmirajo teroriste.

Nekaj čudno domačega je na tem zadnjem odstavku, čeprav opisuje dejanja iz drugih krajev in celo drugih časov. Vsaj meni se zdijo opisi ugrabitev in sojenj ugrabljenih, ki smo jih lahko brali celo v naših režimskih časopisih nekako v stilu prej navedenega, precej podobni »primeru« Janeza Janše, Ivana Borštnerja in Davida Tasića. Toda obstaja pomembna razlika: omenjeni primer je **legalen**, saj poteka v skladu z veljavno zakonodajo.

Obstaja zanimiva podobnost med našo ljubo državo in terorističnimi organizacijami: eni kot drugi spoštujejo **zakone**, seveda take in tako, kot jim v dani situaciji ustreza. Pomembna razlika pa je v tem, da teroristična zakonodaja velja samo na omejenih, javnosti praviloma neznanih področjih, ki jih imajo v oblasti teroristi, »naša« pa na vsem znanem teritoriju celotne države.

Še na en film bi vas rad spomnil: Boter Francisa Forda Coppole. Gre za film o ugledni družini, tudi mafija imenovani. Če povzamem temeljne značilnosti mafije, ki so se mi ob gledanju omenjenega filma najbolj vtisnile v spomin, ugotovim, da:

— 1.) mafija deluje legalno kot povsem normalno podjetje, v primeru konkretnega filma kot uvozno-izvozno podjetje za promet z olivnim oljem ipd. artikli, ki sčasoma preraste v močno poslovno-finančno korporacijo z vplivi na praktično vseh področjih;

— 2.) mafija deluje ilegalno z zakulisnimi igricami, v katerih je v ospredju nasilje, uporaba orožja, tajni dogovori, podkupovanje, grožnje itd.;

— 3.) mafija ima dovolj moči in oblasti, celo politične, da ji v bistvu nihče nič ne more;

— 4.) mafija deluje po zakonih, ki jih je sama sprejela in ki so dovolj prilagodljivi in raztegljivi, da jih lahko vedno izvaja zgolj v svojo korist, ne da bi ji pri tem bilo potrebno kakršnokoli odstopanje od njih;

— 5.) mafija je razvejana organizacija, kjer »šefi« le redko sami opravljajo umazane posle, bolj tem mafija **ni** legalna kot taka, ampak kot njene transmisije. Mafija je praviloma v manjšini, vendar pa ji njena nasilniška vloga daje brezpogojno oblast nad vsem, česar se loti — v našem političnem novoreku bi se to imenovalo avantgardnost.

Zavedam se, da je vsako vzporejanje različnih stvari tendenciozno, a vseeno bom poskusil namigniti na ugotovitve prejšnjih devetih točk, zadevajočih film Boter, v primerjavi z nekaterimi vestmi, ki sem jih zadnje čase lahko izvedel iz naših sredstev javnega obveščanja:

— 1.) SFRJ je po vsem svetu priznana država. Tudi ustavna ureditev z mednarodnega vidika ni sporna. V dobršni meri je odvisna od uvoza, celo od tujih kreditov, a morda ji prav to daje mednarodno jamstvo za nemoten obstoj, saj je znano, da noben pameten upnik ne bo pustil propasti tistega, ki mu toliko dolguje. YU je tudi eden največjih izvoznikov orožja, predvsem v prijateljske neuvrščene države, izvaža pa tudi druge dobrine. Poleg tega opravlja posredniške posle, predvsem glede orožja. Glede na to, da je večina podjetij in **vsa** meddržavna trgovina v »družbeni« lasti, lahko govorimo o Jugi kot o ogromnem podjetju, ki sicer bolj kilavo uspeva, a vseeno vztraja na mednarodnem tržišču. Vodstvena oz. menedžerska posla opravlja državno vodstvo, katerega člani so vsi po vrsti člani ZKJ.

— 2.) Nedostopni arhivi, zaprte seje, državne in (obenem) vojaške skrivnosti, stvari, o katerih se govori, a uradno sploh ne obstajajo (čeprav jih nihče ne upa demantirati), pooblastila državnih organov (ta so načeloma le na pol javna), ki jih lahko uporabljajo po lastni presoji, ... (dajte si še sami kaj izmisliti — škoda bi bilo papirja za naštevanje vsega).

— 3.) Oficirji vojske in policije, vodilni gospodarstveniki, politiki itd. — vsi člani ZKJ.

— 4.) Če celo odvetniki, ki so že v antičnih in srednjeveških časih veljali za poosebljeno zvijačnost (c. f.: Prigoda o jezičnem dohtarju, antične, predvsem rimske komedije, burke iz srednjega veka itd.), ne znajo zadovoljivo pojasniti nekaterih zakonov in določil, to samo po sebi dovolj pove. Očitno je zakonodaja, za katero tako ali tako vemo, kdo jo je pisal, bolj raztegljiva od dobro prežvečenega žvečilnega gumija, raztegujejo pa jo seveda svečeniki prav tiste vere, ki je take zakone sprejela.

— 5.) Beseda »demokratični centralizem« pove dovolj (ker se demokracija in centralizem medsebojno izključujeta, je omenjena puhlica brez jasnega semantičnega smisla, a v praksi pomeni podrejenost »baze« »vrhu« družbene piramide).

— 6.) Izjave glavnih obtožencev v zadevi Agrokomerc, diferenciacija v srbski (in drugih) partiji, sorodstvene, nuptivne in osebno-prijateljske vezi med funkcionarji — nevarno bi bilo naštevati dalje.

— 7.) Seje, ki jih uradno sploh ni bilo (pa vendar udeleženci priznavajo, da so magnetogrami, ki krožijo med ljudstvom, resnični — »samozaščita« je spet enkrat zatajila), cinično zanikanje ali celo uradno prepovedovanje objave nekaterih obtožb na račun vodstva itd., pa zaprtje Janše, Borštnerja in Tasića, gonja proti nekaterim glasilom . . .

— 8.) Zakoni veljajo za vse (ne sicer povsem enako), čeprav jih niso sprejemali vsi (o kakem referendumu ni bilo niti govora, če pa je kaj podobnega že bilo, so bili rezultati krepko prirejeni — c.f.: izjave nekaterih članov volilnih komisij iz leta 1946, pa tudi kasneje, gre seveda za »spreobrnjence«). Država »prerazporeja sredstva« tako, da jemlje »razvitim«, da bi dala »nerazvitim«, in vsem skupaj, da bi dala vojski in predvsem sebi.

— 9.) V povprečju se Katedra proda v nekaj več kot 6000 izvodih, vsak izvod prebere v povprečju nekaj več kot en človek (čeprav ne vsi enega), torej: (primerjajte sami!)

Vemo za pomor domobrancev v Kočevskem rogu, dachauske procese, »Staro pravdo«, nacionalizacije in prisilne oddaje hrane, zanikanja stvari, ki so se kasneje izkazale kot resnične itd. A za razliko od mafije ta oblast **je** legalna, prav tako kot njene transmisije, ki pa ne obvladujejo le dela celotne družbe, kot pri mafiji, ampak kar celoto.

Vedno pogosteje se mi zdi, da za »navadne ljudi« ne more biti posebno osrečujoče živeti v državi, ki se včasih obnaša kot vojaško-policijska diktatura, ves čas pa, kot da vlada tolpa organiziranih zločincev in teroristov. Zadnji stavek je seveda nekoliko pretiran, sploh pa ne ustreza dejanskosti . . .

Pa vendar, ... (napišite sami!)

Darinko Kores — JACKS

ZLATOPIČNIK (CZD) DUŠAN HEDL

DANILO, DRAGICA, PEC— T. Velenje, junij 1988

SILVO ZAPEČNIK — TIGER, T. Velenje, junij 1988

DOGMA: DALMATINOVA

Konec prvega tedna junija se je v Ljubljani sestala republiška konferenca ZSMS. Na deveturnem zasedanju so bolj ali manj poklicni mladinci delali predvsem tri stvari: izvolili predstavnike za zvezno konferenco in njene organe, oblikovali kandidatno listo za slovenske mladinske volitve ter so pogovarjali o »primeru Janša«. Kar se prvega tiče, ostaja B. Greganovič še vedno slovenski mladinski politik v prestolnici, kar se drugega tiče, so ponovno opravili z Janšino listo, skorajda pa tudi z Janšino nominacijo; kar se tretjega, pa je prevladala trezna miselnost slovenskih mladinskih, predvsem profesionalnih politikov.

Ob volitvah v zvezno konferenco ZSM in njeno predsedstvo velja predvsem poudariti, da je član zveznega mladinskega predsedstva tudi Tone Anderlič, kar pomeni nemajhno devizo ob naslednjih predsedniških volitvah. Posebej bo to pomembno, če bo predsedovanje za prihodnje leto pripadlo slovenskemu predstavniku. Tone, izvržen iz vseh skupščinskih rolanj (Slovenija, pomlad 1988) bi bil gotovo markantnejša figura na tem mestu kot bledi in skorajda smešni sedanji predsednik, Milan Janjić. Glede ostalih izvoljenih me prav zanima, ali se bodo bodli za uveljavljanje ega Janšinega programa, seveda, če bo ta izvoljen. Ne delujejo reformatorsko, sicer pa bodo, kot v starih dobrih časih in vse doslej delali po svoji tankočutni zavesti. Ali pa bodo razpravljali in razpravljali, kasneje pa za svet povprašali, ne bo prvič, velikega brata.

Sicer pa so volitve v zvezne mladinske forume pred slovenskimi volitvami divji anahronizem, ki lepo odseva zmedenost v organizaciji.

O oblikovanju kandidatne liste za volitve v vodstvo slovenske mladinske organizacije so se v Ljubljani pogovarjali po razpravi, trajala je kar tri ure, o »primeru Janša«. Ločnice med idejami delegatov, ki so bile vidne v tej razpravi so dobile svoje potrdilo v oblikovanju kandidatne liste. Radikalnejšo, smelejšo manjšino, takorekoč vsi so podpisniki Janšinega programa (Plohl, Resnik, Drevenšek, Novak, Verlič) so v imenu slovenske mladine preglasovali ob ideji o četrturnem bojkotu vseh dejavnosti 14 dni po zaprtju Janše, če le ta in ostala zaprta ne bodo na svobodi. Kasneje, ob dvigovanju rok, se je zadeva ponovila. Že drugič, prvič na predsedstvu RK ZSMS, so pometli z dobršnim delom podpisnikov programa za »Zvezo mladinskih organizacij in gibanj«. Skorajda tudi s čelnim, Janezom Janšo, ki je dobil le štiri glasove več od potrebne polovice za uvrstitev na listo. Da bo njihovo početje razumljivo, je potrebno razložiti logiko delegatov na konferenci.

Predvsem so to mladinski profesionalni politiki, ki so močno navezani na RK ZSMS, tako organizacijsko, še bolj pa kar se pobud tiče. Zato poznajo fante z Dalmatinove, ki nekajkrat na leto zaidejo tudi v njihov kraj na pogovor. Zdijo se jim čisto cool, zato zanje glasujejo. Nekaterih pa ne poznajo, ali pa so zanje slišali, da delajo težave. Če delajo težave našim kolegom na Dalmatinovi, menijo, potem jih bodo lahko tudi nam. Zato zanje ne glasujmo. Ne glasujmo ob polnih ustih prepotrebnih sprememb. Delajmo raje na tem, da Romana Lavtarja, če je že padel z liste za mladinskega predsednika pri drugih, manjših vratih dobimo nazaj noter (in). Najbolj me je pa motilo to, da je večina glasovala za več ljudi za uvrstitev na listo za posamezno funkcijo. Čeprav ta logika funkcionira, predvsem takrat, ko gre za majhne igrice, pa je **jako čudna**. Denimo, sem za to, da se na kandidatno listo za predsednika slovenske mladine uvrstijo Lavtar, Školjč, Kos in Janša. Sem za vse štiri. Čudno, ne morem biti. Prebral sem njihova videnja (programe), prebral sem obrazložitve ob njihovih kandidaturah. En program se mi zdi smelejši, pristopnejši, modernejši. Jasno, glasujem za avtorja, ker želim njegá za predsednika. Če želim njega, ostalih nočem. Tudi to je jasno. A kaveljc je tukaj v potuhi, ki jo delegati dobrodušno dajejo kvazidemokratizmu oziroma delegatskemu sistemu.

Saj, kar se Janezek nauči . . .

BOJAN PRUNK

DANILO VEZJAK

PARTIJSKI KONFERENCI OB ROB

KOMUNISTI POTREBUJEJO METLO

Do zaključka, da komunisti pri nas potrebujejo metlo, je lahko prišel vsak, ki je spremljal prvo konferenco ZKJ zadnje dni meseca mladosti. Vendar pa nekaterim ni jasno, zakaj bi to metlo uporabili, ali za to, da bi z njo končno počistili ZK vseh deviantnosti — zagrizenega dogmatizma, oportunizma, birokratskih in tehnokratskih odporov etc. ali pa za to, da bi jo preprosto zajahali in na njej odleteli v proklamirano lepšo prihodnost. Sploh je bilo veliko slišati o spremembah, ki bi naj preuredile gospodarsko in politično sfero ter omogočile čim hitrejši izhod iz splošne družbene krize, v kateri se Jugoslavija trenutno nahaja.

SILVO ZAPEČNIK — TIGER (za pojasnilo glej prejšnjo stran)

Prva konferenca ZK je bila pravzaprav sklicana ravno zaradi splošne družbene krize ter krize partije, ki je najodločilnejši del te družbe. V beograjskem centru Sava se je zbralo 800 delegatov komunistov, da bi končno našli pravo pot in določili nove smernice za razvoj gospodarske in politične sfere. Kot že ničkolikokrat poprej na podobnih množičnih shodih komunistov je bilo tudi na tej konferenci izrečeno mnogo besed, mnogo je bilo popisanih papirjev z že obrabljenimi in zdavnaj izpetimi frazami, ki se začenjajo z »moramo«. V preteklosti se je po podobnih srečanjih z mnogo referati in sprejetimi dokumenti, ki so obljubljali boljše, demokratičnejše in naprednejše razmere in okoliščine za življenje družbe, vsakdanje življenje nadaljevalo po že ustaljenih in znanih tirnicah stare prakse, na izrečeno in napisano pa se je pozabilo. Tudi v sedanjem trenutku ni nobenega razloga, da bi verjeli v uresničitev sklepov sprejetih na minuli partijski konferenci. Kako tudi verjeti neki organizaciji, ki ne upošteva in izvaja niti lastnih načel in sklepov, o čemer je bilo na sami konferenci tudi veliko govora.

Mirno lahko zastavimo vprašanje, ali sploh potrebujemo ZK, ko pa se ta bavi največ sama s seboj, pa še tu ni zmožna stvari spraviti v želeni red. Partijsko vodstvo je praviloma ločeno od članstva, med njima je prepad, saj vodstvo zanemarja svoje osnovne naloge. Partija je tako okupirana s svojo funkcijo oblasti, ki jo izvaja v imenu »ljudstva«, da za vse ostalo zmanjka energije in časa. In tako stanje je v vseh republiških in obeh pokrajinskih partijah, povrhu vsega pa so tudi posamezne partije (republiške in pokrajinski) med seboj neenotne.

Razumljivo, da potemtakem upada članstvo, da ljudje nočejo vstopati v partijo. Nekaj časa si je jugoslovanska ZK uspevala zagotavljati nove člane z raznimi privilegiji, ki so si jih ljudje kot člani partije pridobili. Danes, ko se je družbena kriza tako zaostrila, je tudi tega manj, saj so se možnosti že dodobra izčrpale. Pa vendar je ponekod članstvo v partiji, še vedno pogoj za delovno mesto, še vedno imajo člani ZK prednost pri dodelitvi stanovanja in podobno. Seveda to ni nikjer neposredno izraženo, ampak se ponavadi skriva za raznimi olepševalnimi pridevniki, kot je »moralnopolitična neoporečnost«. Lik komunista, kot moralnopolitično neoporečnega, poštenega, delavnega in predanega državljana, ki si prizadeva za splošno dobro celotne družbe, je zelo devalviral, zlasti še od tistega lika, pod katerim ga še vedno predstavljajo v raznem učnem gradivu za mladi rod. Danes lik komunista, poenostavljeno prikazano, predstavlja bodisi ambicioznega politika, ki se žene za politično kariero bodisi moralno gnilega materialista, ki si pod masko moralnopolitične neoporečnosti grabi in prekomerno prisvaja družbeno lastnino ter s tem zadovoljuje svoje egoistične nagone bodisi oportunista brez mnenja, ki si sicer, če bi ne bil član partije, ne bi mogel zagotoviti nekterih življenjskih potreb, na primer potrebe po delu. Seveda še vedno živi tudi veliko število seniorjev ZK, kateri v glavnem tudi tvorijo sama vodstva. Tako zelo utopično izzvenijo pozivi partije za izhod iz krize gospodarstva, političnega sistema in tudi partije, saj je iluzorno pričakovati od taistih ljudi, ki so vse zavozili, da bodo sedaj vse napake, storjene v preteklosti, ne le odpravili, ampak še več, tudi popravili.

Med referati, ki se jih je v treh dneh zvrstilo okrog 400 in so se precej razlikovali glede na vsebino in obliko podajanja, je bilo vendarle največ takšnih, ki so se nanašali na iskanje poti iz resne gospodarske krize. Komunisti so si bili presenetljivo enotni, da je gospodarska reforma nujna in da jo je treba izpeljati takoj. Tržna ekonomija nujno v takih kriznih situacijah povzroča stanje, v katerem niso vsi segmenti družbe povsem socialno varni, na kar pa so komunisti na tej konferenci nekako pozabili. Zato je upravičeno prisoten dvom, da bodo vsi ukrepi, ki jih narekuje gospodarska reforma v resnici tudi izvedeni, saj bi to pomenilo resne socialne konflikte, zlasti še med socialno najbolj ogroženim delom ljudstva. Vendar po drugi strani je »naš človek« zelo potrpežljivo bitje, ki prenese veliko tudi najhujših preizkusov, tako da je vsakršno napovedovanje, kako se bodo odvijali dogodki, ki prihajajo, zelo nehvaležno in se mu je najbolje izogniti.

Komunisti na prvi konferenci niso govorili le o gospodarski reformi, ampak so se lotili v svojih referatih tudi notranje organiziranosti svoje organizacije in se odločno uprli možnosti kakršnekoli manjšine v okviru partije, saj bi to pomenilo legalizacijo frakcij, kar bi v končni fazi »privedlo ZK do razcepa v dve ali celo več strank«, kot je v svoji razpravi omenil eden delegatov. Razumljivo je nasprotovanje priznavanja manjšin na podlagi takšnih argumentov, saj bi pomenil omenjeni »razcep« partije na dve ali več strank grožnjo tej partiji, da izgubi monopol nad oblastjo, ki ga sedaj močno drži v svojih rokah. Prav tako so se nekateri delegati lotili tudi drugih tem, ki bi utegnile zanimati najširšo javnost, in sicer od zahteve po ponovni proučitvi vprašanja smrtne kazni do vprašanja napadov na JLA. Predvsem slednje je zelo aktualno, vendar pa so delegati (profesionalni vojaki) v presenetljivo umirjenem tonu zahtevali, da se končno neha natolcevati in kritično pisati o armadi, poudariti pa niso pozabili niti nenehno preteče nevarnosti zunanje agresije. Sploh pa je bila raven podajanja referatov zelo nizka, nemalo delegatov je govorilo v pravem gostilniškem jeziku, ustrašili se niso niti psovk.

Javna občila so dodala svoj delež k »uspehu« prve partijske konference. JRT in časopisne hiše so poskrbele za propagiranje, televizija nam je vsaj trikrat dnevno posredovala poročilo s konference ZKJ, sklepno plenarno sejo pa so prenašali kar v celoti, tako da so tisti, ki so čakali na TV dnevnik, bili prisiljeni več kot uro in pol spremljati govorce, ki so se menjavali v beograjskem Sava centru . Nič drugače ni bilo na radiju, tudi radio je bil poln neposrednih vključevanj v delo konference, in časopisih, ki so vse dni konference na široko pisali o dogajanjih v Beogradu. Vprašanje je samo, kakšne efekte je dosegla tovrstna propaganda, saj je bilo dan po zaključni plenarni seji med ljudmi slišati, kako so se jezili, ker je Dinastija kasnila več kot pol ure.

Miro Lenič

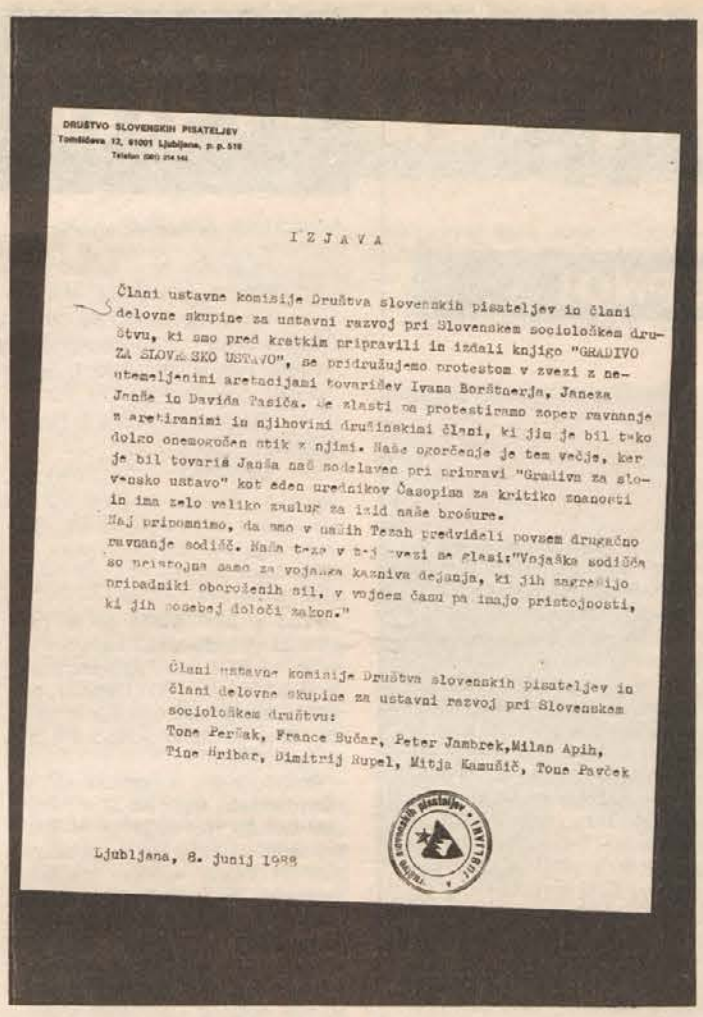

DRUŠTVO SLOVENSKIH PISATELJEV
Tomšičeva 12, 61001 Ljubljana, p. p. 518
Telefon (061) 214 141

I Z J A V A

Člani ustavne komisije Društva slovenskih pisateljev in člani delovne skupine za ustavni razvoj pri Slovenskem sociološkem društvu, ki smo pred kratkim pripravili in izdali knjigo "GRADIVO ZA SLOVENSKO USTAVO", se pridružujemo protestom v zvezi z neutemeljenimi aretacijami tovarišev Ivana Boršnerja, Janeza Janše in Davida Pasiča. Ne zlasti pa protestiramo zoper ravnanje z aretiranimi in njihovimi družinskimi člani, ki jim je bil tako dolgo onemogočen stik z njimi. Naše ogorčenje je tem večje, ker je bil tovariš Janša naš sodelavec pri pripravi "Gradiva za slovensko ustavo" kot eden urednikov Časopisa za kritiko znanosti in ima zelo veliko zaslug za izid naše brošure.
Naj pripomnimo, da smo v naših Tezah predvideli povsem drugačno ravnanje sodišč. Naša teza v tej zvezi se glasi:"Vojaška sodišča so pristojna samo za vojaška kazniva dejanja, ki jih zagrešijo pripadniki oboroženih sil, v vojnem času pa imajo pristojnosti, ki jih posebej določi zakon."

Člani ustavne komisije Društva slovenskih pisateljev in člani delovne skupine za ustavni razvoj pri Slovenskem sociološkem društvu:
Tone Peršak, France Bučar, Peter Jambrek, Milan Apih, Tine Hribar, Dimitrij Rupel, Mitja Kamušič, Tone Pavček

Ljubljana, 8. junij 1988

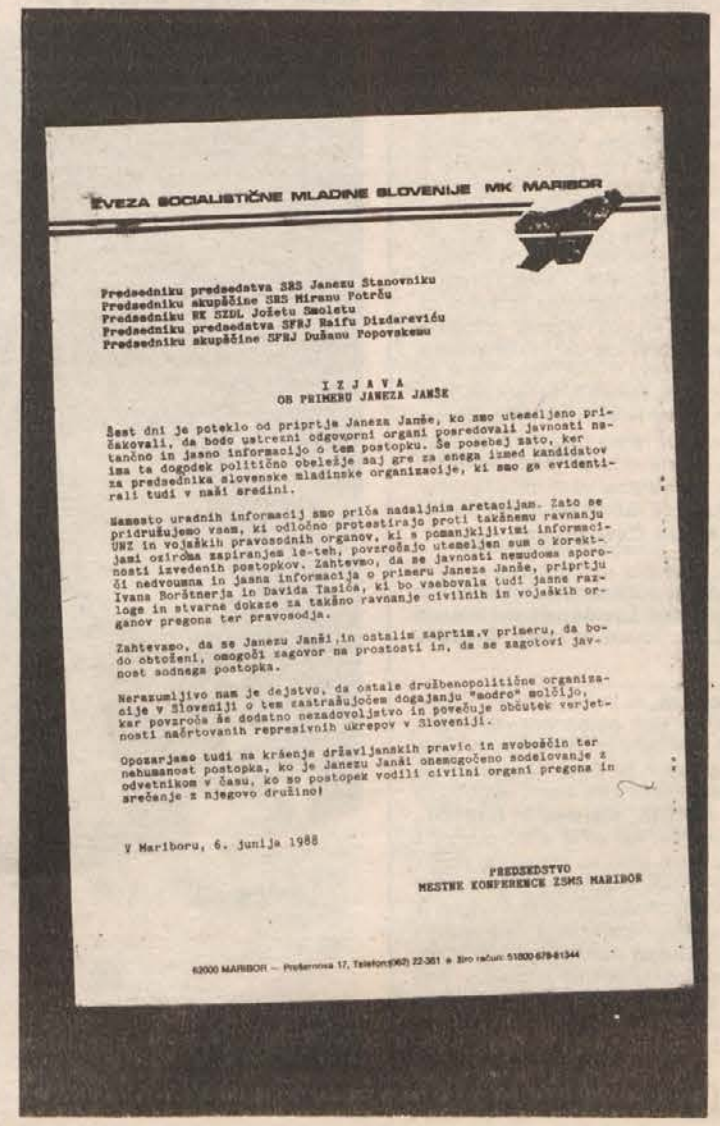

UNIVERZITETNA KONFERENCA ZSMS
PREDSEDSTVO
TRŠEVA 23, 62000 MARIBOR, TEL. YU (062) 22-977, Ž. R. 81500-678-81830
Gosposvetska 83

J A V N O S T I

STALIŠČE P UK ZSMS MARIBOR OB PRIPRTJU JANEZA JANŠE

"Generalka za pokol"

Slab teden tega je Predsedstvo SFRJ zahtevalo, naj se vsi družbeni subjekti predvsem tam, kjer prihaja do "napadov na JLA" in govoric o domnevnem vojaškem udaru, dosledno in učinkovito postavijo po robu s političnimi in z zakoni predvidenimi sredstvi. To razumemo kot povod kpogromu. Aretacija Janeza Janše se nam zdi generalka za ta pogrom, ki naj pokaže pripravljenost avtonomne javnosti, da se upre slepi represiji oblasti. Publicist Janez Janša, dobitnik letošnje Ščukove nagrade za kritične članke je kandidat za predsednika slovenske mladine. Nastopa s skupino in programom, ki načrtuje avtonomijo mladinske organizacije.

P UK ZSMS Maribor protestira proti politični praksi, ki iz drugače mislečih poskuša narediti kriminalce. Tudi v Mariboru smo bili priča takšnim dogodkom.

Upamo, da bo Janez Janša čimprej zopet svoboden, da bo postal, kot smo ga predlagali, predsednik slovenske mladine in bo s sodelavci začel uresničevati pobude iz programa za "Zvezo mladinskih organizacij in gibanj". Popolnoma bo program uresničen, samo bo možnosti za takšne poskuse odstavljanja na stranski tir, kot je bil včerajšnji Janeza Janše.

Predsedstvo UK ZSMS Maribor

Maribor, 1. junija 1988

ZVEZA SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE MK MARIBOR

Predsedniku predsedstva SRS Janezu Stanovniku
Predsedniku skupščine SRS Miranu Potrču
Predsedniku RK SZDL Jožetu Smoletu
Predsedniku predsedstva SFRJ Raifu Dizdareviću
Predsedniku skupščine SFRJ Dušanu Popovskemu

I Z J A V A
OB PRIMERU JANEZA JANŠE

Šest dni je poteklo od pripritja Janeza Janše, ko smo utemeljeno pričakovali, da bodo ustrezni odgovorni organi posredovali javnosti natančno in jasno informacijo o tem postopku. Še posebej zato, ker ima ta dogodek politično obeležje saj gre za enega izmed kandidatov za predsednika slovenske mladinske organizacije, ki smo ga evidentirali tudi v naši sredini.

Namesto uradnih informacij smo priča nadaljnim aretacijam. Zato se pridružujemo vsem, ki odločno protestirajo proti takšnemu ravnanju UNZ in vojaških pravosodnih organov, ki s pomanjkljivimi informacijami oziroma zapiranjem le-teh, povzročajo utemeljen sum o korektnosti izvedenih postopkov. Zahtevamo, da se javnosti nemudoma sporoči nedvoumna in jasna informacija o primeru Janeza Janše, pripritju Ivana Boršnerja in Davida Tasića, ki bo vsebovala tudi jasne razloge in stvarne dokaze za takšno ravnanje civilnih in vojaških organov pregona ter pravosodja.

Zahtevamo, da se Janezu Janši,in ostalim zaprtim,v primeru, da bodo obtoženi, omogoči zagovor na prostosti in, da se zagotovi javnost sodnega postopka.

Nerazumljivo nam je dejstvo, da ostale družbenopolitične organizacije v Sloveniji o tem zastrašujočem dogajanju "modro" molčijo, kar povzroča še dodatno nezadovoljstvo in povečuje občutek verjetnosti načrtovanih represivnih ukrepov v Sloveniji.

Opozarjamo tudi na kršenje državljanskih pravic in svoboščin ter nehumanost postopka, ko je Janezu Janši onemogočeno sodelovanje z odvetnikom v času, ko so postopek vodili civilni organi pregona in srečanje z njegovo družino!

V Mariboru, 6. junija 1988

PREDSEDSTVO
MESTNE KONFERENCE ZSMS MARIBOR

62000 MARIBOR — Prešernova 17, Telefon:(062) 22-361 • Žiro račun: 51800-678-81344

BOJAN, BRANKO, SVETLANA, IGOR, EVGEN — T. Velenje, junij 1988

EPITAF

NI STROGO ZAUPNO!

Kako začeti, oziroma, kako končati? Kako začeti tekst za zadnjo številko **Katedre** v tem šolskem letu? Lanska zadnja, to je 12. številka časopisa mariborskih študentov, je pomenila prelomnico v nas, ki smo časopis soustvarjali, kot tudi prelomnico v odnosu sodstva do izražanja mnenj v časopisih. Bila je zaplenjena, nato pa . . . Jeza mariborskih organov pregona je očitno kulminirala v prvi jesenski (oktobrski) številki, kjer smo bili udeleženci akcije **»vsakemu uredniku, oziroma piscu, svojega tožnika«.** Dva je temeljno sodišče že oprostilo, kako bo dalje pa ne vem. Še vedno so zaprti **Janez, David** in **Ivan.** Javnost je enkratno ravnala in upam, da je pokvarila vojski domnevni scenarij. Prepričan sem, da še nikoli ni bila na tako težki preizkušnji. Sedaj je na potezi vojaško sodišče, ki mu bo zelo težko neboleče udariti samega sebe. Policija je v tem primeru prehitro in (kot mnogokrat doslej) premalo premišljeno štartala ter prepustila tok dogajanj iz rok. Tovariš sekretar RSNZ **Tomaž Ertl** je na televiziji deloval le še kot ostanek nekoč avtoritativnega politologa. »Javnost je zadevo spolitizirala!« (?) (Takoj sem se spomnil novembra 1987: »Dobrila je zadevo spolitiziral.«) Kakšna demagogija in neverjeten poskus očiščevanja ter nobenemu več jasno metanje peska naokoli. Komu bo naslednjemu spodrsnilo? Kako lahko nekdo spolitizira javno stvar, politično stvar, saj menim, da je vsako javno delovanje tudi politično delovanje, pa naj gre za mamila ali vojno tajno? Mogoče pa vojska v Jugoslaviji ni politični faktor, temveč . . .? **Skupščina SRS** mora postaviti tovariša **Ertla** in še koga pred odgovornost.

Smešno je to, da je bil ta tekst mišljen kot pregled kulturnih dogodkov v zadnjem mesecu in kot rezime premikov ali nepremikov, ki jih je pretrpela mariborska scena v zadnjem letu. Vendar mi ne gre. **Rajko** je tako ali tako pokril *Drugo godbo*, **Klub mladih** je še vedno skladišče delavcev, ki postavljajo novo Univerzitetno knjižnico, **Štuk** niha med lastnim financiranjem (komercialne prireditve) in poskusi ustvarjanja kulture, ki bi bila bližje študentski populaciji, ki bi jo poleg opijanja tudi duhovno izpolnjevala (do takrat pa naj te funkcije opravlja alkohol), **Glasbeno-scenska delavnica Doma ustvarjalnosti mladih »Gustav«** se poskuša z bolj stalnim delovanjem in prireditvijo kakšnega koncerta, ki so vedno bolj možni le ob raznoraznih mesecih mladosti in festivalih, **Ruška mladinska kulturna klet** (RUML—KUKL) podrsuje na istih problemih, **Mariborska redakcija Radia Študent (MARŠ)** pa je poskusno tri dni oddajala v času 21. festivala dela mladih Jugoslavije, za katerega upam, da ga drugo leto ne bo. Zdi se mi, da bo Maribor dobil še letos svoj mladinski radio, kateremu so na razgovoru ljudje z RTV dokazovali, da to ni noben mladinski, ampak alternativni radio. Se popolnoma strinjam z njimi, da je MARŠ alternativni radio mariborskemu uradnemu radiu (čeprav oni niso imeli tega v mislih) in to hvala bogu, saj enako trdim, da je mariborski uradni radio alternativa dobremu okusu in zanimivem programu, oziroma **MARŠ-u.** Nekaj za vse, oziroma nič za nobenega. V *kleti Kluba mladih* se je odprla nova mariborska galerija, GALERIA 88, ki nakazuje velike možnosti razživitvi in delovanju mariborske mladinske kulture. Predpočitniški dogodki delujejo zelo optimistično: program je, obiskovalci tudi, kaj bi še več! Naj v galerijskem kontekstu omenim še že zelo dolgo delujočo **galerijo na Tehniški fakulteti,** ki nekje v začrtanem programu nekje deluje med klasičnimi galerijami, ki so preveliko umetnikom težko ali celo nedostopne in neko skrajno linijo zgolj mladinske amaterske (?) umetnosti (ki je zanimiva in vredna ogleda ter poznavanja kot nam je dokazala prej omenjena **Galeria 88).** Dajmo vsi življenje tem zidovom, tem formam, poskusimo se navaditi na kulturno življenje v Mariboru in ne koljimo več direktorjev gledališč. Kritizirajmo kvaliteto in ne číslajmo kosti, ki nam jih mečejo brezdelneži.

Začel sem s koncem, naj končam z začetkom, to je s prvim nastopom **Milovana Djilasa** po 34. letih javnega suspenza. Po tem nastopu so se začeli nekateri dežurni novinarski omejenci, predvsem iz bratskih republik, zgražati nad to gesto, na piko pa so mahnili RTV, ki je zaradi svojih obveznosti morala poslati del posnetega gradiva **Evroviziji** (po zakonu). Seveda se ni bilo treba, kot že tolikokrat do sedaj, držati meddržavnih pogodb in ne bi smeli tega narediti, saj je to škandal. Sploh ne vem, kaj naj rečem, razen tega, da pač ne razumete Djilasove funkcije disidenta v Jugoslaviji in da je zaradi tega junak ali kar orodje Zahoda. S tem, da se Djilasa demistificira in postavi na zemljo, med ljudi, se lahko začne kritika njegovega dela. Oblast, ki se boji kritike, ker je sama ni sposobna producirati, je pri nas popolnoma običajen pojav, vendar je sama s svojo politiko (menim, da je bil Djilasov nastop ob zunanje in notranje političnih debaklih, največji politični dogodek v zadnjih, vsaj, petih letih in vsaka pametna oblast bi ga znala izkoristiti v svoj prid!) dosegla, da se bolj verjame »odpadnikom« kot edini pravi liniji. Tudi **Kavčičevi** zapiski in obnavljanje akterjev iz hrvaškega maspoka priča temu v prid. Sicer pa ni že Sigmund odkril edine rešitve za odpravo travm, ki so povzročene s podzavestnim? Edino tako se jih lahko rešimo, de jih spravimo v zavest, saj jih šele na polju zavednega lahko rešujemo, ali sami ali s svojim psihiatrom. »Novinarji«, ki ste videvali vsepovsod fantome in zaradi lastne nevednosti in pokvarjene vesti dezinformirali javnost, ste se kdaj karkoli vprašali, ste razmišljali preko lastnega plota? Zakaj se niste lotili **dr. Koste Čavoškega?**

Upam, da bo **Janez** novi predsednik slovenske mladine. Nenehno se spominjam naslova, pod katerim je **Janez** dal intervju za 7D: Petelin, ki je prezgodaj zapel. Govora je bilo o **Stanetu** (Kavčiču op. pis.)

nanašalo in naneslo pa se je na **Janeza,** ki je tudi urednik Stanetovega *Dnevnika in spominov.* Naj še sam potegnem vzporednico: morali so ga zapreti, ker je bil s svojimi predsedniškimi stališči prenevaren za aktualno politiko, sploh še, če ne prezremo, da je imel najširšo podporo slovenskih mladincev. Ker v Jugoslaviji ni več karizmatičnih oseb kot so bili **Tito, Kardelj** in **Bakarić,** odpove tehnika rezanja visokih politikov, kar so si lahko privoščili v primeru **Staneta (Kavčiča op. pis).** Zato so morali zarezati v korenine in ne dopustiti, da drevo nove mladinske organizacije zraste. S tem bi bili nezadovoljni celo slovenski »liberali«. Led je nastal edinole na mestu, kjer mladinska organizacija ne postavlja na dvom moralne (ne)oporečnosti **Janeza Janše,** kot bi bilo pričakovati iz dosedanjih realsocialističnih političnih procesov, ampak bo volilni postopek speljala z njim na kandidacijski listi, še več, **Janez je** postal simbol in mislim, da mu naša politika ni mogla dati boljše podpore. **Slava ji!**

PEC

IVICA BULJAN — ZAGREB,

Pravimo, ». . . težko je delati časopis, ko vsako številko delamo, kot da je zadnja«.

Po drugi strani se zdi, da uživamo v negotovosti. Uživamo torej v splošnem nezaupanju, grožnjah in besu. Uživamo tudi v izločenosti lastnega položaja, položaja outsiderja, poraženca.

Zdaj smo, bolj kot prej, prepričani, da delamo zadnjo številko SL-a.

Uživamo — neizmerno.

(uvodnik »Studentskega lista« štev. 10, 6. 4. 88.)

Pred slabim letom se je zagrebški **»Studentski list«** tiskal v pet do šest tisoč izvodih, prodajal od 500 do 2500 izvodov, bil tipičen marginalni časopis in užival polno politično podporo svojih sponzorjev.

Pred dobrim mesecem se je **»Studentski list«** tiskal v 14 tisoč izvodih, od tega jih je bilo prodanih 11 tisoč, bil je pomemben in često citiran časopis. Sponzorji so se odrekli politični podpori in zamenjali odgovornega urednika.

Metode amputiranja demokracije v hrvaškem glavnem mestu so bile opisane v prejšnjih številkah **Katedre**.

Objavljeni razgovor je treba razumeti kot dokumentarno pričevanje in ne kot *»evociranje spominov«*, kot to branilci svetlih pridobitev NOB-ja po običaju papagajsko vztrajno poudarjajo, ko poskusite od njih izvleči kakšno besedo več.

Začnimo z ilustrativno podrobnostjo. Praviloma so bile zmeraj, ko je bil SL prepovedan, sklicane nujne seje časopisnega sveta. Toda na samih sejah se je kategorično negiralo, da so bile sklicane zaradi prepovedi?

I. B.: Da. Smešno je govoriti o tem, da predsednica sveta na začetku sestanka pove, da prepoved nima nobenega vpliva, da gre za **rutinski sestanek**. S tem je bil dialog določen že na samem začetku in jasno je, v kakšni meri je bilo vse skupaj podobno farsi. Ko se tri dni po prepovedi časopisa skliče sestanek, na katerem se reče, da *»to nima zveze s prepovedjo . . .«*, je vnaprej jasno, da se lahko pričakujejo tudi laži in pomanjkanje argumentov. Sicer pa je to dokaz njihove **politične neumnosti**. Ni problem reči na sestanku sveta *»sestali smo se, ker je časopis prepovedan«*, kajti zdi se mi normalno, da se ob prepovedi sestane časopisni svet. Meni bi, če nič drugega, takšna iskrenost imponirala, če kaj od njih sploh lahko napravi name močan vtis.

Bilo ti je jasno, da ne bo kompromisa, ker se oni nahajajo na politični liniji, ki ni prispodobna. Prvič, čutil si izraženo antiintelektualno klimo, in drugič, znašel si se v politični klimi, v kateri so ljudje »brez hrbtenice« v poziciji, da ti določajo, kako bi naj delal časopis?

I. B.: To mi je bilo jasno v tistem trenutku, ko sem sprejel urednikovanje. Seveda na začetku ne moreš biti tako moder, da bi vedel, kako bo vse to zgledalo na koncu. Tako večkrat upaš na neke čudne rešitve, *»iz mašine«*. Prva stvar, ki si jo dobro označil, je, da v teh forumih **očitno ne sedijo intelektualci**, oziroma, da prav glede na to, obstaja neka **antiintelektualna klima**. Mi smo za njih zmeraj bili nekakšni čudaki, ki so se zbrali, da urejajo časopis in spotoma še berejo knjige, pa zaradi tega ne vidijo nekaterih stvari, ki bi jim morale biti *jasne*. Kajti te stvari so vsakemu drugemu, navadnemu človeku jasne.

Vsakomur, ki čita partijske dokumente . . .

I. B.: Da *(smeh)*, vsakemu človeku, ki bere partijske dokumente in **Vjesnikove** komentarje. Tisto, na čemer sem jaz vztrajal, in kar sem na koncu tudi glasno izpostavil, je dejstvo, da mi **politično popolnoma drugače razmišljamo**. Enostavno, način njihovega političnega razmišljanja in razmišljanja o politiki ter moj način sta povsem nasprotna. *Nisem član ZK, toda nekateri iz uredništva so bili in zelo me čudi, da so tako različni ljudje lahko člani iste organizacije.* **SL** ni bil antikomunistični, pa tudi prokomunistični časopis ne, vsaj ne v tistem smislu, kakor je večina časopisov, ki izhajajo pri nas. Po pravici povedano, se nikoli nisem vprašal, ali smo socialnodemokratski, liberalnokomunistični — če kaj takega sploh obstaja — ali kakršenkoli že časopis. Mislim, da v situaciji, ko se dogajajo takšne stvari, pride do *»koalicije simpatij«* med posameznimi časopisi. Ustvari se blok časopisov, ki čutijo vzajemne simpatije. V situaciji, ko je **90 % časopisov na hrvaškem reakcionarnih**, je bil nam najbližji, na nek način, **»Danas«.**

O čem ste se pogovarjali pri tvojih obiskih Centralnega komiteja?

I. B.: Šlo je za neformalne pozive glede na to, da nekaj ljudi, ki tam dela, poznam že od prej ali pa jih poznam privatno. Jasno, bil sem tudi pri tistih, ki se ukvarjajo s tako imenovanim . . .

Idejno-političnim delom z mladimi . . .

I. B.: Ja. Tam v glavnem ni prišlo do nobenih pogovorov, ker jih tudi ne more biti. Ne zaradi tega, ker se v ničemer nismo strinjali, oni tam in jaz. Lahko bi se strinjali o tem, kaj se želi doseči. **Toda glede načina, kako bi se naj kaj doseglo, tu se nikakor nismo mogli najti.** Njihova teza je namreč, da to, kar **SL** poskuša napraviti, niti ni tako slabo, toda zaradi načina dela bo to, po njihovih besedah, imelo *povsem nasprotne učinke in da bi v imenu tega morali biti precej blažji in previdnejši, kot smo.* **Apelirali so na pragmatizem, kar se njim zdi edino smiselno početje, meni pa povsem brez smisla** — to, kar **SL** poskuša napraviti v pol leta, bi se lahko, brez večjih težav, napravilo v dveh ali treh letih. To je bil izjemno fin način sugeriranja, da nekaj **ne** delaš, pa ne zgleda grobo.

Katere so torej bile glavne »skupine za pritisk« na SL? . . . je bil to kdo iz CK-ja?

I. B.: Morali bi dobro poznati to t. i. porazdelitev moči v hrvaškem CK-ju, česar jaz, seveda, ne poznam. Toda to, o čemer vsi govorimo in več ali manj ugibamo je, da v tem CK-ju prihaja do **ostrih spopadov.** Tam so ljudje, ki povsem različno gledajo na posamezna vprašanja. Obstaja struja, ki ji to, kar je skušal napraviti **SL**, nikakor ni odgovarjalo. Če uporabim vsakdanjo terminologijo, to so ljudje, ki so nedvomno na različne načine vezani na **Šuvarja** in na njegov tip političnega delovanja. Težko je reči, kako močna je ta struja . . . Očitno dovolj, da . . .

Zruši SL . . .

I. B.: Ja. Slišal sem tudi interpretacije, da to ni bila stvar samo hrvaškega CK-ja, ampak da so pritiski prihajali tudi iz **Beograda**, da so torej vpleteni tako **Šuvar** kot **Milošević . . . priznam, da meni zgleda precej neverjetno, da tam nekega Slobodana Miloševića skrbi Studentski list.** Seveda so vse te zgodbe več ali manj v sferi spekulacij . . .

Zato pa je mladinska organizacija zelo dobro opravila svojo transmisijsko vlogo.

I. B.: To pač. Ta organizacija je kot prvo izrazito nesposobna . . .

Kadrovsko . . .

I. B.: Seveda. Drugič, ZSM nima poguma za kakršnokoli odločitev, niti **minimuma avtonomije**, ki je nujen za vsako organizacijo, da bi sploh lahko bila »organizacija«. Razumljivo in jasno mi je, da so funkcionirali kot transmisija, preko katere je bilo mogoče vršiti pritisk in da so **vodilni ljudje ZSM pripravljeni, da se globoko poklonijo pred avtoriteto.** Toda to niti ni ključni moment. Bolj važno je to, da če so že sprejeli vlogo izvrševalca ukazov neke politične volje, da so se hkrati s tem izkazali za izjemno **nesposobne** in **neumne**. Celo naloge, da odstranijo enega človeka oziroma eno uredništvo, niso bili sposobni opraviti na **prefinjen** in **podli politični način**. Pokazali so se nesposobne celo za podlost . . .

In to so pokazali na precej primitiven način . . .

I. B.: Ja. Ključni problem vidim v tem, da mladinska organizacija napravi to, kar pač je napravila na

Foto: Bogo Čerin

Na javno tribuno z M. Djilasom in K. Čavoškim so prišli ljudje vseh poklicev: delavci, policaji, . . . **Foto: brez podpisa**

GAME IS OVER!

HRVAŠKA, JUGOSLAVIJA,

Zagrebški **Studentski list** je poleg tega, da deluje v skrajno neugodnih t. i. družbenopolitičnih, materialnih itd. okoliščinah, imel tudi to zadovoljstvo, da se je znašel na robu samoukinitve. Na nek način se je to tudi zgodilo. Kriza SL-a ima, kot vsaka spodobna kriza (glej primer SFRJ v zadnjih 43. letih), svojo kronologijo.

Novembra 1987. je startala letošnja serija SL-a v novi postavi (z izjemo neuničljive glavne urednice **Jasne Mladar**), na čelu katere je bil **Ivica Buljan** kot odgovorni urednik. Uredništvo sestavljajo večletni sodelavci in uredniki, se pravi socialno — novinarsko povsem homogena skupnost. Prve tri številke izidejo v relativno normalnih okoliščinah. Prve neformalne pritožbe s strani izdajatelja, **MK ZSMH** (katere novo predsedstvo je prav tako izbrano novembra, seznanjeni pravijo — eno najslabših v zadnjih letih), so namenjene 4. številke (za Dan republike). Na naslovnici je fotografija dveh povprečnih težakov in na kosmatem trebuhu enega od njiju piše **»Čestitamo dan republike«**. V isti številki je objavljeno anonimno pismo bralca, ki ugotavlja, da jugoslovanska družba nima perspektive. Intervenira tudi zagrebško javno tožilstvo, toda samo ustno. SL objavlja serijo odličnih intervjujev **(S. Letica, A. Tijanić, G. Marinković)**, piše o izvozu orožja in militarizaciji družbe ter o moralno-politični primernosti neodvisnega sodstva.

Decembra ima odgovorni urednik v arhivu že nekaj pozivov na *»prijateljski in konstruktiven«* razgovor s tovariši iz hrvaškega CK-ja. Atmosfero razplamti novoletna številka — na zadnji strani je objavljena fotomontaža naslovnice Vjesnika, na kateri piše **»Srečen Božič«** (gre za avtorske čestitke, katerih razširjanje je pred tem sodišče prepovedalo), zaradi česar Vjesnik preti s tožbo.

Januarja (13. 1.) SL objavi vest o nacionalističnem izpadu *pred študentskim domom so pretepli slovenskega študenta, ker so ga imeli za Srba.* 4. številka je natisnjena 26. januarja, v Vjesnikovi tiskarni (kjer se SL tiska) pa nočejo predati naklade enemu od urednikov, ker ni imel pismenega naloga. Številka se je začela prodajati šele naslednji dan, 28. januarja pa uredništvo telefonsko obvestijo od **»zgoraj«**, da je treba številko pod nujno potegniti iz prodaje. Istega dne popoldne pride tudi sklep javnega tožilca Tihomira Rubleše **o prepovedi.** Časopis je prepovedan zaradi tekstov na temo o mladinskem tisku, ki *»ogrožajo javni red in mir«* (beograjski novinar **M. Brkić**), vsebujejo *»idejno nesprejemljiva stališča«* (novinar Katedre **I. Mekina**), zaradi reportaže z javne tribune o zlorabi prava in psihiatrije iz Maribora (govor **V. Šeksa**) in tribune v zagrebškem SKUC-u (gost **M. Korošić**). 29. januarja je bil nujno sklican Svet SL-a, na katerem je uredništvo ostro kritizirano zaradi *»neizvajanja programskega koncepta«* (besede predsednice Sveta SL-a, **Ruške Mance**, nekdanje vratarke v Vjesnikovi hiši). Isto, le z drugimi besedami izraženo *(»resne uredniške napake«)*, so ugotovili tudi na seji P MK ZSMH. Izdajatelj se ne pritoži na sklep o prepovedi.

S tem se je definitivno začela serija formalno-naformalnih pritiskov na uredništvo SL-a. Februarja izide nekaj bolj »umirjenih« številk, **intervju z Djilasom** pa je dan v objavo ljubljanski **Mladini.** Uredniki in sodelavci za tromesečno delo ne dobijo niti dinarja, ker sekretar MK ZSMH **Kamilo Antolović**, preko katerega gredo sredstva podpisnikov samoupravnega sporazuma o financiranju SL-a, **noče podpisati naloga za izplačilo.**

Marca izide 8. številka (9. 3.) — objavljen je *»Predlog za vzpostavitev dejanske enakosti v SFRJ«* skupine beograjskih znanstvenikov in kulturnih delavcev, intervju z glavnim urednikom Mladine **R. Botterijem** ter dossier o prepovedi **Mladine** in sojenju odgovornemu uredniku **F. Zavrlu**, intervju s predsednico filozofskega društva Srbije **Z. Golubović**, priloga o prepovedi **Katedre** v Beogradu — verjetno najboljši SL tega leta. V posameznih tekstih so, kot v času Karađorđevićeve Jugoslavije, debelo prečrtane besede, ki bi lahko bile vzrok prepovedi. Vzhičen, CK ZKH takoj naroči 10 izvodov te številke. Časopis ni prepovedan.

31. marca postane afriški oligarh **Mobutu Sese Seko Kubu Ngbendu Waza Banga** idol zagrebškega javnega tožilstva. 11. številka SL-a je prepovedana zaradi teksta s simptomatičnim naslovom *»Prihaja diktator«*, v katerem avtor razkriva približno 1/3 črnih točk iz biografije temnopoltega Zairca, s čemer *»žali predsednika prijateljske države«*. V isti številki je objavljeno tudi pismo srbskih književnikov in sociologov pod naslovom *»Demokracija brez Albancev«* ter tekst *»Izražamo prezir,* v katerem uredništvo SL-a bralcem pojasnjuje, v kako nenormalnih pogojih deluje. Izdajatelj tudi tokrat ni vložil pritožbe na sklep sodišča.

April se prične zelo slabo. Skoraj celotna naklada 12. številke je uničena zaradi tiskovne napake (v nekem oglasu je namesto **»Trg žrtev fašizma«** odtisnjeno **»Trg fašizma«**, ki je ušla korektorjem v Vjesnikovi tiskarni, čeprav so ti isti nekaj številk prej znali *samoiniciativno* menjati podatke v tekstu o prekinitvi v Vjesnikovi postavljalnici. 12. aprila je bila seja časopisnega Sveta. Medtem ko pred prostori uredništva nekaj deset študentov demonstrira v znak solidarnosti z uredništvom, predsednica Sveta predlaga zamnejavo odgovornega urednika **Ivice Buljana,** predsednik MK ZSMH Igor Šišara pa zahteva prenehanje nadaljnjega izhajanja. Tri dni kasneje eden od ustanoviteljev, MK ZSMH, tudi uradno zamenja odgovornega urednika. V tem času na intervencijo R. Mance in K. Antolovića glavna urednica **J. Mladar** umakne 13. številko zaradi komentarja, ki govori o izbiri novega šefa ZKJ in o partijskem monopolizmu. **Za novega odgovornega urednika** ustanovitelji predvidijo tri opcije:

a) predsednika OK ZSMH Sesvete (ena od zagrebških občin),

b) lanskoletnega odgovornega urednika ter

c) nekoga, ki ni le idejno-politično primeren, ampak ob tem še novinar.

Sugestij se išče pri Nikoli Gumalincu, odgovornem uredniku **»Omladinskega radija«** (vsaka podobnost z Radiom Študent je neumna). Ta predlaga svojega novinarja **Miroslava Grčića** (absolvent prava, član ZK, dvakrat padel na natečaju za urednika na radiju, leta 1986/87 pa tudi na natečaju za odgovornega urednika SL-a). **Šišara** povabi **Grčića** na pizzo v pizzerijo Corso v centru Zagreba in mu v prijetni atmosferi preda funkcijo odgovonega urednika SL-a.

Uredništvo je poskusilo najti skupen jezik s človekom, pripeljanim s strani. Začela se je prjpravljati skupna številka, ki nikoli ni izšla. **17. in 18. aprila na sestankih uredniškega kolegija uredništvo SL-a odstopi.** Do konca šolskega leta (15. 6.) časopis urejuje nova, na hitro zbrana redakcija. Da slučajno ne bi zatajila, **so se honorarji dvignili za 30 %.** Bivše uredništvo SL-a je za seboj pustilo 14. številk in naklado 14.000 izvodov (dvakrat več kot prejšnja leta) ter spoštovanja vreden časopis. Toda, kot sem rekel, game is over.

But, who's the looser?

T. C.

tak način, pa se jim **nič ne zgodi.** Ob **SL**-u so napravili toliko kiksov, da bi brez vsakršnega dvoma morali leteti. Pokazali so se nesposobne ne le v mojih ali tvojih očeh, ampak tudi v očeh tistih, ki so jim dali takšne ukaze.

Kaj jih torej drži tam, kjer so?

I. B.: Ne vem . . . verjetno tisti, ki jim dajejo ukaze, niso kaj boljši. Kolikor sem imel priložnost slišati, **tudi sami ukazodajalci niso zadovoljni z načinom, kako so stvar izvedli**, tako da bo to verjetno imelo kakšne posledice v nadaljnji karieri vpletenih mladinskih funkcionarjev. Če nič drugega, bi njihova zamenjava morala biti vsaj krinka, da demontaža **SL**-a ne bi bila videti tako bedna in nedemokratična, kot je bila.

Kaj so »mladinci« konkretno očitali SL-u?

I. B.: Eno so njihovi ugovori, drugo pa, kaj se skriva za tem.

Vztrajali so na izvajanju programskega koncepta . . .

I. B.: Obstaja še nekaj drugega, kajti moj **uredniški koncept**, ki sem ga predložil ob razpisu za funkcijo odgovornega urednika, so sprejeli. Če pogledamo ta koncept, je očitno, da ni bilo **nobenega odstopanja.**

Torej je bilo sklicevanje na programski koncept samo pesek v oči . . .

I. B.: Ja, zmeraj se je govorilo, da je problem obravnave rubrika **Univerza**, konkretni očitki pa so leteli na rubriko **Družba**. Po drugi strani ni mogla biti uporabljena nobena od tistih velikih besed obtožbe, ki so pri nas v rabi, ko je treba nekoga odstraniti. Na primer, obtožba za nacionalizem je bila izjava **Marijana Cvjetičanina** na P MK ZSMH, da pisanje **SL**-a vodi k novim **Jasenovcem**. Nikakor torej niso mogli najti kakšnega močnega **argumenta**, kot je npr. nacionalizem ali kakšna podobna anatema. Mi smo sicer objavljali materiale, na osnovi katerih bi nas lahko označili kot **hrvaške nacionaliste**. Toda objavljali smo tudi stvari, zaradi katerih bi nas lahko obdolžili **srbskega** nacionalizma. V tej zmedi so se oprijeli očitkov na račun univerzitetne rubrike in na tej formalnosti vztrajali. Znotraj te konstrukcije argumentacija seveda ni bila pomembna.

Morda je nesreča SL-a, in ne samo njega, v navezavi na mladinsko organizacijo. Konkretno, sklep o tvoji zamenjavi so sprejeli komsomolci, Univerza se ni vmešavala . . .?

I. B.: Ne vem, v kolikšni meri bi se situacija razpletla drugače, če bi odločala Univerza. Mislim, da je stopnja **politične kontrole nad mladinsko organizacijo** in katerimkoli njenim segmentom, tako tudi nad **študentsko organizacijo**, dovolj visoka, da ljudje iz političnega vrha lahko kadarkoli potrkajo na vrata ali pokličejo po telefonu in rečejo . . . **»napravite to in to«**. Strinjam se, da bi bilo bolj smiselno, da **SL** izdaja Univerza, vendar mislim, da to ne bi ničesar bistveno spremenilo.

Poskusi se vživeti v hipotezo, da je Univerza avtonomna, kar ni, in da obstaja organizacija kot Zveza študentov pred 17. ali 18. leti, ali bi bila situacija drugačna?

I. B.: Mislim, da bi bilo v tem primeru bistveno drugače. Takrat bi rušenje **SL**-a, izza katerega bi lahko stala tudi **Skupščina univerze**, avtomatsko potegnilo za seboj tudi rušenje Skupščine. To bi že bil, na nek način, politični škandal — tako pa to, kar se je zgodilo s **Studentskim listom**, ni moglo dobiti širših dimenzij. Verjetno bi tisti, ki so se odločili za tak korak, vendarle počakali ugodnejšo priliko. Problem je v tem, večkrat sem to izpostavil, da obstajajo izdajatelji, za katere **veš, kakšni so**, pa moraš delati časopis. Na primer, jaz nimam ničesar, ali pa vsaj zelo malo skupnega s temi organizacijami, pa vendar moram delati časopis, ki prvenstveno zadovoljuje **njihove interese**. To je kontradikcija, ki neizogibno pelje k sporom. Ti so v glavnem latentni, vendar pa neizogibni. Jasno, če se odločiš delati časopis kot **SL**. Očitna je nujnost obstoja avtonomnih organizacij, ker je mladinska organizacija danes, od občine pa do federacije, **smešna skupnost, ki nikogar ne predstavlja**. Avtonomnost izdajatelja je nujen predpogoj za avtonomijo časopisa.

Ali misliš, da bi bil prostor za delovanje SL-a širši, če bi na istem političnem nivoju deloval še kakšen drug mladinski časopis?

I. B.: Na Hrvaškem?

Ja, na Hrvaškem.

I. B.: Seveda. Če primerjamo situacijo v **SL**-u s tisto pri **Poletu**, potem je ta vsekakor v prednosti. Je republiški časopis, ima boljšo distribucijo, več bralcev in tradicijo, torej tudi večji vpliv. Če bi takrat, ko je **SL** premaknil nekatere stvari, to isto napravil tudi **Polet**, bi bila to izjemna situacija. *Možno je, da se ne bi zgodilo to, kar se je, ker bi bilo treba odstraniti ne eno, temveč dvoje uredništev.* Še več, če bi za **SL**-om isto delal **Polet**, je velika verjetnost, da bi se jima priključil še nekdo tretji. To se je na nek način sicer zgodilo. Seveda ne morem biti tako samohvalen in reči, da je to direktni vpliv **SL**-a, toda to, kar delajo fantje v **»Omladinski iskri«** ali **»Tenu«**, je drugačen časopis, kot je bil včasih.

Koliko sploh lahko nek mladinski časopis vpliva na javnost?

I. B.: Tak vpliv na javnost je lahko zelo pomemben. Problem je, ker pri nas ni ekzaktnih raziskav na to temo. Tisto, kar je bilo **njim** jasno, je, da je **SL** na poti, da zraste v močen časopis. Tega ne govorim zato, da bi mistificiral vlogo **SL**-a, ampak zato, ker časopisa takšnega profila na Hrvaškem niti ni bilo, pa tudi zdaj **ga ni**. Če bi **SL** deloval v atmosferi brez vseh teh pritiskov, bi zelo hitro lahko dosegel naklado, na osnovi katere bi postal pomemben oblikovalec javnega mnenja. *Toda če deluješ pod konstantnim pritiskom, prepoved časopisa ti je uničila kompletno naklado ene številke, nimaš denarja za normalno delo, potem ne dvigaš naklade, ker se bojiš.* Dejstvo, da se slovenska **Mladina** prodaja v 60.000 izvodih priča, da bi se **SL** lahko v vsaj tolikšnem številu prodajal, ker je področje, na katero lahko računa, vendarle večje. To je praktično cela Jugoslavija, kajti *de facto* govorimo vsi slovensko, ta hrvaški jezik, ali kakor ga pač imenujemo, pa razume mnogo več ljudi. Torej, **SL** bi dejansko lahko postal pomemben in mislim, da je prav ta njegova možnost tisto, česar so se nekateri . . .

Nekateri tovariši . . .

I. B.: . . . ja, nekateri tovariši, ustrašili.

Omenil si Mladino. SL-u se je, med drugim, očitalo tudi to, da je vse bolj podoben Mladini . . .

I. B.: V prvi vrsti je to **kompliment**. To, da relevantni mladinski časopisi izhajajo takorekoč *izključno v Sloveniji*, Mladina, Katedra, Tribuna, je notorno dejstvo. Po drugi strani pa v ostalih republikah izhajajo ali slabi ali pa mračni časopisi . . .

Prej to drugo . . .

I. B.: . . . ja, prej to drugo. Tako sem jaz primerjanje z **Mladino** doživljal kot kompliment, dejansko pa so to bile obtožbe. Tako ti postane jasno, kako nemogoč je dialog — *nekdo ti nekaj reče, za kar se mu hočeš zahvaliti, pa šele iz njegovega jeznega pogleda razbereš, da ti pravzaprav nekaj zameri.* Mislim, da časopis, ki poskuša avtonomno delovati, in to besedo često uporabljam, mora biti podoben **Mladini, Katedri** in **Tribuni**. Mislim, da bi podobno delali tudi drugi časopisi, če bi imeli toliko poguma ali pa če bi jim bilo dovoljeno.

Nekateri slovenski časopisi so jasno deklarirali, da so prekinili s komunističnim diskurzom mišljenja. Drugi pa so sami sebe etiketirali za kontrarevolucionarne. Kako bi se SL označil, če bi se definiral v tej smeri?

I. B.: Slovenski časopisi imajo, za razliko od **SL**-a, bolj jasno izražene svoje politične orientacije. **SL** v tem pogledu ni bil tako jasen. Če povem svoje stališče do tega, sem prepričan, da imajo ostali ljudje iz uredništva svoje lastne svetovne nazore. Moje izhodišče za uredniško delo je **neideologičnost**. Temu se seveda lahko oporeka, da je vsak časopis na ta ali drugačen način ideološki. *Pod neideološkim razumem časopis, ki se v javnosti ne razglaša za trobilca te ali one linije.* **SL**-a ni bilo možno označiti kot antikomunistični časopis. V uredništvu so bili ljudje, ki so, kar se komunizma tiče, še vedno **idealistično usmerjeni**. Tisto, kar je mojemu obzorju političnega razmišljanja blizu, je družba, ki si bo izborila takšne predpostavke, ki so ponekod že izborjene. To je življenje, **razbremenjeno boja za golo materialno eksistenco** — družba, ki ima vgrajene demokratične tradicije. Tu seveda mislim na razviti kapitalistični svet. Mene osebno privlači, da bi se to uresničilo na način, ki se lahko označi kot demokratičen in primeren evropski državi 80-tih let.

Civilna družba torej?

I. B.: Ja, civilna družba.

Tomislav Cezner

foto: Bogo Čerin

M. Djilas: Moja vizija prihodnosti Jugoslavije je, da bi se republike po notranji ureditvi razlikovale ena od druge in da bi skozi različne koalicijske forme demokratičnih gobanj iskali kompromise.

foto: Bogo Čerin

M. Djilas: Po mojem mnenju komunistično gibanje sploh ni delavsko gibanje. To je ideološko gibanje, ki se vnaša v delavski razred, nekje bolj in nekje manj uspešno.

Slišal sem tudi interpretacije, da to ni bila stvar samo hrvaškega CK-ja, ampak da so pritiski prihajali tudi iz Beograda, da so torej vpleteni tako Šuvar kot Milošević . . . priznam, da meni zgleda precej neverjetno, da tam nekega Slobodana Miloševića skrbi Studentski list.

Mi smo sicer objavljali materiale, na osnovi katerih bi nas lahko označili za hrvaške nacionaliste. Toda objavljali smo tudi stvari, zaradi katerih bi nas lahko obdolžili srbskega nacionalizma. V tej zmedi so se oprijeli očitkov na račun univerzitetne rubrike in na tej formalnosti vztrajali. Znotraj te konstrukcije argumentacija seveda ni bila pomembna.

Ključni problem vidim v tem, da mladinska organizacija napravi to, kar pač je napravila na tak način, pa se jim nič ne zgodi. Ob SL-u so napravili toliko kiksov, da bi brez vsakršnega dvoma morali leteti. Pokazali so se nesposobne ne le v mojih ali tvojih očeh, ampak tudi v očeh tistih, ki so jim dali takšne ukaze.

Mislim, da je stopnja politične kontrole nad mladinsko organizacijo in katerimkoli njenim segmentom, tako tudi nad študentsko organizacijo, dovolj visoka, da ljudje iz političnega vrha lahko kadarkoli potrkajo na vrata ali pokličejo po telefonu in rečejo . . . »napravite to in to«.

Mislim, da časopis, ki poskuša avtonomno delovati, in to besedo često uporabljam, mora biti podoben Mladini, Katedri in Tribuni. Mislim, da bi podobno delali tudi drugi časopisi, če bi imeli toliko poguma ali pa če bi jim bilo dovoljeno.

KOSTA ČAVOŠKI: PARTIJSKI MONIZEM DANES

NEAVTORIZIRAN UVODNI GOVOR NA JAVNI TRIBUNI V MARIBORU, 2. JUNIJA 1988

K. Čavoški: V svojem Vladarju Machiavelli anlizira odnos med politiko in medicino. Takrat je namreč bila medicina paradigma znanosti. Pravi, da med njima obstaja velika podobnost. Med političnimi težavami oziroma, kot bi danes rekli, med krizo in med tuberkolozo je ta podobnost takšna: tuberkolozo je na začetku zelo težko odkriti, toda lahko zdraviti; ko pa se razvije, se jo zelo lahko odkrije, toda težko pozdravi. To je tudi naš problem. Danes vsakdo vidi, da **smo v krizi, da država razpada in da ni ravno velikih obetov, da se iz tega izkopljemo**, ker je že pozno. Pred osmimi leti ali več, ko se je še dalo relativno lahko izvleči iz krize, je bilo zelo malo tistih, ki so to vedeli.

Kar se tiče razmerja med šestimi republikami na eni in dvema pokrajinama na drugi strani, sem pesimist. Vzemimo primer **Mikulića** in njegov obstanek na oblasti. To je pravzaprav problem te partije. Ta, težeč k neki ideološki enotnosti, ne pelje na vrh sposobnih ljudi niti nima alternativne politične garniture, s katero bi lahko zamenjala tisto, ki na oblasti ne uspe.

Očitno je, da Mikulić v teh dveh letih ni napravil **nič,** razen, da je krizo le poglobil. Tisto, kar mu slovenski in hrvaški delegati v zvezni skupščini očitajo, je povsem na mestu. Odločujoča je bila podpora, ki jo je Mikulić dobil od *srbskega političnega vodstva* — ti so se zavedali, da bi z rušenjem vlade bil napravljen precendens za sámo partijo kot takšno. Ko bi se postavilo vprašanje odgovornosti vlade, potem ni daleč od vprašanja odgovornosti tiste *organizacije*, ki takšno vlado postavlja. Če pogledamo obdobje po Titu, da o tistem v njegovem času sploh ne govorim, je partija postavila tri vlade: Djuranovićevo, Milke Planinc in Mikulićevo. Ko neka partija postavi tri vlade, od katerih vsaka dela le *vse težje napake v politiki*, potem je jasno, da je nekaj narobe s takšno partijo. Mislim, da bi za to partijo bilo mnogo bolje, če bi živela v pluralističnem sistemu, ker bi jo ta prisilil, da izbira v svojih vrstah najboljše ljudi.

foto: Danilo Škofič

Kosta Čavoški, Igor Mekina in Milovan Djilas

NEAVTORIZIRAN UVODNI GOVOR NA JAVNI TRIBUNI V MARIBORU, 2. junija 88

Ni se nam treba popolnoma strinjati z interpretacijo Milovana Djilasa, moramo pa mu priznati, da je človek z veliko moralno in človeško integriteto. Na nekem mestu v svojih Izpovedih J. J. Rousseau pravi, da če človek hoče biti dosleden samemu sebi, potem mora govoriti tisto kar misli ter mora pisat to, kar govori. Prav tak je bil Milovan Djilas. Zaradi svojega gorečega komunističnega prepričanja je plačal zelo visoko ceno — tri leta zapora v **stari** Jugoslaviji. Ko pa je popolnoma **svobodno** menjal prepričanje in se približal ideji demokratičnega socializma, pri čemer je vztrajal, je zaradi tega preživel skupno devet let zapora v **novi** Jugoslaviji.

Nisem popolnoma prepričan, da je bil partijski monizem edina možnost na začetku nove Jugoslavije. Kot argument se navaja samo bistvo partije, ta pa je zavestno zbrisala, uničila in zatrla vsako možno opozicijo. **Če ljudje mislijo, mislijo različno** — te razlike je treba politično artikulirat v različnih političnih organizacijah. Partija si je, izhajajoč iz boljševiškega koncepta, vzela pravico do absolutnega znanja in absolutne resnice. Vse ostalo je lahko le privid ali zabloda. Iz teh absolutizacij je izpeljala tudi pravico do **absolutne oblasti**. To je izraženo v znameniti polemiki med Jašo Protanovićem in Radovanom Zogovićem v ustavodajni skupščini, ko je eden od odborov oblikoval načrt ustave. Postavilo se je vprašanje formulacije ustavnega določila o nedotakljivosti stanovanja. Jaša Protanović je predlagal, da se z ustavo prepove preiskava stanovanja ponoči, ker je bila pred vojno to velika neprijetnost tako za njega kot za ostale komuniste itd. Rekel je, da se vsaka oblast kvari, da se to lahko zgodi tudi s to obstoječo in da je zato treba predpisati določene garante, ki bi takšno zlorabo oblasti preprečili. Zogović mu je odgovoril nekako takole: gospoda Protanović predpostavlja zamenjavo oblasti, jaz pa verjamem, da se ta oblast ne bo **nikoli zamenjala,** da se bo samo razvijala. Imam moralno in politično pravico, da v to verjamem in mislim, da bi diskusija o dvomu v trajnost te oblasti bila napačna. Že takrat je torej predvidel, da bodo komunisti ostali *večno* na oblasti iz preprostega razloga, ker se problem, ki ga imajo, ne more rešiti od enih volitev do drugih, ampak so za to potrebna *desetletja*, morda pa tudi *stoletja*. Protanović mu je takrat odgovoril, da on zastopa partijsko stališče, oziroma partikularno, sam pa zastopa nacionalno, se pravi stališče občega. Komunistom je priporočal, da naj sprejmejo takšno ustavo, ki jim bo ustrezala tako takrat, ko **so na oblasti** kot tudi takrat, ko **niso**. In prav pri tistih komunistih, ki so padli z oblasti, se je pokazalo, kako pogubne so lahko tiste odredbe, ki ne ponujajo nobene garancije svobode ali pravic.

Na kratko bi skušal predstaviti, kako je prišlo do vzpostavitve tega partijskega monizma. Vsak pogovor o zgodovini je pogovor o sedanjosti. V naši uradni historiografiji se vrši t. i. **orwellovsko ažuriranje zgodovine.** Preteklost se skuša predstaviti s stališča sedanjosti. Tako se v vseh uradnih učbenikih zatrjuje, da je bila vzpostavitev enostrankarskega sistema *edina legitimna možnost*, ki po zgodovinski nujnosti ni imela nobene druge alternative. Najpogostejša razlaga tega je trditev, da se od samega začetka NOB-ja ni postavljalo vprašanj o obnovi večpartijskega sistema, ker so se skoraj vsa vodstva buržoaznih strank kompromitirala v sodelovanju z okupatorjem, pobegnila v tujino in od tam delovala proti NOB-ju. To enostavno ne drži. Najlepši primer za to je **Osvobodilna fronta v Sloveniji.**

Že 27. aprila 1941., se pravi 68 dni *pred* odločitvijo o začetku vstaje, je bila formirana antiimperialistična zveza (to zato, ker komunistična partija ni pustila, da bi se imenovala antifašistična zveza), ki so jo sestavljale štiri skupine: komunistična partija, krščanski socialisti, sokoli in skupina kulturnih delavcev. Po mojem mnenju so bili najmočnejši krščanski socialisti, toda ne v organizacijskem smislu, ker niso bili organizacija, ampak le struja znotraj slovenskih katolikov. Predstavljali so **političo močno skupino**, ki je bila zelo blizu slovenski ljudski stranki in ki je že pred vojno sodelovala s komunistično partijo.

Kar je najvažneje, medsebojni odnos teh skupin je bil popolnoma enakopraven, vsaj na začetku. Lahko rečemo, da je bila OF koalicija. Ko so 1944. tuji novinarji vprašali Tita, katere politične stranke sodelujejo v NOB-ju, je odgovoril: »V Sloveniji je OF organizirana zgodaj, 27. aprila 1941. Vanj so vstopile sledeče stranke: komunistična, krščanska, socialistična, sokoli, socialdemokratska stranka, deli slovenske ljudske stranke, kmečke in slovenske katoliške stranke pod vodstvom dr. A. Breclja in še približno 40 političnih skupin in organizacij. Govoriti o večjem ali manjšem vplivu te ali one stranke bi bilo nepravično.« Še med vojno je bilo kar nekaj poskusov, da se te besede drugače interpretira in da to, kar je Tito rekel, predstavlja neko **politično zvijačnost**, ki bi naj morebitne nasprotnike zavedla na napačno pot. O tem govori Titova izjava z dne 12. avgusta 1944 v pogovoru s Churchillom. Po britanskem zapisniku naj bi Tito rekel, »da nima nobene želje, da bi v Jugoslaviji uvedel komunistični režim. Če zaradi ničesar drugega potem zato, ker je treba pričakovati, da bo večina evropskih držav po vojni živela v demokratskem sistemu in Jugoslavija si ne more dovoliti, da bi se od njih razlikovala.« Da to ni bila slučajna izjava priča uradna izjava Nacionalnega komiteja za osvoboditev Jugoslavije z dne 17. avgusta 1944., v kateri pravi predsednik Komiteja: *»Še enkrat poudarjam, da ima vodstvo NOB-ja edini in najvažnejši cilj — boj proti okupatorjem in njihovim slugam ter ustvarjanje demokratične federativne Jugoslavije, ne pa vzpostavljanje komunizma, kar nam sovražniki očitajo.«*

Beseda komunizem je v takratnem žargonu pomenila diktaturo proletariata, tisto, kar bi Lenin označil kot *»oblast, ki se naslanja neposredno na nasilje in ki ni vezana z nobenimi zakoni«*. Stalin je to kasneje dobro formuliral, da diktatura proletariata predpostavlja vladavino samo ene partije, partije proletariata, partije komunistov, **ki ne deli in ne more deliti oblasti z drugimi partijami.** Posebej je poudaril, da komunisti nikoli ne morejo imeti zaveznikov, ampak le sopotnike. Beseda komunizem, katere se je Tito takrat odrekel, je pomenila prav uvajanje partijskega monizma. Toda komunistična partija je skozi vso vojno igrala dvosmiselno politiko — eno lahko imenujemo **taktika**, to je javna politika in drugo, tajno politiko, ki jo lahko imenujemo **strategija**, ki se je od prve razlikovala. Taktični komunisti so izjavljali, da so za pluralizem, tajno pa so delali vse, da bi ga ukinili. Najboljši dokaz za to je t. i. **dolomitska izjava** iz marca 1943. Tedaj so ustanovitvene skupine iz OF, predvsem krščanski socialisti, bile prisiljene, da se odpovejo pravici do organiziranja samostojnih organizacij. To je lahko počela le komunistična partija Slovenije. Ker je bila to strateška poteza, je bila skozi vso vojno čuvana kot **največja skrivnost**. Tudi Slovenci o tem niso smeli javno govoriti, ker je politika komunistične partije leta 1945. ta, da je pluralizem nekaj normalnega, da so oni za demokracijo itd. Ta dolgoročna strategija, ki je bila vodena zakulisno, je pripeljala do ukinjanja partijskega pluralizma. Komunistična partija je vodila politiko, da če že dovoli nekaterim političnim strankam, da nominalno obstajajo, registrirano pa je bilo sedem ali osem političnih strank, so te lahko imele le svoja centralna vodstva. Na primer, Hrvaška kmečka stranka je imela svoje vodstvo v Zagrebu in svoj časopis *Naš dom*, ostale, večinoma srbske stranke pa so imele svoje centrale v Beogradu. Ni pa jim bilo dovoljeno razvijat podružnic širom po Jugoslaviji. Tako te stranke tudi niso mogle oblikovati enotnega jugoslovanskega programa, s katerim bi lahko kandidirale na volitvah. Komunisti so to seveda lahko, ker so imeli **ilegalen aparat** — komunistična partija vse do leta 1948. sploh ni javno obstajala, bila je ilegalna organizacija, ni se vedelo, kdo je njen član itn. Komunistična partija se ni nikoli legalizirala, se pravi, prijavila kot stranka, se registrirala, za razliko od ostalih. Že 45-tega je bilo jasno, kam ta t. i. dolgoročna strategija komunistične partije vodi. To je morda najboljše izrazil Milan Grol, vodja demokratov, ki je bil po sporazumu Tito—Šubašić podpredsednik vlade. Rekel je, da komunistična partija ne priznava drugačnega mišljenja in da ga politika, ki jo vodi, izključuje. Opozarjal je na totalitarne tendence enopartijskega sistema in enoobraznega ukalupljanja javnega mišljenja. Usoda demokratske stranke in njenega časopisa Demokratija je najboljši dokaz za to. Grol je uspel izdati samo sedem številk — člani beograjskega SKOJ-a, se pravi komunistične mladinske organizacije, so ustavljali prodajalce Demokratije, jih pretepali in polivali z bencinom časopise in njihove roke ter jih zažigali. Ko pa še to ni bilo dovolj in je Demokratija še kar dalje izhajala, je sindikat grafičnih delavcev odločil, seveda po navodilu komunistične partije, da ne bo več tiskal Demokratije.

Zdaj bi skušal razmišljati o možnostih vzpostavitve pluralizma danes v Jugoslaviji. Po mojem mnenju te možnosti niso ravno velike. Skušal bi potegniti neke vzporednice z **rimskim principatom.** Na čelu drugega triumvirata je bil Oktavijan Avgust. Vladal je *štirideset let*. To je bila dovolj dolga doba, da so jo doživele dve generaciji Rimljanov in da se **zatre spomin na republikanske svoboščine.** Takšna je tudi naša situacija. Še posebej vi mladi nimate nobene predstave o tem, kako je včasih bilo in kako bi lahko bilo; kako je bilo včasih normalno, da če ljudje imajo kakšna drugačna politična stališča, da jih artikulirajo, da se organizirajo in da se borijo z demokratičnimi sredstvi, se pravi brez prisile, za zaupanje ljudi. Štirideset let je bilo dovolj, da se ta spomin zatre tako, da se na ta vprašanja zdi ljudem nerealno pričakovati odgovore, ker ni več politične kulture, etosa, ki je predpostavka vsakega političnega pluralizma.

Vprašanje je, koliko se je to boljševiško bistvo komunistične partije spremenilo, tako da bi se partija oziroma zveza komunistov bila pripravljena eksplicitno odpovedati pravici do absolutne resnice. Sled te ideje je celo v naši ustavi, ki definira vodilno vlogo komunistične partije z zgodovinsko nujnostjo. Se pravi, da je njena legitimnost **imanentna zgodovinskim zakonom**. V teoriji obstajata dva pojma legitimnosti politične oblasti in politične moči. Eno je **substancialni** pojem in drugi **proceduralni**. Prvi je bil recimo problem spora med orleansko in burbonsko dinastijo, ko se je postavilo vprašanje, ali naj Franciji vlada ena ali druga dinastija, pa so t. i. *legitimisti*, ki so bili starejši, uveljavljali pravico glede na neko zgodovinsko kontinuiteto. Podobno so pojem substancialne legitimnosti prevzeli boljševiki, ki so s pomočjo marksistične in leninistične *znanosti* odkrili, kako se zgodovina razvija. Na tej osnovi leži pravica do oblasti. Drugi je proceduralni pojem legitimnosti.

Treba je vzpostaviti določene procedure, na osnovi katerih se ugotavlja, kdo ima legitimno pravico vladati z neko politično skupino. To, kar se je v preteklih treh desetletjih pokazalo kot najustreznejši proceduralni način, ki seveda ni popoln, so **svobodne, neposredne in tajne volitve**. To je edini način, s katerim si nekdo pridobi legitimno pravico vladati neki državi.

Takšne volitve pa zahtevajo svobodno izražanje različnih političnih prepričanj, programov, svobodno organiziranje glede na programe in svobodno opredeljevanje do kandidatov. Ali pri nas možnosti za to obstajajo? Osebno se bolj nagibam k pesimizmu toda mislim, da določene možnosti vendarle obstajajo. Te so v prvi vrsti posledica **federalizacije** naše države. V obdobju, ko smo imeli federativno ustavo, nismo bili federativna država, imeli smo t. i. **kvazi-federalizem**. Sam sistem je bil strogo centralističen. Leta 74 smo dobili sicer, po mojem mnenju, konfederalno ustavo, ki pa je bil le *kulisa te države*, ker je obstajal federalni arbiter v liku in vlogi Josipa Broza Tita, ki je bil faktor reševanja problemov. V trenutku, ko je ta izginil s politične scene, je naša ustava postala resnična ustava. Ta politični aranžma je povratno deloval na partijo. Če primerjate ameriški in evropski partijski sistem opazite, da niti demokratska niti republikanska stranka nista centralizirani — in to ne zato, ker bi nekdo tako hotel, ampak ker je moč v federalnih državah, v članicah federacije, na zveznem nivoju pa je koalicija slaba. Podobno se je zgodilo pri nas. Federalni sistem, oziroma konfederalni, ki je postal učinkovit, dejanski, je na nek način razpustil partijo v osem manj ali bolj avtonomnih partij, ki so večkrat skregane med seboj. Pred nami je torej različen tok razvoja po posameznih federalnih enotah. V Sloveniji se je glede na to šlo najdlje. Mislim, da se Slovenija približuje nekemu *liberalnemu režimu*, ne v zahodnem ampak v vzhodnoevropskem smislu, kjer še vedno obstaja partija na oblasti, ki pa je relativno tolerantna do različnih gibanj, idej itn.

Federalizem je v tem trenutku v Jugoslaviji določena **prednost**, ki pa je več ali manj spontano nastala, ni rezultat neke politike. Pojavil se je kot izhod iz sporov različnih federalnih enot, ki pa lahko po drugi strani tudi zavira razvoj znotraj Jugoslavije glede na to, da obstaja možnost drugačnih rešitev.

foto: Danilo Škofič

Kosta Čavoški, Tomaž Dobrila, Igor Mekina in Milovan Djilas

HRVAŠKA '71 — SLOVENIJA '88

SVINČENI ČASI SPREMEMB

Cestna afera v Sloveniji, maspok na Hrvaškem, liberalizem v Srbiji, iredenta na Kosovu. Vsako grupiranje na nacionalni osnovi se v Jugoslaviji praviloma slabo konča. Postavlja se vprašanje, ali bo tudi s **»slovensko pomladjo«** tako?

Preden skušamo nanj odgovoriti, je treba vedeti, da so vse te spremembe na ta ali oni način inicirali komunisti. Dovolj je povleči paralele in pogledati primer t. i. **maspoka na Hrvaškem.**

Tam se prve težnje zbiranja na nacionalni osnovi pojavijo že pred študentskimi nemiri, leta 1967. Njihov nadaljni razvoj je tekel vzporedno s spremembami in političnimi načrti dokumentov ZKH. Kulminacija teh teženj je bila dosežena na **10. seji CK ZKH,** kjer je kot osnova služil referat predsednice **Savke Dabčević-Kučar.** Bil je to čas, podoben današnjemu — čas ustavnih sprememb, definiranja ustavne določitve jezika, . . . Postavljalo se je tudi vprašanje definiranja nacionalne države, ki je sicer vsebovana v ustavi Srbije in Makedonije. Glede tega so bila stališča več ali manj enotna. Vladimir Bakarić je zastopal termin *»svoja država«* namesto *»nacionalna.«*

Zanimivo je, da so nekateri, kot na primer *»Hrvatski tjednik«* v septemberski številki leta 1971 predlagali, da se formulacija v hrvaški ustavi glasi: *SR Hrvaška je nacionalna država hrvaškega naroda, enakopravna skupnost delovnih ljudi, ki jo vodi delavski razred in v kateri so občani enaki ne glede na nacionalnost, vero, veroizpoved ali prepričanje.*

Bil je to čas, ko so se na političnem odru na Hrvaškem vsakodnevno pojavljale nove različne platforme za uresničitev polne nacionalne hrvaške suverenosti. Tako je na zboru študentov v *»Studentskem centru«* (22. novembra) študentski prorektor hrvaške univerze **Ivan Zvonimir Čičak** postavil politično platformo: prihodnost SR Hrvaške se mora usmerjati glede na *a/ zgodovinsko kontinuiteto obstoja hrvaškega naroda, b/ svobodo in boj za resnico in c/ boj za socializem, samoupravljanje in internacionalizem.* Njegovo stališče je bilo, da so sprejeti sklepi 10. seje CK ZKH lahko osnova delovanju študentskega gibanja, da pa morajo biti študenti bolj politični in bolj levo usmerjeni.

Na svetu stanovalcev študentskega doma **»Nina Makarović«** (16. novembra), ki mu je predsednikoval **Ivan Matić,** je bil eden od sklepov, da je treba vojaški rok služiti v lastni republiki in ob tem formirati republiške armade. Na študentskem zboru na pravni fakulteti je profesor **Hrvoje Šošić** predlagal ustavni amandma: republika preko organov in organizacij daje soglasje k sklepanju mednarodnih pogodb v skladu z ustavo, uresničuje sodelovanje, vzpostavlja, ohranja in razvija odnose z organi in organizacijami drugih držav, usklajuje sodelovanje občin, OZD-ov in drugih organizacij tudi v mednarodnih odnosih, ... Predlagal je tudi spremembe v aferi finančnih oblik sodelovanja ter zastopal tezo o nujnosti ustanovitve samostojene hrvaške banke, katere pooblaščenci bi sodelovali s tujimi upniki tako glede dodeljevanja kreditov kot na področju mednarodnih odnosov, ker mora Hrvaško, po njegovem mnenju, poleg jugoslovanskega zastopati tudi lastni ambasador v Združenih narodih, kot je primer z Ukrajino v ZSSR.

Vse navedeno priča o raznolikosti in bogastvu pobud v letu 1971. Teoretične analize posameznih pobud so se objavile v kulturnih časopisih, ki jih je izdajala *»Matica Hrvatska«*, v prvi vrsti teksti **dr. Šime Đodana**, ali pa v *»Hrvatskem gospodarskem glasniku«*. Celoto vseh teh pobud je dr. Savka Dabčević-Kučar imenovala **masovno socialistično gibanje.**

Že ta kratka kronologija kaže določene podobnosti, pa tudi razlike med tem, kar se je dogajalo na hrvaškem in med aktualnim valom demokratizacije v Sloveniji. 1971. so se na ljudskih zborovanjih poudarjale parole *»Volimo Tita, Miku, Savku, Jugoslaviju i Hrvatsku«*. Prvi imenovani s te parole je s svojim nastopom na seji CK ZKJ v Karađorđevem dal direktni signal za redko videno **neostalinistično čistko,** v kateri je zamenjano celotno tedanje hrvaško partijsko in politično vodstvo (Dabčević-Kučar, Pirker, Tripalo, Haramija, Bijelić) in ob masovnih izključitvah iz Zveze komunistov aretirali vodje študentskega gibanja (Čičak, Budiša, Paradžik). V Sloveniji se danes formira skupina voditeljev, ki so v ugodnejšem položaju kot njihovi predhodniki na Hrvaškem. Obstaja sposobno partijsko vodstvo s **Kučanom** na čelu, močno gibanje kulturnih skupnosti in njenih glasil *(»Nova revija«)* ter študentov, ki formirajo predloge za lastno avtonomijo. Pomembno mesto so si izborili slovenski pisatelji, ki so s svojimi *Tezami za novo slovensko ustavo* bistveno posegli v tok ustavnih sprememb.

Vprašanje je , kje je meja **političnega kompromisa, na katerega pristaja centralizirana sprega organov v Beogradu.** Precej je odvisno od odnosov med centralnimi organi ZKJ in od rezultatov bližnjih volitev predsednika partije. Mnogo realneje je pričakovati uspešno zastopanje slovenskih interesov na liniji dialoga **Kučan-Račan** kot pa v primeru, da bi bil za predsednika komunistov izbran **Šuvar**. Kakorkoli, rečemo lahko, da je ugodna prilika tako za Slovenijo kot za Kučana dejstvo, da bo predsednik partije iz Hrvaške, ki prav tako čaka svojih *»pet minut«* za ujetje zadnjega vagona v vlaku demokratizacije.

Zlatko Grgas

VOJAKI GROZILI POLITIČNEMU VODSTVU SLOVENIJE

Ljubljana, 15. maja. Ko je slovenska mladinska revija »Mladina« februarja napadla jugoslovanskega obrambnega ministra Mamulo zaradi prodaje orožja Etiopiji in zaradi gradnje počitniške vile ob morju, ni najbrž nihče slutil, da bo to pripeljalo republiko Slovenijo na rob odkrite vojaške intervencije. Kot se je šele sedaj zvedelo, se je nekaj resnega pripravljalo za čas okrog velike noči, na višku združene protislovenske kampanje dela vojaškega vodstva, srbskega vodstva pod Miloševićem in drugih dogmatskih elementov. Danes je nevarnost »juriša« v bistvu minila zatrjujejo slovenski voditelji v Ljubljani, vendar jim že spričo te možnosti ni lahko pri srcu. V Sloveniji se slišijo besede: »poskus puča« in »južnoameriška mentaliteta.«

Po zanesljivih virih se je tedaj pri slovenskem notranjem ministru **Ertlu** oglasila delegacija visokih oficirjev iz Beograda, pod vodstvom poveljnika ljubljanskega vojaškega območja generalpolkovnika Višnjića, po njegovi lastni predstavitvi »po višjem naročilu«. Oficirji so presenečenemu ministru razkrili, da so v Sloveniji prevladale »kontrarevolucionarne in protijugoslovanske aktivnosti«, zaradi katerih je ogrožen obstoj Jugoslavije in njena ustavna ureditev. Položaj da je ušel organom republike Slovenije iz rok. Ta ugotovitev oficirjev je očitno merila na zavrnitev slovenskega javnega tožilca, da bi na zahtevo Beograda uvedel kazenski pregon zoper redakcijo »Mladine« in druge časnikarje. Oficirji naj bi tudi kritizirali vodstvo republike kakor tudi splošno stanje v Sloveniji.

V srbskih, po Miloševiću nadzorovanih časopisih, predvsem pa v »Politiki«, so v tistem času izhajali članki, ki so tako kot vojaki ugotavljali, da se »sovražnik« ta trenutek nahaja znotraj Jugoslavije. Govorice vedo celo povedati, da so takrat slovenskemu notranjemu ministru predstavili seznam nezaželenih slovenskih intelektualcev, ki bi jih, »ko bi šlo zares«, bodisi »likvidirali« ali pozaprli. Sicer se v Jugoslaviji že leta šušlja o obstoju takih seznamov, vendar se zdi, da se ob tej priložnosti ni govorilo o njih.

Oficirji, tako se govori, so slovenskega notranjega ministra opozorili na ustavno določilo, po katerem mora armada varovati ustavni red Jugoslavije, in sicer *»z vsemi sredstvi«. Po členu 221. in 236. zvezne ustave spadajo kazenske obravnave zoper varnost države pod direktno pristojnost vojaškega sodstva in njegovih organov pregona. Notranji minister je spričo te grožnje nemudoma alarmiral politično vodstvo Slovenije, ki je stopilo v zvezo z Beogradom. Tam se je izkazalo, da jugoslovansko državno predsedstvo, ki je po ustavi vrhovni poveljnik oboroženih sil, o takih namerah ne ve ničesar. Tudi »svetu za narodno obrambo« pri državnem predsedstvu, v katerem sedijo skupaj vojaki in politiki, kaj takega nikdar ni bilo predloženo.*

POSREDOVANJE ŠEFA PARTIJE

Poizvedbe so pokazale, da je namera o intervenciji v Sloveniji očitno izšla iz takoimenovanega »vojnega sveta«, pri obrambnem ministrstvu, kar spada pod višjo komando, pod štabne šefe in vodilne urade ministrstva, in sicer na lastno pest in mimo političnih organov. Najodgovornejša za to, sta najbrž obrambni minister **Mamula** in njegov namestnik general **Daljević**. To stanje stvari zahteva politično pojasnilo. Sredi aprila je prišla v Ljubljano visoka delegacija iz Beograda pod vodstvom zveznega šefa partije Krunića. Sestavljena je bila tako iz politikov kot iz oficirjev. Krunić, ki prihaja iz Vojvodine, je poskušal posredovati. Po trdi debati so se zedinili za formulacijo, sprejemljivo za obe strani, da je »pogovor« pri notranjem ministru Ertlu služil »razjasnjevanju določenih pravnih aspektov«.

Medtem sta morala zapustiti svoja položaja tako Mamula kot Daljević. Ni sicer nujno, da je to v neposredni zvezi s predhodnimi dogodki v Sloveniji, saj se očitno tudi na drugih krajih pojavljajo zahteve po bolj nepolitičnih poveljnikih. Zdi se, da novi obrambni minister Kadijević izpolnjuje ta kriterij. Slovensko vodstvo si lahko šteje v zaslugo, da je izkazalo enako mero zadržanosti kot tudi trdnosti. Saj ni moglo popustiti pred navalom nameravanega »zavzetja«, če ni hotelo izgubiti verodostojnosti za svoj »socializem po meri človeka«. Vztrajalo je pri stališču, da vojska ne sme biti sila nad družbo.

Poveljstvo vojske je nemara hotelo na en mah okrepiti centralistične sile in sebi ohraniti »diskrecijsko sfero«. V zadnjem času je moralo požirati kritike zaradi nakupa sovjetskih bojnih letal. Prav tako se je vojska, katere oficirski zbor sestoji iz 60 odstotkov Srbov in Črnogorcev, izpostavila kritiki zaradi nacionalnega vprašanja. Iz afere v paračinski kasarni, kjer je prejšnje poletje vojak albanske narodnosti usmrtil svoje tovariše, je v rokah vojaške justice nastala albanska »nacionalistična zarota«. Prav te dni je vrhovno vojaško sodišče še povišalo kazni domnevnim »sozarotnikom«. V Beogradu je slišati dvome o tem, ali so se te zadeve obravnavale s pravo mero ali pa gre preprosto za manipulacijo, s katero se je ustvarjalo razpoloženje proti Albancem. V Sloveniji obstajajo bojazni prav zaradi povezav, ki bolj in bolj nastajajo med nacionalistično naravnanim vodstvom Srbije in deli armadnega vodstva.

Dodatno zaskrbljenost zbuja načrtovana reforma obrambne organizacije. Namesto sedanjih, deloma z republikami pokrivajočih se vojaških območij, naj bi prešli na tri »fronte«, in sicer zahodno, centralno in južno. Obenem s tem naj bi reducirali splošno teritorialno obrambo. Teritoralna obramba je podrejena republikam in jim podeljuje določeno vojaško moč.

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 16. Mai 1988, Viktor Meier

Prevedel V. B.

Foto: Bogo Čerin

M Djilas: Brutalnost deloma izvira iz napačnih komunističnih predpostavk, da je treba ljudi na Golem otoku prevzgojiti, ne uničiti. Prevzgoja pomeni spreminjanje mišljenja, to pa je z normalnimi metodami nemogoče. To, kar so na Golem otoku delali z ljudmi, je najsramotnejša stran jugoslovanske komunistične partije . . . Nisem vedel, kaj se tam dogaja. Slutil sem, da nekaj ni v redu. Mislim celo, da tudi Ranković ni vedel. Vse je bilo prepuščeno aparatu.

PISMO

Društvu slovenskih pisateljev, Ljubljana.
6. aprila 1988

Pred nekaj dnevi je VJESNIK ponovno poročal o tem, da slovenski pisatelji pripravljajo predlog Ustave SFRJ in menim, da je to koristno in potrebno. Nisem pa v Delu, Teleksu ali Mladini zasledil, da se je v Sloveniji karkoli naučilo od »onih« iz Beograda, ki se trudijo, da med svoje predloge strpajo tudi tisto, za kar vedo, da za ostale ni sprejemljivo. Velikosrbi bodo torej **na koncu** v imenu »demokracije«, »bratstva in enotnosti,« itd. opustili svoje nore, maksimalistične zahteve in celo dobili tisto, kar so v bistvu tudi želeli dobiti. Te mentalitete Slovenci ne poznajo, ker niso 500 let živeli pod »orientalci«. Hrvati jo poznajo, vendar so se leta 1971 ujeli s svojim objavljanjem *urbi ee orbi* tistega, kar jim je ležalo na srcu in kar je naposled postalo razumljivo tudi današnjim Slovencem *(seveda se ne strinjam z »protisrbstvom« posameznikov okoli Tripala, saj je vsaka generalizacija iracionalna in fašistoidna).* Tripalo je očitno bil premalo zvit, premalo »politik«. Gre za to, da v slovenskih predlogih ni predloga, in to ostrega, da se **decentralizira vsa izvršna in zakonodajna oblast v SFRJ** (s tem, da se Beogradu **na koncu** pusti, na primer sedež predsedstva SFRJ, (in to pomeni diplomatski zbor, ZKJ s še eno institucijo ali dvema). Kaj bi se s to maksimalistično zahtevo dobilo? Mnogo.

1) Dobili bi najprej material za medsebojno pogajanje, za dajdam sistem in tako bi Velikosrbi končno prešli v defenzivo. Zdaj samo napadajo, pretvarjajoč Črnogorce v Srbe, Makedonce v Južne Srbe, Kosovarje bi poslali preko Prokletij ali v Turčijo, kot v predlogu Iva Andrića, napravljenem za Stojadinovića in njegov sestanek s Cianom v Beogradu 1938., na Hrvaškem bi Srbom dali SAP in odtrgali bi tudi del Dalmacije, itd., o čemer Milošević in kompanija marljivo molčijo. Ugibanja o stvareh, ki so Velikosrbom najvažnejše.

2) S selitvijo zveznih institucij iz Beograda Velikosrbe avtomatsko več ne zanimata niti unitarizem niti centralizacija SFRJ. Tako se enkrat za vselej rešimo tega, kar nam preprečuje vsakršen napredek proti 21. stoletju. Tako dolgo, dokler jer najvažnejše v Državi, t. j. zakonodajna in izvršna oblast, kovnica denarja, itd., v Beogradu, smo vsi mi v vlogi vilajeta glede na Istambul in sultanskih časov. Lazo iz Skupščine se dogovarja s Savom iz ZIS-a in z Žiko iz Predsedništva CK ZKJ, kako bi Simo in Pero »zeznili« Slovence ali Hrvate ali vse ostale skupaj. Kot v stari, karađorđevski Jugoslaviji. Tako bi delali tudi Hrvati, če bi bila vsa oblast v Zagrebu, in mogoče tudi Slovenci. Spoznaj samega sebe, da bi lažje razumel druge, pravi stari rimski pregovor. Resnično bi mi ostali mogoče bili manj »velikosrbi«, ker nismo večinski narodi, ampak vseeno. Dogovori v CK ZKJ, ZISU, Skupščini, itd., se spreminjajo v predpise skozi srbski aparat, ki pa vedno vleče na svojo stran in tu se ne da ničesar spremeniti. Rim se podobno obnaša v Italiji, vendar je Italija sestavljena le iz Italijanov. To se dogaja tudi v Parizu, ampak v Franciji so sami Francozi, itd. Med drugim, mar najnovejši dogodki v ZSSR ne potrjujejo te moje teze?

3) Absurdno je, da išče v tako umetni državi, kot je bila versajska Jugoslavija, ustvarjena z jasnimi nalogami s strani Francije ali Anglije, sedanja Jugoslavija vzor, ko se govori o glavnem mestu in vsem, kar je s tem v zvezi. Mar ni tista Jugoslavija propadla v 10. dneh, zahvaljujoč tudi temu? Nemci so tokrat izgubili 558 vojakov, od tega 151 ubitih; Beograd se je predal 12. 4. 1941 ob 17.00 enemu samemu vodu vojakov SS pešadije, ki mu je ukazoval poročnik Klingenberg, Skopje je padlo 8. 4., medtem ko je bil Zagreb osvobojen šele 10. 4. 1941, čeprav na fronti pri Skopju ni bilo oficirja Hrvata niti Slovenca. Od skupaj 165 generalov: 2 sta bila Hrvata in dva Slovenca, oba zunaj operativnih zadolžitev. *(German Campaigns in the Balkans, US Departement of the Army).*Torej, da bi vsi mi v SFRJ, in ne le Velikosrbi, občutili SFRJ kot svojo državo, se mora del zakonodajne in izvršne oblasti naseliti znotraj vsake pokrajine in republike v SFRJ in ne v sedežu VEČINSKEGA naroda, ki je to prednost enkrat že močno zlorabil. Če je samoupravljanje naš credo, potem je treba oblast decentralizirati.

4) Če je duh AVNOJ-a še naprej temelj skupnosti in branik proti ponovnemu debaklu 1941, potem lahko enakopravnost narodov v SFRJ zaživi le s splošno decentralizacijo in enakopravnim sodelovanjem v zveznih intitucijah države SFRJ, ter z njihovo premestitvijo iz Beograda. In da niti ne govorimo, koliko bi to pomagalo delovnemu in rodoljubnemu elanu v naših državah SFRJ. Koliko bi to hkrati poklopilo velikosrbski hegemonizem v Beogradu, od Francoske 8 do raznih velikosrbsko-pravoslavnih oparhij.

5) Decentralizacija oblasti bo tudi zaustavila današnja vlaganja vseh v izgradnjo velikega Beograda, s čimer bodo tudi republiški sedeži postali bolj evropski, bolj moderni in bolj enakopravni.

6) Generalštab je vsekakor potrebno premakniti iz Srbije, saj je on izvor možnih neprijetnosti. Če ima JLA sedaj okoli 250.000 ljudi, od katerih je preko 65.000 oficirjev in podoficirjev (častnikov in podčastnikov), in med temi 65.000 oficirji sta le 2 procenta Slovencev, največ pa je Srbov iz cele SFRJ (Mamula je drugič obrambni minister, načelnik generalštaba in je prav tako Srb), potem za vedno obstaja nevarnost, da jih Milošević preko Francoske 7, Književne reči, Književnih novina, raznih »miz« SANU, itd., pripravi za »obrambo« SFRJ proti raznih »separatistom« (Slovencem in Hrvatom), »zunanjih sovražnikom« Albancem in »kontrarevolucionarjem« (in to je danes celo urednik Mladine).

7) Skupščino ali ZIS se mora namestiti v Ljubljani, kjer obstaja tradicija administracije in dobre organizacije, v bližini je veliko letališče in možnosti za namestitev. V današnjem času hitrega prometa Ljubljana ne bi bila od rok, pridobitev pa bi bila velika. Skupščina ali ZIS se lahko namesti tudi v Sarajevu, kjer bi bili v administraciji Muslimani, Srbi in Hrvati, kar je kljub vsemu več kot zdaj. Med drugim je v zadnjih 120. letih Sarajevo bilo 40 let pod Avstrijo, učlovečili so se tudi preko Olimpijade in imajo dobro strateško lego. Kovnico denarja in Narodno banko lahko dobi Titograd Oni so že kovali denar v svoji lastni državi, preden jih je Aleksander »prienotil.«

8) Ostale zvezne institucije pometati po ostalih republiških in pokrajinskih središčih, t. j. SZDLJ, ZSMJ, Sindikat, AFŽ, . . . in posebno zvezni tisk in JRT.

9) Ta iniciativa bi vsekakor dobila splošno podporo, saj bi nekaj ponudila vsem in ne »le Slovencem«, da bi izostalo natolcevanje o domnevnem slovenskem egoizmu. Ker je oblast »sladka«, bi »velikosrbi« hitro ostali osamljeni . . .

Glede JLA menim, da je zaenkrat potrebno pustiti tistih 100 besed »komandiranja« v srbskem jeziku (ne »srbohrvaškem«, ker imamo mi »zapovedi«, »častnike«, »podčastnike«, »nadporočnike«, itd., iz domobranske vojske v Avstro-ogrski). Vse ostalo bi se objavljalo v jeziku republike, v kateri se nahaja enota JLA in bi se Neslovenci morali učiti slovensko v Sloveniji, Nemakedonci pa makedonsko v Makedoniji, oziroma hrvaško na Hrvaškem. Vse ostalo je hegemonizem. Ta varianta bi zadovoljila vse ostale, a »velikosrbom« bi vseeno ostalo tistih 100 besed »komandiranja«. Pri tem je potrebno podati, da imajo v Belgiji Valonci svoje oficirje v svojih matičnih enotah in Flamci svoj jezik in svoje častnike v flamskih enotah znotraj ene in iste belgijske vojske. In če je to lahko pri »kapitalistih«, zakaj ne more biti v avnojski SFRJ enakopravnih narodov in narodnosti?

Na kratko sem želel predlagati, da ta dva elementa vnesete v svojo verzijo Ustave, saj menim, da bodo z njima lahko pridobili vsi ostali . . .

S spoštovanjem,

J. Jurić

M. Djilas: Po končani vojni sem videl, da so komunisti naklonjeni k temu, da dobijo vile, avtomobile, luksuzna letališča . . . da je to oblast, kot vsaka druga, da ni idealna, asketska, kakršno sem si zamišljal.

OSKAR NEGT

MODERNIZIRANJE V ZNAMENJU ZMAJA

KITAJSKA IN EVROPSKI MIT O MODERNI — POPOTNI DNEVNIK IN MISELNI EKSPERIMENTI

□ (OPOZORILO BRALCEM.) Odločitev, katere strani iz najnovejše knjige Oskarja **Negta** bom prevedel za drugo predstavitev knjige v študentskem časopisu (KATEDRA) sem sprejel, ko sem prebral v tedniku (MLADINA) (23/10. junij 1988) kolumno Tomaža **Mastnaka**, v kateri nasprotuje predlogu za obnovitev »kulturnega molka«. Veselje, s katerim sem pripravil tudi to nadaljevanje predstavitve, potrjuje njegove argumente. Izbral sem strani, na katerih je politična analiza zgodovinskih dogodkov povezana in združena z najbolj korenito filozofsko refleksijo. Zato uvrščam prevod med prispevke za **»novo politiko javne besede«**.

□ Dodati je treba pojasnilo, ki je bilo v prejšnji številki časopisa (KATEDRA) zapisano na koncu prispevka **Slast prevajanja**: v **»miselnih eksperimentih«** Oskar Negt nenehno prehaja od analiz razumevanja Kitajske k analizam evropske kulture in zgodovine, v kateri je bil vzgojen in šolan. V odlomkih, ki jih tokrat predstavljam, o Kitajski skoraj ni govora; zato pa kar precej o Francoski revoluciji.

□ Pri prevajanju sem upošteval predloge in rešitve za prevajanje pomembnejših pojmov iz nemščine; vendar sem se odločil, naj bo **poved** (ali pogosto odstavek) podlaga za odločitev, kateri pomen posamezne besede bo izbran za prevod. Pripravil sem prevod za branje, zato ga nisem opremil s pojasnili o prevajalskih odločitvah in o besedišču.

MISELNI EKSPERIMENT, ČETRTI DEL
RAZUMEVANJE, PREVAJANJE, PREOBLIKOVANJE
IZKUŠNJA IN PRIZNAVANJE KULTURNE TUJOSTI

□ Četrti »miselni eksperiment« obsega strani 377 do 464; za prevod sem izbral dva daljša odlomka, ki skupaj obsegata nekaj več kot 18 strani.

□ . . . .
□ **3. poglavje: Kitajski termidor** (stran 410)

□ Kar je bilo sproženo s Francosko revolucijo, še zdaleč ni poravnano, zgolj preteklost, ki bi bila zanimiva samo še za zgodovinarje. Sega v sedanjost in določa obzorje, v katerem moramo razmišljati o človekovih in državljanskih pravicah, o oblasti in nasilju, lastnini in dostojanstvu. Prvo dejanje emancipacije, ki ji gre za novo oblikovanje razmerja med delom in pravom, je zavestno vedénje do te meščanske dediščine.

□ Miselni eksperiment je, če analitično povežem »dolgi pohod« in Francosko revolucijo, padec »bande štirih« in termidor. Ta eksperiment ima samo tedaj praktično razlagalno vrednost, če niso zamolčane temeljne razlike v odnosih med temi epohalnimi dogodki. Zdi se umestno, da poimenujem znamenja diferenc, preden karakteriziram obdobje termidorja.

□ Francoski jakobinci reprezentirajo stopnjo revolucionarne oblasti, na kateri so fevdalno-absolutistične oblike gospodovanja zdrobljene in načelo enakosti iz državljanskih in človekovih pravic ekonomsko zakoreninjeno v drobni lastnini, ki zagotavlja preživetje. Podlaga meščanske ekonomije s centralno institucijo svobodno razpoložljive privatne lastnine ni tema njihovega političnega ravnanja. Meščanska lastninska razmerja so baza njihove **politične** revolucije. Termidor, ki konča jakobinsko gospostvo, tega ne more prav nič spremeniti, samo prispeva k temu, da so meščanska produkcijska in lastninska razmerja razbremenjena politike in morale. Kitajski kulturni revolucionarji, njihovi socialni karakterji spominjajo na Savonarolin protestni patos, pa nasprotno segajo v ekonomijo kitajske družbe. Njihov program je usmerjen k spremembi družbene delitve dela, k odpravi birokratske državne uprave in tehnokratskega menagementa v obratih in ljudskih komunah, k preoblikovanju produkcije in distribucije. Tudi oblike politične javnosti so različne. Kulturni revolucionarji si zagotovijo svojo gibalno silo predvsem s kampanjami, stenskimi časopisi, velikimi prireditvami, torej drugače kot francoski jakobinci, katerih debate in politična odločanja se dogajajo v klubih, v konventu in so razširjena z agitacijo v časopisih in na letakih. Na Kitajskem sta si **oblast/nasilje in debata** zelo blizu, na istem mestu prehajata druga v drugo. Za francoske jakobince sta **oblast/nasilje in debata dosledno ločeni**. Kdor v izmenjavi argumentov podleže, se mora bati, da ga bodo na vozičku odpeljali do giljotine; toda giljotina stoji izven konventa. Terreur izraža **sistematično oblast**. Francoski jakobinci so v časovni stiski; emigranti in revolucijske vojske ogrožajo meje Francije z izrecnim ciljem, da obnovijo Ancien Régime. **Njihova** revolucija zavesti in politične morale traja eno leto, kulturna revolucija se vleče 10 let. Za kulturno revolucijo je odločilno vprašanje: Kako **pridemo** do moči/oblasti,? za jakobince: Kako **obdržimo** moč/oblast?

Francoska revolucija načelno postavlja vprašanje o oblasti/nasilju. Za posameznega človeka, ki ga doleti smrt, ki ga mučijo in mu izsilijo priznanje, je vseeno, ali je žrtev jakobincev, stalinističnih delovnih taborišč, nacistične uničevalne mašinerije ali umre v močvirnih področjih, kamor so ga spravili kulturni revolucionarji na »prevzgojo«. Tu ni nobene razlike; individualno življenje je neponovljivo. Kdor pa si samo s tem zagotovi kriterije za zgodovinsko presojo, se odreče možnosti, da bi revolucijo razlikoval od vojne, žrtve v boju za boljši svet od tistih, ki so izgubili življenje v vojnah in državljanskih vojnah ali niso imeli nobenega drugega namena kot ohraniti lastninska in gospostvena razmerja. Celo veliki moralist Kant je to razlikoval — naj bo Francoska revolucija še tako prepojena s krvjo, ne bo izginila iz spomina, ker je v njej človek prvič v zgodovini poskušal organizirati svet po načelih prava.

□ Problem tvorbe zgodovinskih analogij

□ V procesu revolucionarnega preoblikovanja družbenih ureditev ni nobene univerzalno veljavne logike, kar ne bo presenetilo neobremenjenega opazovalca zgodovinskih dogodkov. Materialne in kulturne konstelacije, ki privedejo do zrušitve starega režima, so v posameznih deželah in zgodovinskih obdobjih ravno tako različne, kakor praktični problemi, ki izhajajo iz lastne dinamike porevolucionarnih razvojev in ki jih morajo obvladati novi nosilci moči/oblasti v družbi, če se hočejo obdržati na oblasti. Nagnjenje, da bi se izmaknili danemu zaporedju časa in v **fantaziji** preskočili dežele in obdobja, da bi z analogijami naredili razumljivo, kar bi nam sicer ostalo nedostopno, se seveda zdi izraz zelo razširjene potrebe.

□ Vem, da gre za čisti miselni eksperiment, ko povezujem prijetje »bande štirih« z Robespierrovim padcem. Če kljub temu tvegam, da govorim o **kitajskem** termidorju, potem tega ne mislim samo metaforično; preveč stvarnih elementov nenadnega preloma na Kitajskem po Mao Zedongovi smrti spominja na Francosko revolucijo, da bi jih lahko imeli za naključne. Termidor je, rečeno na splošno, mesto preloma **znotraj** revolucionarnega procesa, na katerem se politične abstrakcije, ki so s permanentnim mobiliziranjem in preobremenjevanjem ljudem raztrgale kontekste življenja, nenadoma sesujejo in pride do obnovitve razbremenitev vsakdanjika, produkcijskega načela. Besede hočemo znova uskladiti z dejstvi, je bila ena od najpomembnejših parol po Mao Zedongovi smrti.

□ Spoznava vrednost takih analogij je nadvse sporna; nikakor ne morejo biti nadomestilo za socialnokulturne analize. V časih, ko je duhovno ozračje zaznamovano s kulturnim pesimizmom, so še zlasti priljubljene. Takrat se intelektualci trumoma odpravljajo iskat skrite razloge za vzpon, veličino in propad cesarstev in družbenih ureditev; socialni prevrati so obdelani s knjigovodskim svinčnikom, primerjajo izdatke in stroške. Ni redek sklep, da bi bilo glede na naštete žrtve bolje, če izbruha sploh ne bi tvegali. Takšna tvorba analogij nikoli ne ustreza kriterijem znanstvene natančnosti; ostanek vsebovane resnice je zasluga intelektualne odkritosti pri upiranju skušnjavi, da bi posamezne primerljive značilnosti razširili v vrednotenja celotne kulture (kot danes ponekod v primerjavah med razpoloženjem propada grško-rimskega sveta in apokaliptičnimi vizijami industrijske civilizacije).

□ Bitni razlog, **ratio essendi**, tvorbe analogij je družbeno posredovan. Postopek analogije so razvili v filozofski tradiciji sholastike, kjer so govorili o **analogia entis**, kar je v bustvu pomenilo ustrezanje biti. Označevalo je odnos med večno bitjo boga in minljivo bitjo njegovega stvarjenja. Stacionarni biti bistvenosti stoji nasproti spreminjajoči se pojavi svet dejanskih ljudi. Da bi danes analogijo v tem smislu sprejeli kot dokaz, bi moralo biti možno predpostaviti, da obstaja bistvena strukturna enakost med družbo, državo in revolucijo, glede na katero so empirično-zgodovinska stanja samo večja ali manjša odstopanja. O tem pa ne more biti govora. Že v antiki, na primer pri Ciceru, je imela tvorba analogij opraviti predvsem z določanjem pravilnih proporcev in s primerjavo posameznih značilnosti; zmeraj so pri tem imeli v mislih tudi nepremostljivo različnost. Dejanski spoznavni pomen analogij je najbolj jasno izrazil Kant, opiše jih »kot koristne in nepogrešljive pripomočke za razširitev našega izkustvenega spoznanja. Ker pa daje samó empirično gotovost, jih moramo uporabljati pazljivo in previdno.«

Tistemu, ki je rasel z evropskih šolskih znanjem in se ne more izogniti temu, da bi mislil v priučenih pojmih in z naučenimi zgodovinskimi dogodki lastnega kulturnega konteksta, lahko analogije pomagajo v izkustvenem obzorju poznane preteklosti tolmačiti **ne**dokončane, ob tem še tuje procese v sedanjosti. Takšnim analogijam se toliko težje izmaknemo, ker je ravno Francoska ravolucija z uvedbo ravolucijskega koledarja skušala razkrojiti običajni kontinuum časa, dokumentiran zgolj z zaporedjem številk let, mesecev in tednov, in postaviti nov zgodovinski začetek štetja. Glavni dogodki Francoske revolucije so zgoščeni z simbolnimi zasedbami političnega jezika. Kdo pa bi znal natančno povedati, kaj se je zgodilo 27. julija 1794 in kaj je bil odločilni dogodek tega dne? Toda z 9. termidorjem, ki označuje ta datum po revolucijskem koledarju, so povezane različne predstave o obratu. Da, sploh ni več treba navesti **dneva, deveti** termidor, da bi priklical te asociacije; zadostuje govoriti o termidorju. Samo nekaj dni po tem dogodku so v francoski javnosti govorili o možeh termidorja, natančneje: o **Thermidoriens**. Ali, kdo bi se še spomnil, kdaj je Napoleon izvedel državni udar, če ne bi 18. brumaire vstopil v zgodovino političnih idej z Marxovo analizo, namenjeno njegovemu nečaku? Upori v germinalu in prairialu so bili zadnje množične vstaje plebejskih pariških predmestij v obdobju Francoske ravolucije. Germinal in prairial zaznamujeta od takrat upore **znotraj** nekega revolucionarnega procesa, ko hočejo tisti, ki živijo v bedi in dobesedno nimajo izgubiti ničesar razen svojih okovov, izterjati zatajene vsebine socialne enakosti.

□ Kar se izraža v teh simbolno zasedenih podatkih, niso zgolj ideje ali nameni; so socialnokulturne konstelacije sil, ki jih je sprostila revolucionarna dinamika sama in ki nenadoma izkusijo dramatično zaostritev, ki se odmika od uradne politike ali ji celo ugovarja. Pri teh »vozliščih razmerij mer«, kot je Hegel označil zgostitev in časovno okleščenje zgodovinskih razmer, so odločilne spremembe v temeljnih razpoloženjih prebivalstva, ki tlijo **pod** pragom javnosti, celo kadar sámo ne posega aktivno v procese in sledi boju frakcij bolj z distance opazovalca. V takih situacijah postane **utrujenost**, pomanjkanje veselja, da bi se udeleževali uprizarjanj javnega nasilja (javne oblasti), ki ga inscenirajo prevladujoče skupine, politična kategorija in čustvovanja množic materialistični faktor analize.

□ Ravnanja in prepričanja

□ Termidor označuje mesto preloma **znotraj** revolucionarnega razvoja. Ne gre za kontrarevolucionarni puč, nasilni konec revolucije vključno z maščevalnimi pohodi in vrnitvijo tistih, ki jih je revolucija razlastila in izgnala. Restavracija je predvsem normalizacija razmerja med **prepričanji in ravnanji**. Kar se je dogajalo pred termidorskim zasukom, je hitro se razširjajoča izkušnja s stanjem neznosne napetosti, katerega odločilni vzrok je to, da so motivi in prepričanja in etike prerasli politični vsakdanjik.

□ Prisila k izpovedovanju, s katero patriotska in revolucionarna uglaševanja v neposredna razmerja skupnosti somišljenikov postanejo javna, je oprta na ritualizirano, celo v mehaniko jezika zasidrano **ponavljanje** natančno definiranih značilnosti in reducirano na eno samo zmožnost razlikovanja: Po čem spoznam svojega sovražnika? Takšne rituale uglaševanja je treba opazovati kar najbolj natančno. Ker pa arkanske prakse za prizadete nikoli niso enako prosojne kot formalna pravna pravila, ni nihče zaščiten pred tem, da napravi napako in se izpostavi sumu sovražnega mišljenja. Kjer sta bistvena zunanje vedenje in prištevno ravnanje, mora dokazovati tožnik, dvomi kažejo na odločitev v korist obtoženega. Kjer gre za prepričanja in načine mišljenja, torej za prihodnja ravnanja, nosi vso težo dokazovanja osumljeni in obtoženi, velja pa maksima, v dvomu **proti** obtoženemu.

□ Kako se oblikujejo odnosi med prepričanji in ravnanji, ni seveda odvisno samo od volje in programov revolucionarnih frakcij; vsakokratna specifična teža, ki določa prepričanja in ravnanja v predstavnem svetu strank in razredov, ki so v boju, je odločilno odvisna od tega, ali mora do padca starega režima šele priti ali pa gre za situacijo po revoluciji. Kjer je zahteva po spremembah presegla sektaško mentaliteto zarotniških skupin in dobila množičen značaj, eksistira nasploh večja tolerantnost do različnosti motivov udeležencev v boju in izostrena pozornost za **dejansko vedénje**. Svoboda v nauku, subjektivna prepričanja in javne izpovedi stopijo v ozadje pred materialno konstelacijo moči, v okviru katere pri rušenju starega režima aktivno sodelujejo skupine in sile, ki so po svojem socialnem izvoru in svojem aktualnem prepričanju zelo različne. Cilj je preseči stara stanja, ki so postala neznosna. Francoska revolucija kot meščansko-mestna revolucija skoraj ne bi bila mogoča, če ne bi dobila materialnega dopolnila iz povsem drugih družbenih področij: iz stoletja se ohranjajoče tradicije kmečkih vstaj, tako imenovane jacquerie. Kaj se dogaja v glavah kmetov, ni bilo zanimivo, dokler je šlo za zrušitev Ancien Régime. Nihče se ne bi domislil, da bi odklonil koalicijo s kmeti, ker niso imeli namena, da si na deželo namesto zemljiške gospode privlečejo kapitalistične privatne lastnike. Kaj so dejansko mislili, se je v **tej** revoluciji odkrito izrazilo šele v vendéejskih vstajah.

□ Nič manj niso heterogene sile, ki so privedle do uspeha kitajske revolucije. Simbolni pojem legendarnega »dolgega pohoda« ne vsebuje samo opozorila na izjemne geografske razdalje, ki jih je morala premagati Mao Zedongova armada, dokler ji ni na koncu prišel center oblasti, Peking, v roke praktično brez boja. Označuje tudi dolgotrajen in boleč učni proces, zaznamovan z izkušnjami menjave zmag in porazov s strateškimi boji o usmeritvi znotraj komunistične stranke.

□ Odločna obrnitev razmerja med mestom in deželo, tako da je morala revolucija, ki je usmerjena k modernizaciji in industrializaciji družbe, torej primarno mestna, najprej osvojiti podeželje, se je pokazala za eno bistvenih dodatnih sil revolucionarnega gibanja, saj so si socialni uporniki, ki so izpadli iz gospostvenega sistema, zgradili svoje upornìške utrdbe na negostoljubnih in nekontroliranih področjih, in bi bil industrijski proletariat v mestih dosti prešibak za boj samo s svojimi silami. Roman *Roparji iz barja Liang Schan*, priljubljeno Mao Zedongovo čtivo, jedrnato izraža to klasično socialno upornìštvo v kitajski zgodovini; v neprehodnih regijah se zbirajo tisti, ki jih je gospostveni sistem izobčil, nezadovoljni, zaničevani, tam ustanavljajo lastna »cesarstva«, ki so za vladne čete praktično nepremagljiva, zato pa nadvse privlačna za izvržene po vsej deželi. Armada »dolgega pohoda« je integrirala velik del teh socialnih upornikov, izkušenih v zvitem odporu. Šele tik pred smrtjo, očitno pod pritiskom »bande štirih«, je Mao Zedong ta roman, ki artikulira sanjski svet socialnega upornìštva, silovito kritiziral; njegov konec, sprava cesarja z junaki, je moral vzbuditi odpor pri puritanski strankini levici.

□ Kadarkoli se socialni uporniki priključijo »dolgemu pohodu«, nimajo njihova prepričanja nobene teže, zato pa jo ima njihovo dejansko ravnanje; samo to odloča o tem, ali je nekdo revolucionar ali ne. Vseeno je, ali je nekdo postal socialni upornik, ker je pobil cesarskega uradnika ali v afektu umoril svojo mater in ni videl nobenih možnosti za obrambo pred sodiščem, pa je zato poiskal pot v samoorganizacijo zaničevanih. Tudi Lenin se ne bi nikoli domislil, da bi oficirski del Budjonijeve konjeniške armade preveril, v kolikšni meri so prepričanja posameznih oficirjev še zaznamovana s starim sistemom in kaj so počeli, preden so se priključili Rdeči armadi. Svojo vlogo je to dobilo šele v Stalinovem času in znova takrat, ko so preverjali prepričanja borcev iz prve ure »Velike Proletarske kulturne revolucije«. Če se množična gibanja borijo za moč/oblast v družbi in državi, interes za dejansko vedenje ljudi povsem obvladuje življenjsko preteklost in **možna** vedenja, ki so vmeščena v prihodnost. Natančneje povedano: Prihodnost je povsem določena s tem, da **danes** izvede prevrat. Povsem drugače pa je v fazah, ki bi jih lahko označili kot revolucijo **v** revoluciji. Ker še manjka novi, konkretno nazorni predmet političnega dela, ker se je vnetljiva snov konflikta nenadoma odmaknila v imaginarno, je za človeško ravnanje izgubljen **kriterij sedanjosti**; v prepričanju sta preteklost in prihodnost neposredno združeni. Aktualne oblike vedenja zvedejo na karakterje, ki jih v celoti vzpostavljajo, in iz tega so potegnjeni sklepi, ki se ujemajo s podobo pričakovanega vedenja v prihodnosti. Kar trenutno dejansko počnem, je povsem razvrednoteno, ker nima teže aktualno ravnanje, temveč prepričanja, ki so podaljšana v potencialna ravnanja in o katerih je sodba že zdavnaj padla. Tako so izgubljena tla, na katerih bi bila možna individualna obramba. Gre za absolutno gospostvo prihodnosti nad sedanjostjo, in preteklost nekega človeškega življenja privzame funkcijo biografskega dokaznega sredstva za vsakokratno »državno tožilstvo«. Zato morajo tožniki vedno znova prepisovati in drugače tolmačiti preteklost.

□ Okleščeni čas odločitev

□ Kdaj in kje se začenja termidor, in kaj se je zgodilo, ko lahko govorimo o njegovem koncu? To težko povemo.

□ Če si natančneje ogledamo razmere, ki določajo točko termidorskega obrata, potem sprva ne moremo določiti nobene **nedvoumne** smeri političnega gibanja. Gre za atmosferski suspenz, kot pred hudo nevihto. Nekaj je v zraku, toda nihče ne more reči, koga bo zadelo in katera frakcija bo prišla kot zmagovalec iz boja. Ker pri termidorju ne gre za dolgo pripravljani državni udar, ki bi ga predtem testirali v vodstvenih klikah vojske glede možnosti za uspeh in ki vnaprej vkalkulira uporabo nasilnih sredstev, temveč za odločitev v situaciji, ki jo še naprej določa samo revolucionarno hotenje, so množice v teh procesih udeležene v veliki meri, sprva morda samo s tem, da ne ravnajo, samo napeto opazujejo. Za **fenomenologijo termidorja** je značilno radikalno odprtje odločitvene situacije ob hkratni zgostitvi časa in socialnega prostora, tako da se nenadoma zatemni vzporednost oz. zaporednost dogodkov in postane negotova. S stališča psihologije množic se zdijo prepričanja prebivalstva povsem nestrukturirana. Razpoloženja udeležencev nihajo iz dneva do dneva, da, od ure do ure in izgubili so svojo institucionalno zasidranost na določena socialna mesta. Frakcijski spori, intrige, dogovori in govorice, v ozadju vse zavestno inscenirano, lahko vsak hip pridejo v javnost in virulentna razpoloženja sprevrnejo v nasprotje. Privatnost ni več zaščitena pred javnim ocenjevanjem. Strah, da bomo poraženci ali žrtve, povzroča skrajnje napeto pozornost za vsako morebitno nasprotnikovo napako. To, da ga oviramo med govorom, da mu dokažemo sum kot intrigo, lahko v tej situaciji, ko je ravnodušnost izključena, privede do zasuka. Čas je zrel za **zgodovinsko** odločitev. Vse kaže na to, da njeno obliko sestavlja seštevek banalnosti: zamujen dogovor s prijatelji, ki bi lahko bili opora, nepripravljen ali slabo izveden govor, nepotreben napad, razgaljenost, ki se ji izpostavi govorec z odklonitvijo pojasnil. (stran 418)

□ Na dnu strani 418 se začne opis dogodkov 8. in 9. termidorja, ki so privedli do padca Robespierra in jakobinske diktature. Sledi opis dogodkov med tednom spominjanja na mrtve, ki pomenijo začetek padca »bande štirih«.

□ Ker sem odlomke izbral tako, da pride bolj do izraza teoretska plat »miselnega eksperimenta«, sem oba opisa skoraj v celoti izpustil. Kogar zanima podrobnejši opis dogodkov v času Francoske revolucije, ki so v prevedenem besedilu samo nakazani, naj prebere (poišče v knjižnici) naslednje knjige:

— Albert Soboul, *Francuska revolucija.* Historijski pregled. Zagreb, Naprijed, 1966.
— Albert Mathiez, *Francoska revolucija.* Ljubljana, Naša založba, 1938. Po opombi prevajalca Dušana Kermaunerja na strani 187 v 2. knjigi sklepam, da je v prevodu dosegljiva krajša verzija Mathiezove knjige, medtem ko uporablja Negt v svoji knjigi daljšo verzijo.
— Robespierre i Saint—Just, *Odabrani govori.* Zagreb, Kultura, 1953.
— Danton i Marat, *Odabrani govori i članci.* Zagreb, Kultura, 1955.

□ Ker je v besedilu opisano, kako so imena mesecev iz revolucijskega koledarja simbolno zasedla politični jezik, navajam koledar v celoti (opis sem povzel iz naslednjih dveh knjig: *Utopični socialisti.* Ljubljana, Cankarjeva založba, 1979, stran 562 in po prevajalčevi opombi v Mathiezovi knjigi na straneh 59 in 60 v 2. knjigi):

— vendémiaire (trgatveni mesec): 22. september—21. oktober (24. 9.—23. 10.)
— brumaire (megleni mesec): 22. oktober—20. november (24. 10.—22. 11.)
— frimaire (mrzli mesec): 21. november—20. december (23. 11.—22. 12.)
— nivôse (snežni mesec): 21. december—19. januar (23. 12.—21. 1.)
— pluviôse (deževni mesec): 20. januar—18. februar (21. 1.—20. 2.)
— ventôse (vetrovni mesec): 19. februar—20. marec
— germinal (mesec klitja): 21. marec—19. april
— floréal (rožni mesec): 20. april—19. maj
— prairial (travniški mesec): 20. maj—18. junij
— messidor (žetveni mesec): 19. junij—18. julij(20. 6.—19.7.)

— thermidor (vroči mesec): 19. julij—17. avgust
— fructidor (sadni mesec): 18. avgust—16. september

Po trije meseci so združeni v letni čas: jesen, zima, pomlad in poletje, namesto tedna so določili dekade (desetdnevja). Mesece je krstil Fabre d'Eglantine.

Koledar so razglasili 22. septembra 1792 in je veljal do 31. decembra 1805.

9. termidor — 27. 7. 1794 — konec jakobinske diktature

18. brumaire — 9. 11. 1799 — zrušen direktorij in vzpostavljen konzulat

□ Negtovo interpretacijo poglavja **Absolutna svoboda in strahota** (BB) VI.B.III) iz *Fenomenologije duha* lahko razumemo tudi kot razvitje tistega besedila, ki je samo omenjeno, ne pa tudi interpretirano v knjigi:

— Joachim Ritter, *Hegel i francuska revolucija*. Sarajevo, Veselin Masleša. 1967.

□ *Dve veliki slavji: Teden spominjanja na mrtve na trgu Tian—An—Men in slavje za »Najvišje bitje«* (stran 423)

□ . . .

□ [stran 427] Javnost, ki nastane spontano in ki se s svojim zakonom gibanja predvsem sama regulira, je nujen okvir, v katerem se zgodi termidorska menjava oblasti. Glede na aktualnost temeljne odločitve, ki je pomembnejša od vsega drugega, je relativno vseeno, kako so prijeti izstopajoči reprezentanti »radikalne stranke« in koliko časa mora miniti, da je praviloma heterogena koalicija Thermidoriens lahko varna pred povračilnimi udarci. Robespierre se je zatekel v komuno.

Ko so se prikazale konventove vojaške enote, odpora skoraj ni bilo. Ponesrečil se mu je poskus, da bi se sam ubil, in z zdrobljeno čeljustjo so ga odvlekli pod giljotino. Izjemna pospešitev dogajanj v zadnjem dejanju te politične drame kaže na to, da je bil Robespierrov govor v konventu 8. termidora, ki je izval razdvojene reakcije, že končna točka jakobinskega eksperimenta. Ne vemo, če je bil pred priprtjem »bande štirih« opravljen »interni strankin govor—pred—konventom« odločilnih akterjev kulturne revolucije. Izključiti tega ne moremo. V tem primeru bi obstajale izjemno zanimive podobnosti v logiki razvoja med kitajskim in francoskim termidorjem — tudi v obeh predhodnih fazah. Pravkar izvoljen s prepričljivo večino za predsednika konventa, torej na vrhuncu svoje moči/oblasti, uvede Robespierre propad terorja z institucionalizacijo kulta, ki je posvečen »najvišjemu bitju in naravi«.

□ Zdi se, da je javnost za termidor pomembna, kajti potrebuje legitimacijo in politično podporo množičnega psihološkega zasuka v razpoloženju prebivalstva. Prva znamenja takega zasuka so v Franciji vidna natanko v trenutku, ko Roberspierre in njegova jakobinska frakcija skušata utrditi gospostvo vrlin s kolektivnim ritualom. Robespierre je zmeraj občutil kot manko, da cerkvenih dušebrižnikov ni nadomestilo nekaj, kar bi republikanske vrline poudarilo v obliki javnih spominskih slavij in kultov. Pred konventom je imel govor o preprostem in čistem kultu »najvišjega bitja in narave« in predvidena so bila dekadna slavja, na katerih bi vsakokrat poveličevali eno od meščanskih ali socialnih vrlin. Veličastno slavje, posvečeno »najvišjemu bitju in naravi«, ki ga je 8. junija (binkošti) celebriral sam Robespierre s šopkom cvetja in žitnim klasom v rokah, so praznovali ob veliki udeležbi prebivalstva, po vsej Franciji so bila istega dne podobna slavja. Na fasadah republikanskih templjev so lahko vsi brali napis: »Francosko ljudstvo priznava Najvišje bitje in nesmrtnost duše«. Mathiez piše o tem: »Zdelo se je, da je odbor za javno blaginjo dosegel svoj cilj in vse Francoze združil v skupnem občutju umiritve in bratstva. Možje iz vseh strank so Robespierru poslali navdušene čestitke«.[47] Službe božje, ki so jih celebrirali duhovniki, so nadomestile državljanske maše. Celo v tujini je nastal vtis, da je Robespierru uspelo zapreti prepad revolucije, toliko bolj izjemen dosežek, ker so bile francoske armade povsod zmagovite.

□ Kljub temu pa se je na slavju »Najvišjega bitja« prvič odkrito pojavilo opozicijsko razpoloženje, ki si je dalo duška v zbadljivih pripombah, grožnjah nekaterih deputatov, namigih na antične vzorce diktature, ki sicer ob vsem blesku okrasja iz vencev in cvetja, himen, poslanic predanosti in govorov sicer ni moglo prodreti, se pa je prav kmalu razširilo in povezalo povsem različne motive za opozicijo v enotno držo. Manj kot dva meseca loči ta vrhunec jakobinskega razvitja moči/oblasti in skoraj neslišno opravljene usmrtitve Robespierra.

□ *Značilnosti socialne strukture termidorja*

□ Termidor zaznamuje prelom v razvoju, ki ga označuje razdvojenost: na eni strani dokonča ekstremno fazo revolucionarnih gibanj, v kateri so reflektirana začetna načela, »zakon, po katerem so nastopili«, in povzdignjena v obvezujoče moralne norme. Ker se je izoblikovala revolucija **v** revoluciji, ki stavi na obvarovanje in rešitev substančnih vsebin prevrata, zavestno ohranjajo nemirnost v grozečem perovolucionarnem vsakdanjiku, neprenehoma strašijo želje, ki se hočejo umestiti v normalnosti. Protislovje med idealom in dejanskostjo je pomaknjeno v center mobilizacije. Pragmatično eksperimentiranje je nadomeščeno z bojem proti težnosti razmer in proti vsem oblikam oživitve predrevolucionarnih tradicij. Za to fazo je najbrž odločilen strah, ki ga je Isaak Babel izrazil s pomnljivo formulo: Banalnost je kontrarevolucija.

□ Na drugi strani zareza, ki jo označuje termidor, ni neposredno identična s koncem revolucije in začetkom kontrarevolucije. Niti francoski direktorij niti nasledniki »bande štirih« niso odpravili temeljnih dosežkov revolucije. Kar pa oboji počnejo v enaki meri, je omejitev priložnosti za delovanje in gibanje javnosti, ki nastaja pod institucijami.

□ Očitno termidor ni odvisen od oseb. Strahotno gospostvo jakobincev, da, celo »Velika strahota« zadnje faze ni bila utemeljena v Robespierrovih karakternih lastnostih; nasprotno, o Robespierru pravijo, da so se mu na vrhuncu »terreur« rojevali vedno večji dvomi v smisel usmrtitev. Razlika med montanjo in »prizanesljivci«, privrženci Dantona, je bila v različnosti njihovih socialnih podlag in pojmov o revoluciji, ki so se jim čutili obvezani. Kot ortodoksni prvrženci Rousseauja so si jakobinci izpolnitev revolucionarnih namer lahko predstavljali samo v republiki samo v republiki drobnih producentov, ki so imeli v bistvu vsi enako posest, in kmetov, ki so jim parcele zagotavljale zadovoljivo preživetje. Posledica nenehnih kompromisov, ki jih je moral sklepati odbor za javno blaginjo, predvsem pa nezadovoljivega izvajanja zakonov in dekretov, je bila, da se je ob trajni gospodarski krizi povečala neenakost posestnih razmer tako v mestih kot na podeželju in da je celo izvedena parcelizacija cerkvenih posesti koristila posrednikom, špekulantom in tovarnarjem, ne pa kmetom. S tem so jakobinci postopoma izgubljali socialno bazo svoje politike. Če se niso hoteli dotakniti svojih programov za svobodo in enakost, so bili prisiljeni uporabiti nasilje proti tistim, ki se niso hoteli ukloniti morali enakosti, temveč so sledili lastnim interesom, kar sploh ni bilo tako presenetljivo, saj je bilo svobodno razpolaganje s privatno lastnino povzdignjeno v človekovo pravico. Taka politika je seveda morala privesti do tega, da so interes za saniranje gospodarstva izgubili tisti, ki so razpolagali s produkcijskimi sredstvi in finančnim kapitalom; dejansko niso izpustili nobene priložnosti za podpihovanje nezadovoljstva, ki je tlelo med prebivalstvom.

□ Številne značilnosti, ki jih lahko razberemo iz originalne zgodovine jakobinstva, so prav tako jasno vidne, včasih še bolj ostro, v drugačnih kontekstih in socialnokulturnih obarvanjih »Velike Proletarske kulturne revolucije«. V ospredju so egalitarne poteze, nenehni napori, da bi zlomili ogrožajoča institucionalna utrjevanja socialne, kulturne in politične neenakosti; ne pustiti ničesar pri miru, kar vsebuje — ob legitimacijski pretvezi o naravnih delitvah dela — klice birokratskega normalnega delavnika in vanj vključenih gospostvenih pooblastil. Hermetično zaprtje dežele pred tujimi vplivi, povezano z imperialnim eksportom idej, je naslednja značilnost kitajskega jakobinstva. Tudi Rousseaujevo misel o »denaturiranju človeka« najdemo, misel o razvrednotenju naravnih, egoističnih potreb v korist uma, **revolucionarnega** uma, katerega pogled povzroči razpad tradicij in starih navad.

□ Kljub vsem pojavom utrujenosti, ki jih povzroča trajna mobilizacija »permanentne revolucije«, bi termidor ne imel nobene možnosti, če mu ne bi prišlo naproti nezadovoljstvo množic z ekonomskim položajem. Ne moremo reči, da je bila kulturna revolucija od vsega začetka ovira produkciji; sprva je bila ravno nasprotno, spodbuda. V zvezi z napredujočo industrializacijo je šlo za odpravo zaostrene delitve dela med mestom in deželo in s tem določene zapostavljenosti podeželskega prebivalstva. Njeno določujoče načelo sta bila enakost in decentralizacija produkcijskih enot, kar je pomenilo prednost za »univerzalne obrate«, tj. ekonomske enote, ki jih odlikuje majhna stopnja specializiranosti in ki obsegajo kar največ stopenj produkcije.

□ *Hegel o termidorju kot nujni razvojni stopnji zavesti*

□ V socialno-kulturni konstelaciji jakobinstvo-termidor vidim specifično razvojno fazo revolucije. Gre za strukturne značilnosti, ki so značilne za moderno zgodovino družbenih prevratov in ki očitno ne pripadajo preteklosti. Zato je smiselno dobiti o teh kontekstih obči pojem. Filozofsko je najbolj temeljito premislil problem termidorja Hegel.

V zgodovini izkušenj zavesti o predmetu in sebi sami sta strahota in njej nujno sledeči termidor **neogibni** razvojni stopnji. Gre za različne nastavitve zavesti do objektivnosti, ki bogatijo objektivnega duha. Za razvitje fenomenologije termidorja je odločilna **oblika**, v kateri trčita ideja in dejanskost druga ob drugo. Bistveni vzrok terorja je to, da ideje zgubijo dejanskost, natančneje povedano: ideje o svobodi in enakosti, ki so zapustile **posredovanja** dejanskosti, vendar kot take ohranjajo svojo **zahtevo** po dejanskosti. Um se postavlja dejanskosti nasproti in se pripravlja na preoblikovanje po formalnih načelih. To je točka, ki jo ima na očeh Hegel, ko ugotovi: uveljavljati abstrakcije v dejanskosti pomeni, da dejanskost uničimo.

□ Če je torej **teror** oprt na načelno nespravljivost med idejo in dejanskostjo, na to, da jarka, ki ločuje med seboj znotraj in zunaj, ni mogoče preskočiti, to pa sledi iz te fenomenologije zavesti, ki izkuša lastno prakso, tedaj se termidor predstavlja kot umik idej v cesarstvo zanje značilne notranjosti in pripravlja, obtežen z znamenjem premaganih abstrakcij, spravo z zunanjim, z dejanskostjo. Hegel pa si te na novo pridobljene stopnje zgodovinske zavesti nikakor ne more predstavljati kot nadaljevanje revolucionarne logike, zato dá svetovnemu duhu vedeti, naj se odpravi v drugo deželo, namreč v Nemčijo: »tako preide absolutna svoboda iz samo sebe uničujoče dejanskosti v drugo deželo samozavedajočega duha, kjer v svoji nedejanskosti velja za resnično, ob teh mislih se naslaja duh, kolikor **je misel** in to ostaja, in je zanj ta v samozavednost ujeta bit popolno in celotno bistvo. Nastal je nov lik **moralnega duha**.«[48] Dediščino vsebin substančnih izkušenj Francoske revolucije prevzame filozofija nemškega idealizma. Heglu je premalo, kar je pragmatična kompromisna politika direktorija, ki je sledila terorju, naredila z izkušnjami, pridobljenimi v revoluciji. Kvečjemu v liku Napoleona, ki je s svojimi vojaškimi zmagami razširil *Code Civile* po Evropi, vidi znova povzeto nit izkušenj revolucionarne zavesti, ki je bila s termidorjem pretrgana.

□ V sistematiki zgodovinsko-logičnih izkustvenih stopenj duha zavzemata revolucija in termidor kraje, na katerih je substančna veljava nravnosti počena in se je zavest zapletla z dejanskostjo v boj, poln menjav. Zavest je v sami sebi postala gotova, da je celota sveta — beži pred dejanskostjo in se hkrati ne more otresti tega, kar abstrahira. Bolj ko abstrahira od dejanskosti, silnejša je izkušnja, da na koncu moč dejanskosti udari nazaj po abstrakcijah. Stopnje abstrahiranja, ki so neposredno pred zgodovinskofilozofsko-logično figuro termidorja, so izobrazba, razsvetljenstvo, revolucija, vse do točke, na kateri se **absolutno** postavljena **svoboda** sprevrne v **strahoto**; popolno formaliziranje individua vključuje njegovo žrtvovanje. Izobrazba je samosvoje cesarstvo jezika, in sicer v svojem vsakokratnem odnosu do državne oblasti in bogastva. »Jezik raztrganosti . . . je popoln jezik in resnično eksistirajoči duh celotnega tega sveta izobrazbe.«[49] Izobrazba in razsvetljenstvo proizvajata podvojitev sveta; subjektivni in objektivni duh sta se razmaknila, odtujitev določa njuno razmerje in nemir gibanj je povzročen z nesrečno, raztrgano zavestjo. Te ločitve od dejanskosti, ki jo izvaja zavest, so seveda nujne, da lahko pride do občega pojma svobode in avtonomije. Dejavnost absolutne volje, negativnost, ki prenika vse posebno, ni več, kot na stopnji izobrazbe, beg iz zunanje dejanskosti; temveč je v to zunanjost prešla, toda tako, da je dejansko samó oblikljivo abstraktno gradivo predmetne dejavnosti, ne da bi bile priznane oblikovne značilnosti, samosvoje za to gradivo. Dejavna, s samo seboj identična samozavednost, ki ne priznava nobenih razlik **na sebi**, se nagiba tudi k zanikanju empirične pestrosti »posebnih množic delovanja, ki jih nato še razlikujemo kot posebne stanove«. Da so jezik, izobrazba in razsvetljenstvo stopnje v razvoju zavesti, ki nujno vodijo v revolucijo in spravljajo na plan dialektiko absolutne svobode in terorja — ta pranemški motiv protirevolucionarne paranoje ni nihče jasneje formuliral kot Hegel, ki ni bil, kot je znano, noben sovražnik Francoske revolucije. Prebujena svobodna subjektivnost, ki izhaja iz teh radikalnih zapletov z dejanskostjo, se sprva reši v cesarstvo moralnih načel, kjer vestnost, dolžnost, absolutna svoboda prepričanja zagotavljajo zanesljiva tla mišljenju in vedénju. Kar je bilo v revoluciji substančnega, kar je torej vredno zgodovinske ohranitve, dobi stabilnost in trajnost samo v diferenciranih področjih moralnosti in prava.

□ Hegel skuša rekonstruirati nastanek jakobinstva iz logike stvari, tj. iz specifičnih lastnih izkušenj zavesti. S tem ko so empirična razlikovanja dejanskosti, členitev na stanove in skupine, odpravljena in podvržena zakonu uma, izkusi samozavedanje, ki nastopa z zahtevo po občosti, zakrnitev v posebno, ki se slednjič utelesi v eni sami osebi:

> □ »Po odpravi razlikovanih duhovnih množic in omejenega življenja posameznika pa tudi obeh njegovih svetov je dano torej samo še gibanje občega samozavedanja v samem sebi, kot njegova vzajemnost v obliki **občosti** in **osebne** zavesti; obča volja gre **vase** in je **posamezna volja**, ki ji stojita nasproti obči zakon in opravilo. Toda ta posamezna zavest se sebe ravno tako neposredno zaveda kot obče volje; zaveda se, da je njen predmet zakon, ki ga je sama postavila, in opravilo, ki ga je sama izvršila; prehajajoč v dejavnost in ustvarjajoč predmetnost ne počne torej nič posameznega, temveč samo zakone in državna dejanja.«[50]

□ Te filozofske konstrukcije lahko brez težav prevedemo v empirične nazornosti. Na vrhuncu terréurja se Robespierrovi in Saint-Justovi govori neposredno spreminjajo v dekrete z zakonsko močjo. Govori so uspešni takrat, ko so vobče prepričljivi. Revolucionarni odbori obstajajo iz napihnjene birokracije z rastočim številom uradnikov in poplavo odredb. Na koncu imamo 60 dekretov dnevno. Praktično je beseda brez ovinkarjenj opremljena s prisilo državnih sankcij. Obče, abstraktna volja revolucije, je dobilo v posameznem samozavedanju konkreten lik. Vse, kar Mao med kulturno revolucijo jezikovno formulira in kar prodre v javnost, je povzdignjeno v zakon ravnanja, ne da bi bilo zalomljeno z zapletenimi postopki preverjanja. Konča se z odpravo procesnih pravil pri obtoži in obrambi, vztrajanje pri njih pa je že opozorilo na kontrarevolucionarno prepričanje. Gola ugotovitev identitete je edina empirična vrednost, ki jo sproži obsodba. Um, oropan svojih komunikativnih prvin, reducira jezik na magično silo zaklinjanja, ki se sprevrže v ritual arhaičnega nasilja. Robespierre sam ne dobi nobene priložnosti več za obrambni govor.

□ Če postane dejanskost formalno, ravnodušno gradivo, ki mu je odvzeta vsakršna lastna zakonitost, potisne to tudi ljudi v enak status objekta. S to totalizacijo individua, ki je ločen od svojih posebnosti v vsakdanjiku in postavljen pod pojem obče volje, so že same posebnosti kršitev revolucionarne dolžnosti. **Zločin je v ločitvi od celote; oblikovanje posebne volje**, nobeno posamezno dejstvo, omogoča spor z argumenti in protiargumenti. **Začne se kot miselni zločin**.

Zlom dialektike občega in posebnega, ki se živo lahko razvije samo, če posebno ne izgubi svoje samostojnosti in neponovljivosti, slednjič udari nazaj na strukturo občega. Samo postane posebno, ki lahko nadomesti izgubo notranje legitimnosti substančno občega samó s trajno prisilo. Nastane obče kot videz, ki se izrazi kot nasilje posebnega. Predmet kot pojem

> □ »stopi tako v eksistenco, da se vsaka posamezna zavest dvigne nad sfero, kateri je bila dodeljena, ne najde več svojega bistva in opravila v tej posebni množici, temveč svoje sebstvo dojame kot **pojem** volje, vse množice kot bistvo te volje, in se torej lahko uresniči samo v delu, ki je celovito delo. V tej absolutni svobodi so odpravljeni vsi stanovi, ki so duhovna bistva, na katera se celota členi; posamezna zavest, ki je pripadala takšnemu členu in v njem nekaj hotela in izvršila, je odpravila svojo omejitev; njen smoter je obči smoter, njen jezik obči zakon, njeno delo obče delo.«[51]

□ O tem uničenju posebnega govori Hegel kot o »furiji izginjanja«. Ne gre za zlo voljo, ki bi bila za tem terorjem, temveč za logiko situacije, ki ga izsili, tu prevedeno iz empirične pestrosti razmer v specifične izkustvene oblike zavesti. Če je posamezno bivajoče negirano v občem, je revolucionarna volja prenehala priznavati tujost človekovega življenjskega sveta kot neodpravljiv moment družbenega preoblikovanja, tedaj je z individualnim življenjem izgubila svojo kvaliteto tudi smrt, zanikanje predmetnega sámo. Vedno znova poudarja Hegel to moteno dialektiko občega in posebnega, katere posledica je, da se lahko iz posebnega izvlečena občost prikazuje znova samo kot posebno. Zmagovito frakcijo imenuje vlada. In prav v tem, da je zgolj frakcija, je utemeljena nujnost njenega propada. Ko abstrahira, se poda v izolacijo od celote in postane sama abstrakcija. Tako se nujno sprevrnejo razmerja med prepričanjem in ravnanjem. Če je zmagovita frakcija dejanska obča volja, ji stojijo nasproti posamezne in frakcije, ki reprezentirajo **nedejansko** čisto voljo, zgolj namene: **»Postati sumljiv** zato nadomesti ali ima pomen in učinek **biti kriv** in vnanja reakcija proti tej dejanskosti, ki leži v preprosti notranjosti namena, obstaja v suhem uničenju tega bivajočega sebstva, ki mu ne moremo odvzeti ničesar kot le njegovo bit samo.«[52]

□ Ta popolna spraznitev individualnosti je morda eden od razlogov za to, da je Robespierre skušal tik pred svojim koncem vmestiti kolektivne rituale nad raven političnih institucij in zasidrati republikanske vrline v čaščenju »Najvišjega bitja«. Hegel vidi v tem na delu enak mehanizem: **»Onstranost** te njegove dejanskosti lebdi nad truplom izginule samostojnosti realne ali verjete biti le kot izparina puhlega plina, praznega Être suprême.«[53] Izkušnja zavesti preide ekstreme. Čisto znanje ali čista volja, ki se imata za bistvo sveta, in sicer kot neposredno bivajoče bistvo, ne izgubita te skrajnje točke svoje trudoma priborjene samogotovosti. V svetu izobrazbe, verovanja, razsvetljenstva je dejanskost nekaj tujega, nujnost onkraj zavesti. Kot v odnosu gospodar—hlapec, v kateri hlapec ob srečanju s smrtjo izgubi svoje vezi s svetom in uvede s tem novo fazo emancipacije meščanskega sveta, ki ga povezuje delo, se brezpomenska smrt, čista strahota negativnega v »notranjem pojmu sprevrne v absolutno pozitivnost«. Za Hegla je sicer čas strahote čas uničevanja, toda hkrati v dvojnem oziru emancipacijski dobitek — ljudje se postavijo na glavo, ne sprejemajo več svoje odvisnosti od sveta, temveč se zavedajo možnosti, da ta svet preoblikujejo. Ledena puščava abstrakcij, preko katere gre izkušnja zavesti, izčrpa možnosti absolutne svobode in žene citoyena v skrajnjo distanco do »duhovnega živalskega cesarstva«, kakor je Hegel definiral meščansko družbo:

> □ »Edino opravilo in dejanje obče svobode je zato **smrt** in sicer **smrt**, ki nima nobenega notranjega obsega in izpolnitve, kajti, kar je negirano, je neizpolnjena točka absolutno svobodnega sebstva; je torej najbolj hladna, banalna smrt, brez večjega pomena kot presekanje zeljne glave ali požirek vode.«[54]

□ Oblika obče revolucionarne volje je zadnja abstrakcija, skozi katero gre **dejavno** samozavedanje. S tem si pridobi pojem neposredne enotnosti v občo voljo. Obča volja ni več predmetna dejanskost, ki zanika in uničuje posebno, temveč dejavno obče, ki se mora narediti z delom v družbeni praksi, da so lahko ohranjene substančne vsebine revolucionarnega začetka.

□ Termidor je zgodovinska miselna figura izgube načel; je padec idej, ki utelešajo moč/oblast, v banalnost vsakdanjika porevolucionarne družbe. Kar sledi, ni nujno kontrarevolucionarno. [. . .] Revolucionarna podlaga [. . .] družbe ni ogrožena s koncem revolucije **znotraj** revolucije. Tako bi bilo šele v primeru, če bi obdobju termidorja, da ostanemo v podobi zgodovinskih analogij, sledil 18. brumaire, državni udar in, s primerno zakasnitvijo, ponovno kronanje cesarja — kar pa je pri trenutnem razvoju na Kitajskem komajda verjetno. [Stran 437]

Prevedel Igor KRAMBERGER
junij 1988

o p o m b e

[47] Albert Mathiez, *Die Französiche Revolution*. 3 knjige. Hamburg 1950. 2. knjiga, stran 627.

[48] G.W.F. Hegel, *Phänomenologie des Geistes*. Hamburg 1952, str. 422 (ker je pri nas najlažje dosegljiva izdaja: Theorie-Werkausgabe v 20 knjigah, Frankfurt 1970, navajam še strani v 3. knjigi te izdaje: 441).

[49] Hegel, n.n.m., str. 370 (384).
[50] Hegel, n.n.m., str. 416 (434).
[51] Hegel, n.n.m., str. 416 (433).
[52] Hegel, n.n.m., str. 419 (437).
[53] Hegel, n.n.m., str. 416 (434).
[54] Hegel, n.n.m., str. 418 n. (436).

TOČNO OPOLDNE . . . PRI OK CORALU

POGOVOR O MARŠ V NOVINARSKEM KLUBU V MARIBORU, 26. MAJA 1988

(neavtorizirani izvlečki iz magnetograma)

M. Lorenci: » . . . Znana je že Hitlerjeva misel, da nikoli ne bi osvojil Evrope, če ne bi imel zvočnikov in radia. Torej je tudi precej razumljivo, da je prišlo do te borbe — da rečem tako — med institucionalnim radijem in radijem, ki bi bil rad nekoliko drugačen . . . Mislim, da bo treba danes čim bolj jasno pogledati, kakšna so ta stališča, koliko je mogoče pričakovati bodočega sodelovanja in kakšne bodo podpore politike. In to ne samo verbalne, ampak tudi akcijske . . .

Živel sem v osmem bloku študentskega naselja v Ljubljani, ko so ustanovili Radio Študent (to je študentski blok, iz kleti katerega še danes oddaja Radio Študent, op. ur.). Takrat so bili problemi podobni današnjim in od povsod so prihajali napadi na program. Sedaj pa bi prosil Slavka Vizoviška, da pojasni, kako misli konkretno SZDL pomagat, da bi ta radio zaživel, ko je že požegnan z besedami.«

S. Vizovišek: »Začeti moram s celotnim stanjem v socialistični zvezi glede medijev in materialnega položaja medijev v tem trenutku. Tu postaja stanje neznosno. Po eni strani je socialistična zveza tista organizacija, ki je najbolj pozvana za obveščanje in odgovorna tudi za svoje (podčrtali v uredništvu) in na splošno za delovanje vseh sredstev obveščanja in mora za to tudi po zakonu zagotavljati denar, po drugi strani pa nima sredstev. Materialni položaj medijev tako namesto nje tako ali drugače zagotavlja nekdo drug. Pri dnevnikih so to družbeno politične skupnosti . . . ., pri RTV je to naročnina in del sredstev, ki jih namenja kulturna skupnost, pri mladinskem tisku je zopet krog financerjev, ki so podpisali dogovor za mladinski tisk, in pri mladinskem radiu — vsaj pri Radiu Študent kot je bilo doslej — je približno enaka situacija. Pri vseh teh krogih pa je sredstev premalo. Socialistična zveza je vedno tista, ki je tako ali druga-

Andrej Fištravec je bil uslišan: . . .

Tukaj bo zato zelo težko povedati, kaj se da narediti, ker pri vseh teh zadevah gledamo na vse vidike. Mi smo v prvi vrsti odgovorni za Večer, . . . za ostalo pa smo odgovorni v smislu, v koliko smo širše odgovorni za informiranje.«

L. Kremžar: » . . . Zdaj pa govorim stališča RTV. Dokumenta v zvezi s tem (projektom radia, op. ur.) do sedaj še ni bilo na RTV. Mislim, da je to napaka. Drugo, kar je: Radio Maribor je temeljna organizacija RTV Ljubljana, ustanovitelj pa je republiška konferenca socialistične zveze. In to je edini prostor — kar sem že nekajkrat povedal tovarišicam in tovarišem, ki sodelujejo v tej iniciativni skupini — ter edino mesto, kjer se lahko doseže določen političen dogovor o tem, da se bo in kako se bo to naredilo. To sigurno ni Radio Maribor. To je republiška konferenca socialistične zveze in to je skupščina RTV Ljubljana . . . Eden je ustanovitelj, skupščina pa je najvišji samoupravni organ vseh radijskih in televizijskih postaj v Sloveniji (podčrtali v uredništvu) . . . in ta je mesto, kjer bi se to moralo dogovorit . . .«

A. Fištravec: »Začel bi pri Hitlerju. In bi te (M. Lorencija, op. ur.) toliko popravil, da Hitler ni osvojil Evrope, ampak jo je skušal osvojiti. O tem, koliko so mu pri tem pomagali zvočniki in koliko ne, bi se lahko zelo fino pogovarjali. Za nas tukaj pa je morda pomemben zaključek, ki ga lahko potegnemo iz tega, da se ideološka hegemonija ob koncu dvajsetega stoletja izrazito širi preko zvočnikov. Tako bi tudi lahko pojasnjevali, zakaj naša pobuda po štirih letih še vedno ni realizirana ob toliko dobre volje in iskanja prebojnih točk.

Ne bi se mogel strinjati s Slavkom Vizoviškom, ko skuša relativizirati naša prizadevanja s tem, ko pravilno ugotavlja, da je materialni položaj medijev težak. Ko nas uvršča v isti rang kot Večer in RTV Ljubljana, ne upošteva, da je med nami bistvena razlika.

Mladinska raddifuzija ne participira na denarju, ki se zbira v Sloveniji tako na ravni zakonskih sredstev, ki se izločajo iz bruto osebnega dohodka za izgradnjo sistema, kot ne participira na denarju, ki ga zbira RTV Ljubljana za naročnino. Mladinska radiodifuzija je že v osnovi hendikepirana in že v osnovi nima dostopa do denarja, na osnovi česar bi sploh lahko govorili o kakršnem koli materialnem položaju mladinske radiodifuzije.

Če govorimo, da je materialni položaj oblastnih medijev težak, potem ne vem, kakšen izraz bi lahko uporabili za materialni položaj mladinske radiodifuzije oziroma medijev.

Radio Študent ob načelni podpori oblastnih elit od RK SZDL navzdol ni uspel podpisati samoupravnega sporazuma o financiranju po istem vzorcu kot je dogovor o financiranju mladinske periodike. To je ta nevralgična točka: ni konkretne pomoči, obstaja samo načelna politična dobra volja, ki pa je seveda nična, če se ne materializira.

Zavedamo se tako imenovane težke materialne situacije, vendar smo prepričani, da bi se dalo že v okviru obstoječega (podčrtalo uredništvo) poiskati mnogo vzpodbudnih in konkretnih rešitev, ki bi pomagale uresničiti naš projekt širitve slišnosti Radia Študent na mariborsko območje z vzpostavitvijo mariborske redakcije.

Tako lahko tudi povem, kaj se da konkretno narediti za ta projekt, če Slavko Vizovišek tega ne ve.

Glede Kremžarjeve teze o možnem sodelovanju naše pobude znotraj RTV Ljubljana moram povedati, da je to globoko politična in vitalno vsebinska teza, ki dovoljuje mladinsko radiodifuzijo zgolj v nadzorovanih okvirih, v okvirih, ki niso nadzorovani, pa jih ne dovoli.

Mi na ta led oziroma finto nismo padli, ker nam je zelo jasno, kaj pomeni delati samostojni radio in kaj pomeni delati radio v odvisnosti. Konec koncev tudi večkrat sodelujemo v takšnem radiu.

Teza o možnosti sodelovanja znotraj RTV Ljubljana kaže vsaj to, da že obstajajo že sedaj (podčrtalo uredništvo) možnosti za sodelovanje, vendar ga RT Ljubljana ne želi oziroma ne želi sodelovati.

O tem, ali obstajajo o naši pobudi uradni dokumenti ali ne sem dokumentirano odgovoril generalnemu direktorju RTV Ljubljana v Mladini, kjer se je na podoben način sprenevedal o neseznanjenosti z našo pobudo . . . Tukaj še moram povedati, da je bil odgovor generalnemu direktorju RTV Ljubljana napisan predvsem s pozicije mariborske iniciative in kontaktov, ki smo jih mi vzpostavljali. Torej nismo upoštevali kontaktov, ki so jih vzpostavili kolegi na Radiu Študent oziroma na republiškem mladinskem vodstvu . . . Neseznanjenost uradnih ertevejevskih struktur je milo rečeno sprenevedanje o projektu.

Kako je velika pripravljenost kolegov na RTV Ljubljana, da bi nam pomagali, bi ilustriral s primeroma linka in studia. Linka med Mariborom in Ljubljano ne moremo dobiti, ker da je zaseden, čeprav vemo, da Radio Maribor minimalno participira v centralnem slovenskem radijskem programu. Studia znotraj nove mariborske RTV hiše pa ne moremo dobiti niti za določen čas, četudi je utihnil drugi program Radia Maribor, ki ga je produciral. Torej: četudi ni več druge produkcijske točke znotraj Radia Maribor, ni možno dobiti te izpraznjene produkcijske točke.

To sta pojavni obliki konkretne blokade, ki ju umeščamo v generalno blokado oziroma v generalno uzurpacijo slovenskega RTV prostora, ki je zakonsko sankcioniran in po kateri je RTV Ljubljana popoln lastnik slovenskega RTV prostora. Čeprav producira samo 75 odstotkov radijskih programov, uzurpira celotno RTV naročnino, RTV Ljubljana je popolni uzurpator zaradi tega, ker ima ekskluzivno pravico nad načrtovanjem razvoja radiodifuzne mreže v Sloveniji, konec koncev ekskluzivno črpa denar iz posebnega zakona, ki se zbira za to področje zadnjih šest let.

Tako tudi sploh ni čudno, da v pobudi za spremembo zakona o javnem obveščanju, ki bo šel v skupščinsko proceduro okoli druge polovice letošnjega leta in ga je predlagala naša skupina za proučevanje informacijskega polja pri RK ZSMS, zahtevamo kompletno spremembo tistega dela zakona, ki govori o področju RTV.

RTV Ljubljana je samo eden izmed producentov radijskih in televizijskih programov v Sloveniji in mora biti to dejstvo tudi konsekventno izpeljano v zakonski regulativi. Kar pomeni, da je treba v obče dobro ločiti distribucijo signala od produkcije le-tega v okviru RTV Ljubljana. Distribucijski mehanizem mora postati javen mehanizem ne pa, da ostaja ekskluziven mehanizem RTV Ljubljana, preko katerega lahko dodatno izvaja svojo gospostvo na slovenskim RTV prostorom oziroma preko katerega ekskluzivne politične elite oblasti v naši republiki izvajajo svojo ideološko nadvlado nad receptorji — občani.

. . . Dobil je radio

V pogovoru o mariborski redakciji Radia Študent (MARŠ) sodelujejo (po vrstnem redu nastopa):

Mirko Lorenci — gostitelj in povezovalec pogovora, novinar Večera,

Slavko Vizovišek — predsednik mestne organizacije socialistične zveze v Mariboru, med drugim tudi bivši novinar in urednik Večera,

Leo Kremžar — glavni urednik in direktor Radia Maribor,

Andrej Fištravec — v. d. vodje MARŠ, zaposlen na Marksističnem centru Univerze v Mariboru,

Srečko Trglec — odgovorni urednik Radia Maribor, tudi predsednik družbenopolitičnega zbora skupščine mesta Maribor,

Andrej Verlič — sekretar mestne mladinske organizacije v Mariboru, tudi kandidat za sekretarja republiške mladinske organizacije, podpisnik t. i. Janševega predvolilnega programa,

Igor Kramberger — raziskovalec, podiplomski študent na oddelku za sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, prevajalec angažiranih družboslovnih tekstov iz nemškega govornega področja . . .,

Jože Kos ml. — v. d. enega izmed dveh urednikov glasbenega uredništva MARŠ, mladokulturni ustvarjalec in animator,

Dragica Korade — novinarka v mariborskem dopisništvu Dela, sodelavka Katedre in predsednica izdajateljskega sveta Katedre,

Jože Jagodnik — novinar RTV Ljubljana.

Zakonsko so stvari na tem področju sedaj tako postavljene, da lahko RTV Ljubljana predstavlja svoj parcialni interes — in interes tistih, ki jim služi — kot naš globalni interes. In potem prideš v absurdno situacijo, ko bil želel postati na neki točki produkcijski konkurent RTV Ljubljana, pa to ne moreš postati, ker ne moreš načrtovati lastnega razvoja, ker ti ga načrtujejo oni.

Konkretno: frekvenco za mariborsko področje lahko dobimo na ustreznem upravnem organu šele takrat, ko RTV Ljubljana ugotovi, ali slučajno obstoja kakšna prosta frekvenca ali ne. To je absurden položaj, kot je očitno absurdno, da bi na primer bili lastniki tovornjakov lastniki slovenskih cest in bi potem oni določali, kdo se lahko vozi po cestah in kdo ne. Mislim, da nam je vsem zelo jasno, kaj bi se zgodilo v času prometnih zamaškov. Ko bi pač ocenili, da rabijo ceste zase, bi jih pač zaprli za ves ostali promet.

Mi seveda ne moremo računati na pomoč širše družbene skupnosti, če želimo še v tem stoletju pričeti z oddajanjem. Zato je mladinska organizacija razpisala prispevek za naš radio . . . Z akumulacijo iz lastne ekonomije pač skušamo priti do improviziranega studia. Če bi v tem trenutku imeli dovoljenje za frekvenco, bi že lahko oddajali, kar je dokazalo tudi zadnje trodnevno oddajanje . . .

Stvar je tukaj jasna: mladinska organizacija pač ne sme dobiti nove možnosti za izražanje svojih interesov, s čimer bi tudi pridobila na politični moči . . . Pri samem projektu tehnični problemi ne obstojajo, obstojajo samo politične konsekvence uporabe določene tehnične rešitve. Zato ne smemo nasedati argumentacijam tako imenovanih tehničnih problemov, ker ti ne obstojajo. Konec koncev to našo tezo dokazuje že samo poskusno oddajanje, ko smo dobili dovoljenje za oddajanje šele v četrtek, 19. maja ob deseti uri, v petek, 20. maja ob 20. uri pa smo že začeli z oddajanjem pač v improviziranih studijsko oddajnih pogojih.«

S. Vizovišek: » . . . Rekel bi, da sploh ne gre za noben poizkus omejevanja mladinske organizacije. Tudi če bi danes — na pamet rečem — zveza upokojencev prišla z zahtevo po nekem svojem medijskem prostoru, bi trčila na identične probleme. Kdorkoli bi danes prišel, katerakoli družbena struktura z enako zahtevo, da naj družba financira eno radijsko postajo, bi ti problemi verjetno bili identični . . .«

M. Lorenci: »Jaz še vedno ne zastopim ene stvari, Vizo. Ker pač ne bom razsodnik, bi vprašal Leota in Andreja, ki trdi, da so tehnične možnosti, po drugi strani pa je slišat, da ni tehničnih

SKRB ZA SVOJE

O POGOVORU V NOVINARSKEM KLUBU

Teza o neenakopravnem obravnavanju subjektov slovenskega radio televizijskega prostora znotraj slovenske socialistične zveze ter iz tega izhajajoča teza o uzurpatorstvu le-tega s strani RTV Ljubljana (o tem smo že večkrat pisali, nazadnje v Katedri št. 7/8 1988: Okrožnica št. 133, op. ur.) sta dobili končno nedvoumno potrditev tudi s strani samih naslovnikov.

Čeprav sta potrditvi izrekla po rangu srednja uradnika obeh inštitucij, ni pomen njunega »razkritja« nič manjši.

Potrditev obeh tez je pomemben dosežek v procesu demistificiranja vladajočih odnosov znotraj slovenskega medijskega prostora in podpirajočega političnega okolja, katera se soodvisno navezujeta in pogojujeta. Po dejanskem razpadu medijskega prostora, ki ga živimo znotraj mladinskih medijev na primer, sta oba govorca — S. Vizovišek in L. Kremžar — še ubesedila vse skupaj, s čimer je razpad postal zaokrožen in mogoč znotraj njihove lastne samoumevnosti.

Dokler smo se pogovarjali s sogovorniki iz njihovega risa vsak znotraj svojega kroga, pogovor — kar dokazuje tudi objavljen magnetogram — praktično ni bil mogoč. Pomembna funkcija dosedanjega »pogovarjanja« je tako bila destrukcija njihove samoumevnosti, iskanje argumentacije, pred katero lahko druga stran samo molči, če ne želi izreči tistega, kar skuša za vsako ceno zamolčati.

S pogovorom v mariborskem novinarskem klubu, zahvaljujoč odločitvi obeh sogovorcev, da ne bosta molčala, so nadaljni pogovori za realizacijo MARŠovske pobude na novo mogoči.

Obema — tako S. Vizovišku kot L. Kremžarju — ni uspelo ostati neviden znotraj *njune samoumevnosti.* Medtem ko se je S. Vizovišek trudil, da bi nas ulovil v svoj ris, s tem da bi ga *razumeli*, se L. Kremžar sploh ni trudil, da bi ga razumeli. Neprestano je razlagal, kako *je* in kje smo pogrešili pri opravljanju svojega posla in kaj naj počnemo, da podobnih napak ne bo ponovno ugotavljal čez naslednja štiri leta.

Medtem ko nas je prvi skušal *prepričati* in drugi neprestano *razsvetljevati*, sta oba skupaj počasi zdrknila v močvirje in se — hočeš ali nočeš — pričela približevati predmetu pogovarjanja. V približevanju predmetu pogovarjanja tudi tiči vzrok, da sta si lahko privoščila tako nespodobni izjavi kot sta izjavi o tem, kako jih pač moramo razumeti, da mora SZDL najprej poskrbeti za *svoje*, ter razglašanje skupščine RTV Ljubljana za najvišji samoupravni organ *slovenskih* radijskih in televizijskih programov.

Dosežek nadaljnih pogovorov o MARŠ oziroma o nastavkih za emancipatorično medijsko mrežo v Sloveniji je torej ta, da bomo lahko nadaljevali tam, kjer sta S. Vizovišek in L. Kremžar — verjamem, da nehote — končala. Strukturiranje naše argumentacije bomo tako lahko nadaljevali na točki razbitega monopola vladajoče medijske mreže ter v njegovi ukinitvi.

Pomembna priložnost za tudi zakonsko sankcioniranje enakopravnega obravnavanja slovenskih radijskih in televizijskih programskih subjektov in s tem za demonopolizacijo uzurpatorja slovenskega RTV prostora se nam ponuja s približajočo se skupščinsko razpravo o spremembah slovenskega zakona o javnem obveščanju.

Ali nam bo uspelo uveljaviti nove zakonske okvire, ki bodo omogočali propad programskega, tehničnega in finančnega monopola RTV Ljubljana ter političnega monopola, ki stoji za tem, ter namesto le-tega uveljaviti programsko konkurenčen, tehnično dopolnjujoč in finančno fleksibilen model slovenske RTV mreže?

A. Fištravec

možnosti, po tretji strani pa je Andrejeva teza o enotni distribuciji popolnoma umestna. To je popolnoma enako kot tisk Katedre v tiskarni ČGP Večer . . .«

S. Vizovišek: »Identična situacija bi bila — na pamet rečem — dve strani Katedre v Večeru ali ena tedenska številka Večera Katedra . . .«

M. Lorenci: »Ne, ne, ne . . .«

S. Vizovišek: »Ja, seveda je identično . . .«

M. Lorenci: ». . . Če imaš pa ti drugo frekvenco . . .«

S. Trglec: ». . . Če imaš drugo frekvenco . . .«

M. Lorenci: ». . . No ja, jaz razumem, da bi se to dalo. No, vi pojasnite to, prosim.«

L. Kremžar: . . . Mi ponujamo roko vsem mladim, in ponujamo mikrofon in studije vsem mladim. Pridite, delajmo in dajmo se dogovorit, da bi ta program razširili. To je tisti, kar lahko Radio Maribor naredi . . .«

A. Verlič: »Tovariš Leo ima prav — odprta vrata so in odprti mikrofoni, vprašanje pa je, za kakšen program, za kakšno vsebino in s kakšnimi ambicijami. Problem je v tem, da mladinska organizacija — ali vsaj par posameznikov v tej organizaciji — skuša biti drugačna, bolj učinkovita, bolj smiselna, bolj politična. Z vašimi odprtimi vrati in s to nadzorovano funkcijo mladinska organizacija seveda ni zadovoljna. . . . Pri celi zadevi gre za globoko politično vprašanje pri realizaciji naših medijskih pobud. In pri tem je treba pač izpostaviti vsebinsko oziroma programsko samostojnost medijev in preko tega tudi resnejše funkcioniranje mladinske organizacije . . . Mi imamo v resnici odprta vrata na RTV Ljubljana, vendar za kakšen program. Minil je čas, da nekaj delamo za mlade . . .

Konkretne izkušnje odprtih vrat in odprtih mikrofonov so na primer lanskoletne štafetne prireditve. Naleteli smo na čudovit sprejem, na dobrohotnost vseh odgovornih v mariborskem radiu, ampak potem smo ugotovili, da so odgovorni v mariborskem radiu toliko vpeti v ta sistem, da morajo biti toliko previdni, kaj spustijo ne v eter, ampak kaj celo spustijo preko navadnega razglasa pred trgovsko hišo Merkur. To nam je krepka izkušnja, da tukaj v resnici skupaj ne gre. Da je ta sistem toliko zaprt, toliko previden, da ne dopušča lastnega razmišljanja, kaj šele kritičnega razmišljanja . . ., ki ne prizanese takšnemu prikazovanju javnih oblastnih medijev, ki je drugačno od realnega stanja.

Ali pa izkušnje ob Festivalu dela v Mariboru. Radio in televizija (RTV Ljubljana, op. ur.) si preveč prizadevata, da bi stvari prikazale kot bi jih pač nekdo želel. Ne trudijo se in ne delajo . . . stvari takšnih kot so, kot smo jih mi pripravili, ne, oni so želeli stvar narediti takšno, kakršno bi naj rad videl jugoslovanski gledalec. Potem pa mi nič več ni bilo jasno.«

I. Kramberger: »Odločitev ali imamo eno difuzijo ali ne v Jugoslaviji je že razrešena. Ker imamo Radio Študent v Ljubljani in več podobnih inštitucij po Jugoslaviji. Se pravi: vprašanje o pluralizmu je že razrešeno. Drugo, kar se mi zdi pomembno, pa je radijska tehnologija dela, kjer se vsaka oddaja vloži v tako imenovano srajčko, na kateri morajo biti ustrezni podpisi, preden gre ta oddaja v eter. Ves boj, o katerem se pogovarjamo, je boj o tem, kdo da zadnji, dokončni in odločilni podpis.«

A. Fištravec: »Zelo važno je, kdo da zadnji podpis. Če se sklicujem na izkušnjo študentske oddaje Radia Maribor Študij in glasba se je ta zadnji podpis, ki je bil seveda radijski, tudi večkrat prakticiral. Konec koncev je bil lani prekinjen štafetni program pred trgovsko hišo Merkur s strani vodilnih delavcev Radia Maribor na točki, ko ni bil več program za mlade, ampak je postal mladinski program. RTV Ljubljana ima seveda vso pravico, da dela program za mlade. Nima pa pravice, da realizira to svojo pravico na račun mladinskih programov s tem, ko ne pusti artikulacije mladinskih programov . . .«

L. Kremžar: »Četrtič povdarjam, da program, mladinski in študentski, na Radiu Maribor pripravljajo mladi ljudje in je ne pripravlja profesionalna ekipa Radia Maribor, pripravljajo jo mladinci. In če zdaj oni pripravljajo program za mlade — jaz mislim, da je to program za mlade in program mladih . . .«

A. Fištravec: ». . . Mladinska kultura ni kultura mladih. Na Radiu Maribor ne boste dobili legitimacije mladinskega programa le takrat, ko ga bodo delali mladinci. Finta ni v tem . . .«

Andrej Verlič, sekretar MK ZSMS Maribor

L. Kremžar: »Zame je mladinski program, če ga delajo mladinci . . .«

A. Fištravec: »Mislim, da gre za veliko nerazumevanje . . .«

M. Lorenci: ». . . Ker potem bi morali otroške pesmi pisati samo otroci.«

L. Kremžar: ». . . Ni to isto . . .«

A. Fištravec: »Seveda je v izpeljavi . . .«

A. Verlič: ». . . Mladinski radijski program ni mladinski že s tem, če ga delajo mladinci . . . Gre za mladinskost po konceptu, ne po letih. Če to zadevo pomešamo, imamo lahko velike težave.«

S. Vizovišek: . . . Gre za mladinskost po politični usmeritvi, ne pa po letih in po vsem skupaj . . .«

J. Kos: » . . . Pred leti, v letu 1983, smo v okviru neke neformalne skupine hoteli (gre za multimedialno mlado kulturno umetniško združbo Inkriminalni kolektiv, op. ur.) uveljaviti v okviru programa Radia Maribor malo več sodobnejše glasbe, vendar smo naleteli na tako velike ovire, da to ni bilo mogoče . . . Ko smo lansko leto delali podobno oddajo (frontalni rock, op. ur.) . . . smo naleteli na povsem nestimulativno okolje, dokler nam oddaje niso na vsem lepem ukinili, ker je pač dobil prednost šanson iz Rogaške Slatine.

Vsa ta znamenja in konkretna dejanja vedenja tvoje podrejene pozicije, ki te onemogočajo, in če se to dogaja dalj časa, kar se je dogajalo v moji izkušnji in izkušnji mojih prijateljev, te logično napeljejo k odločitvi, da se z Radiom Maribor pač več ne ukvarjaš in želiš svoj radio.

Razen tega je tudi pomembno, da sedanja konceptualna zastavitev Radia Maribor ne bi omogočala dovolj hitrega in elastičnega spremljanja ne samo vseh idej mladinskega razmišljanja, ampak tudi ne bi mogel dovolj kvalitetno spremljati novih glasbenih strujanj.«

I. Kramberger: »Očitno je, da Radio Ljubljana ne ve, zakaj ima tretji program. Iz sheme, kakršna je, bi bilo boljše, da ima to frekvenco mladinska redakcija, ki bi s tem imela vsaj možnost tako imenovanega oddajanja . . . Po izkušnjah, ki jih imam kot občasni izdelovalec strokovno izobraževalnih oddaj je pač tako, da jih delam samo na dveh postajah. Na eni jih lahko delam, na eni pa bi jih rad delal. Prva postaja je Radio Študent, druga pa je prvi program avstrijskega radia. Ko so prišli k meni z RTV Ljubljana, da bi delal oddajo o Trdini, sem jim povedal, da z njimi pač ni psihično možno sodelovati in sem odklonil sodelovanje v naprej.«

L. Kremžar: »RTV je v enaki poziciji, kar zadeva pridobitev frekvenc. Ta je pa očitno najpomembnejša. RTV mora za vsako frekvenco zaprositi zvezni komite za promet in zveze . . . Jaz se sedaj ne bom spuščal v to, kdo lažje dobi frekvenco . . .«

A. Fištravec: »V to se je treba spuščati, to je bistveno . . .«

Maca Pehan, predsednica MK ZSMS Maribor

L. Kremžar: »To ni problem Radia Maribor . . .«

S. Vizovišek: »Jaz imam ves čas že občutek, ko spremljam pobudo v zadnjih dveh, treh letih, da se cela reč preveč veže na RTV Ljubljana. Rešitev ni v RTV Ljubljana ali Radiu Maribor v okviru RTV, kar ta radio tudi noče biti.

Pričakuje se, da bo RTV z ne vem kakšnim veseljem omogočil rast tega radia. To je nelogično pričakovati. To tudi ni v konceptu. Ker na koncu ta redakcija tega radia ne bi hotela delati z občutkom, da zdaj pa odvisno od tega ali bo on neko sredstvo zastonj dal ali ne bo dal — ne glede na to, kako je RTV to pridobil.«

D. Korade: »Z vidika davkoplačevalcev to ni nelogično.«

S Vizovišek: »Že, samo, poglejte, jaz . . . to je enako kot če bi mladinska organizacija . . .«

D. Korade: »Konec koncev ti ljudje tudi plačujejo RTV naročnino, pa bi naj zbirali še dodatno denar . . .«

S. Vizovišek: »Že, samo to je enako kot če bi sedaj hoteli narediti malo produkcijsko enoto kovinske predelave, pa bi šli v Tovarno avtomobilov Maribor in bi od njih hoteli del hale, pa stroje . . .«

A. Fištravec: »Ni isto, ni isto . . .«

S. Vizovišek: »Ja, kako ni isto . . .«

A. Fištravec: »Tovarna avtomobilov in motorjev ni ekskluzivni producent na tržišču, medtem ko je RTV Ljubljana ekskluzivni producent na tržišču . . . Monopol je zakonsko sankcioniran.«

S. Vizovišek: »V istem konfliktu smo mi kot Maribor z RTV Ljubljana. Ne vem, koliko to veste . . .«

A. Fištravec: »Vemo, vemo . . .«

S. Vizovišek: » . . . Te diskusije trajajo že tri leta, kjer nas RTV Ljubljana prepričuje, da je mariborski tozd lokalni radio kot Radio Ptuj, Celje, Slovenj Gradec in tako dalje, in da je za Maribor to super privelegij, ker njemu lokalno radijsko postajo plačuje republiška RTV naročnina in po logiki RTV Ljubljana bi moral cel . . .«

A. Fištravec: »In to boste plačali . . . Če nas ne boste podprli, boste to plačali s financiranjem lokalnega radia . . .«

L. Kremžar: » . . . Ne, ne bo, ker se mi borimo, da ne bi bilo tako . . .«

A. Fištravec: »Boste že videli, to je moj futurizem . . .«

S. Vizovišek: » . . . televizija s konceptom ponudbe nekih lokalnih in regionalnih oddaj, pod pogojem, da jih nekdo drug mora plačati, ker jih nima financiranih . . .

Še to bi povedal, koliko so nam tovariši tudi s televizije razložili, po njihovem mnenju sploh ne vejo, zakaj se ta stvar tako dolgo zapleta, razen če je vmes osnovni materialni problem. Kolikor nam je Janžič in njegova ekipa razložila, je problem Radia Študent v Mariboru samo v tem, da dobi frekvenco od upravnega organa in ne od RTV Ljubljana, da si nabavi oddajnik, ki ni tako drag . . . in da verjetno v Mariboru, kolikor poznamo situacijo, ni tako strašnih problemov tudi v okviru študentske organizacije za ustrezne prostore . . .«

D. Korade: »Želim samo skomentirat tovariša predsednika SZDL, ker je čudovito prikril ključen družbeni problem. To pa je problem dostopnosti do družbenega kapitala. Zaradi tega pač ne nastajajo male proizvodne enote, ker je samo enim dostopen družbeni kapital. In to se lepo manifestira tudi na problemu Radia Študent. Samoumevno je, da zraste nova RTV hiša, ni pa samoumevno, da se iz tega istega družbenega kapitala zgradi mladinski radijski studio.«

S. Vizovišek: »Nam so tovariši iz RTV Ljubljana zagotovili, da formalnih in vsebinskih ovir . . .«

A. Fištravec: »Kdaj?«

S. Vizovišek: »Ja, še tri, štiri mesece od tega . . .«

A. Fištravec: »Takrat Janžič, kot je izjavil za Mladino, še ni nič vedel o našem projektu.«

S. Vizovišek: »Okrog pridobitve frekvence Radia Študent v Mariboru ni nobenih zadržkov z njihove strani.«

A. Fištravec: »Zakaj pa potem ni frekvence?«

S. Vizovišek: » . . . Jaz se strinjam in imate delno prav, da nekega navdušenja in pričakovanja, da bo zdaj nekdo v tej družbi, zato ker je ta pobuda padla, naenkrat vse naredil, da bi tej pobudi skrčil vse poti, da bo sama po sebi priletela noter in to kritiko prevzemam in se strinjam, da je to tako — RTV tega ni naredil, tudi verjetno mi kot SZDL tega nismo naredili. Vprašanje je, če lahko to sploh naredimo. Bo Večer skočil, bo radio skočil, bo še kopica drugih medijev skočilo, če bomo, če bi to v takšni obliki kot Andrej pravi seveda v trenutku naredili. Ker nismo sposobni enostavno v tem trenutku to vse narediti. Obveznosti pa imamo in se jih zavedamo še do drugih tudi. Menimo, da smo naredili dosti že s tem, da smo vsaj to politično, pa formalno zavoro odpravili. Drugo pa je vendar več odvisno od energije, ki se bo tukaj noter morala sprostiti. Kot sem že prej rekel, nisem prepričan, da so vse poti bile optimalno izpeljane. Sem za to, da vidimo, kje so dve, tri točke, da bi zadeve premaknili. Sem za konstruktiven pogovor.«

A. Verlič: »Na osnovi tega, kar sem danes tukaj slišal in če ne bi poznal projekta in njegove zgodovine, potem bi nehal verjeti, da sploh obstajajo kakršnekoli politične blokade. Stvari prikazujete kot da gre pri celi zadevi za neke nespretnosti iniciatorjev novega radia, pozabljivost ali premalo marljivost pri trkanju na prava vrata . . . Pogovarjamo se, kot da ima mladinska organizacija enake možnosti kot RTV, za katerega boste težko dokazali, da nima popolnega monopola, zakonskega, materialnega, na koncu koncev tudi političnega. Pa političnega ne sami, ampak preko RTV oblast oziroma ta politična struktura, ki zadevo v tem trenutku vodi . . . Opozarjam na to, da smo v zelo neenakopravnem položaju pri zagotavljanju teh svojih interesov. RTV-ju samoumevno vse pripada — od zakonske podpore, do politične in ekonomske podpore. Kljub temu pa je v izredno težki situaciji . . . MARŠu, iniciativi MARŠ in preko tega tudi nekaterim zanesenjakom v mladinski organizaciji razen nekaj politične podpore, ki pa ni izražena v pomoči pri realizaciji projekta MARŠ, ne pripada nič od tega.

V Sloveniji nimamo slovenske televizije niti slovenskega radia. Imamo samo radio televizijo Ljubljana . . .«

J. Jagodnik: » . . . Štirideset let to dokazujemo . . .«

A. Verlič: » . . . Potem . . .«

J. Jagodnik: »Če si zdaj ti odkril to Ameriko, potem jo nisi odkril.«

A. Verlič: » . . . Ne, daleč od tega, da bi bil moj interes odkriti Ameriko. Moj interes bi bil ta, da bi opozoril na to, da mi še zdaleč ne iščemo nasprotnike naših interesov. Mi iščemo tiste, ki enako mislijo z nami. Očitno pa je to, to danes ugotavljam, da tisti, ki že štirideset let ugotavljate, da nimamo slovenske radio televizije, niste nič naredili, da bi bilo drugače, nič niste naredili za to, da bi v Sloveniji imeli slovensko televizijo, da bi v Sloveniji imeli tudi slovenski radio poleg vseh ostalih radijev . . . Cela Slovenija preko takse podpira Radio Ljubljana, pa Televizijo Ljubljana, pa Cankarjev dom . . . Bolj dolgo ko se tega zavedamo, bolj je problematično to, da ničesar ne storimo, da bi to spremenili.«

Poskusno oddajanje MARŠ, nedelja, 22. 5. ob 22.20: z leve Jože Kos, Rajko Muršič s punco, Irena Polak, Marjan Ornik in hrbet Maše Grgurevič

PROGRAM SMO DELALI

Beno Artnak, Mihajlo Lazarević, Jože Kos, Milko Poštrak, Bojan Tomažič, Jure Kelhar, Dejan Dolšak, Peter Tomaž Dobrila, Matjaž Klipšteter *GLASBENI OPREMLJEVALCI*

Teo Pajnik, Alfi Rojko, Marjan Kučej, Sašo Topovšek *TEHNIKI* Sašo Dravinec, Braco Zavrnik, Milko Poštrak, Andrej Fištravec, Igor Mekina, Maša Grgurevič, Rajko Muršič, Teo Pajnik, Peter Tomaž Dobrila, Martin Fišer, Dejan Pušenjak, Silvo Zapečnik, dr. Rastko Močnik *GOVORNI PRISPEVKI*
Irena Polak in Marjan Ornik *ŠPIK*
Vasja Eigner in Sonja Polanc *POVEZOVALCA*
Teo Pajnik *VODJA TEHNIKE*
Jože Kos *GLASBENI UREDNIK*
Andrej Fištravec *VODJA PROGRAMA*

VSI POD BUDNIMI OČMI MIŠKA — ŠEFA TEHNIKE RADIA ŠTUDENT. STUDIJSKO OPREMO JE RAZEN NAŠIH TEHNIKOV PRISPEVAL ŠE PETER ANDREJ.

ODDAJALI SMO IZ PROSTOROV ESPERANTO DRUŠTVA V DOMU USTVARJALNOSTI MARIBOR V RAZLAGOVI 23.

KO NAM BODO DOVOLILI, SE BOMO SPET SLIŠALI. UPAMO, DA ZA TO NE BO POTREBEN SPET KAKŠEN DRŽAVNI MLADINSKI PRAZNIK —

Poskusno oddajanje MARŠ, Maribor, Dom ustvarjalnosti 20.—22. 5. 1988 od 20. do 24. ure na 104,3 UKW MONO:

del odjave poskusnega oddajanja 23. maja 1988 ob približno 0.15 uri.

V tej številki objavljamo izbor tekstov, ki so bili objavljeni v okviru poskusnega oddajanja MARŠ (mariborske redakcije Radia Študent) v času Festivala dela od 20.—22. maja 1988 v Mariboru. Kolegi z nastajajočega novega radia so oddajali več ali manj po strukturi načrtovane programske sheme, ki jo prav tako objavljamo. Z objavo tekstov po svoje prispevamo k izboljšanju slišnosti MARŠovskega programa v Mariboru. Upamo, da tovrstnih »ozvočitev« ne bodo več potrebovali.

Uredništvo

POSKUSNO ODDAJANJE MARIBORSKE REDAKCIJE RADIA ŠTUDENT MARIBOR, DOM USTVARJALNOSTI 20.—22. 5. 1988 od 20. do 24. ure na 104,3 UKW MONO

Peter Bararič, glavni urednik RŠ in Ali Žerdin, odgovorni urednik RŠ poslušata komentar ob otvoritvi Festivala dela

PETEK, 20. maja 1988

V današnjem Delu smo lahko v notici pod naslovom »Ilegalno so hoteli čez mejo« prebrali, da so

». . . naši graničarji in miličniki minuli torek med drugo in osmo uro zjutraj zajeli skupino sedemnajstih Romov iz Romunije, ki so skušali ilegalno čez mejo v sosednjo Avstrijo. Med postopkom je eden od Romov začel bežati, vendar je pri tem padel in si poškodoval vratno vretence, tako da ga zdravijo v mariborski bolnišnici. V skupini so bili tudi štirje mladoletniki, ki so jih izročili skrbstvenemu organu, medtem ko so ostale Rome pridržali in jih bodo vrnili nazaj v Romunijo. Kot smo zvedeli, so prišli v Jugoslavijo v bližini Vršca.«

Žal na UJV Maribor nismo utegnili preveriti vsebine notice, vendar ni odveč vprašanje, kdo in na podlagi katerega zakona je v tako kratkem času odločil, da bodo ubežnike vrnili v Romunijo. Kot je namreč znano, Ceausescujev režim ubežnike brez izjeme usmrti. K temu dodajmo še informacijo — resda tudi nepreverjeno —, ki jo je bilo slišati na mednarodnem srečanju književnikov prejšnji teden na Bledu, po kateri je samo na področju Zagreba ta trenutek okrog 10.000 ubežnikov iz Romunije.

Poročila, avtor Braco Zavrnik

KAKŠNO GLASBO POTREBUJE MARIBOR?

Predpostavimo, da nekdo »potrebuje« takšno glasbo, ki bi izražala njegove ali njemu sorodne preokupacije, želje, težave, hrepenenja, frustracije itd. In nujno še več — presežek tega, slutnjo, domnevo ali celo izraz te slutnje. Torej, glasbenik oz. ustvarjalec nasplon naj bi znal izraziti, artikulirati tisto, kar je v ljudeh imanentno, kar mogoče čutijo, se nejasno zavedajo, vendar ne znajo ujeti, izraziti, artikulirati. Vendar ne samo to: (dober) ustvarjalec bi naj vedno tudi izzival, postavljal nova vprašanja, nasprotoval ustaljenemu, se ne pokoraval. Na ta način — z izzivom — pa bi napeljeval tudi ostale na razmišljanje, spreminjanje. To pa pomeni, da bi bil potreben nek trud, napor, lastna aktivnost, da bi nekdo sprejel in razumel (v našem primeru) glasbo, ki ga ne obkroža že od prej, ki mu ni dana, ki mu je ne zabijajo že ves čas skozi ušesa v možgane . . .

Menda je bil Bertold Brecht tisti, ki je vztrajno ponavljal: »Bolje slabo novo kot dobro staro«. Punk oz. novi val nasploh se je tega zelo rad spomnil, še posebej, ker so ga diskreditirali in diskriminirali vnaprej, v svoji prvi fazi pa še niti sam ni bil dovolj samozavesten, ni mogel izoblikovati svojih stališč, da bi uveljavljal svojo vrednostno-pomensko emancipacijo, enakovrednsot, če že ne aktualno utemeljeno superiornost. Zdajle, v letu 1987, lahko Brechta citirajo tako hard coreovci kot speed metalci in vsi ostali, ki so (upravičeno ali ne) omalovaževani in zanemarjeni. In prav je tako, mar ne? Zakaj bi vedno znova v okviru »aktualnega dogajanja« predstavljali Jamesa Browna, Johna Mayalla ali UK Subs, da o Angelic Upstarts ne govorimo? Zakaj bi vedno znova imeli priliko »obujati spomine« ob predstavnikih neke že minule dobe, če so njihovi pomeni in tudi oni sami že zbledeli, izgubili ostrino? Še posebej, ker je rock kultura še toliko bolj izrazito dinamična, gibajoča se; akcija, ki je reakcija na družbeni trenutek, v katerem se dogaja. Saj, kaj pa je rock drugega kot vedno novo artikuliranje frustracij mladostnika, njegovih temeljnih zanimanj ob odraščanju, kaj je rock drugega kot nenehno kreativno odkrivanje novih načinov kanaliziranja svoje energije, odpora, strasti, pričakovanj? Vse ostale aplikacije in implikacije, ki gotovo obstojijo v okviru rocka, se navezujejo nanj, ali ki eventuelno presegajo začrtano polje, so manj pomembne ali pač le razširjajo to esenco.

Širše in univerzalneje zastavljene oblike družbenega protesta, tako hippy in ostale mladinske kulture v šestdesetih kot družbeni angažma punkerjev v organizacijah tipa »Rock against rasism« ali »Rock against Nacism« itd., pa mirovniki, podpora stavkajočim rudarjem v Veliki Britaniji itd. pa izražajo stopnjo ozaveščenosti posameznih protagonistov.

Vse našteto ne pomeni, da je zato rock rezerviran za made med 15tim in 25im ali 30tim letom, pomeni pač le to, da ima določene kode, identifikacijske simbole, reference, ki ga določajo, naredijo prepoznavnega in ločijo od drugih oblik kulture.

Zdajle ni niti prostora, niti časa, niti sposobnosti, da bi natančneje definirali rock, morali se bomo pač zadovoljiti s simuliranjem, da vemo, o čem govorimo.

Nazaj k bistvu. Kakšno (rock) glasbo torej potrebujejo mariborski (mladi ali stari) rockerji? Po predvidevanju torej takšno, ki bi odražala njihove preokupacije, ki bi ujela duh (njihovega) časa, ki bi »pojasnjevala« njihove slutnje in domneve, ki bi izzivala njihov idejni svet, sproščala njihovo energijo, . . .

V okolju, kjer so mladi preko medijev deležni le starorockovskih izvajalcev (v najboljšem primeru v njihovi originalni obliki, v najslabšem pa »modernih«, popolnoma zbanaliziranih inačic — primere si poiščite sami), se morajo tisti, ki bi radi poslušali novo glasbo, zapreti v geta, v majhen krog, v katerem krožijo nove plošče in informacije, ostali, pasivnejši, pa zapirajo svoj asociativni prostor z neskončnim nizanjem simbolov v »novih izdajah«.

Glasbeni koncepti, avtor Milko Poštrak, glasbena oprema Beno Artnak (Psyhic TV, Einst. Neubauten, Bau haus, Fred Frith)

SOBOTA, 21. maja 1988

Danes popoldne je produkcijska skupina **mladinske televizije Maribor** končala snemanje prispevkov ob Festivalu dela mladih Jugoslavije. Do 21. ure bodo zmontirali vse prispevke, ob 22. uri pa bodo spustili celoten program po kabelskem omrežju Rotovž. Ponovitev programa na kabelskem omrežju Rotovž bo jutri ob 10. uri, ob 13. uri pa bodo program zavrteli na kabelskem sistemu Selnice in Ruš. Po kabelskem omrežju na Taboru bodo zavrteli program v naslednjih dneh, kajti danes in jutri taborčani nimajo prostega posebnega kanala.

Produkcijska skupina mladinske televizije Maribor je pripravila približno polovico programa, ostalo polovico pa so pripravili ljubljanski kolegi z avtorske televizije.

Poročila, avtor Andrej Fištravec

V Murskoj Soboti prave mladinske scene prafzapraf nejga. Mladi se zbirajo v glavnom ukovli Književne mladine, dosta touga pa se da čuti tuj o bio-kmetovanji, kak o alternativi k bole zdravom prehranjevanji.

Mogouče pomenijo trije dogodki v zgodnjem časi kakovostni premik naprej v murskosoboški mladinski sceni, pravi Darko Kutoš.

Najprlej je gučo o prireditvi na kvatiges znam zaka praznom no zapüščenem soboškem gradi, na šteroj se je vklüb prvomajskim praznikom pa kesnoj vüri zbralo kakših 200 mladih. Šlou je za premiero multimedialno — politično — mitološkega komada z naslovom Öroslan. Öroslan je f Prekmurji besejda s šterom sagajo deco, pomeni pa divgjo svinjo.

Druga stvar je ciklus javnih tribün, imenovan »Pogovori na obrobju«. V zadnjem od tej pogovorof so sodelovali tüj: Svetlana Vasović, Franci Zavrl, pa Vojislav Šešelj, šteri je skrbo za zabavo z novimi odprejtimi pismi raznim zvejznim pa repübliškim funkcionaron.

Opisoval pa je tüj svoujo pout od zagriženoga komunista do zagriženoga liberala, žal pa je püblika nej bila ka posebe navdüšena.

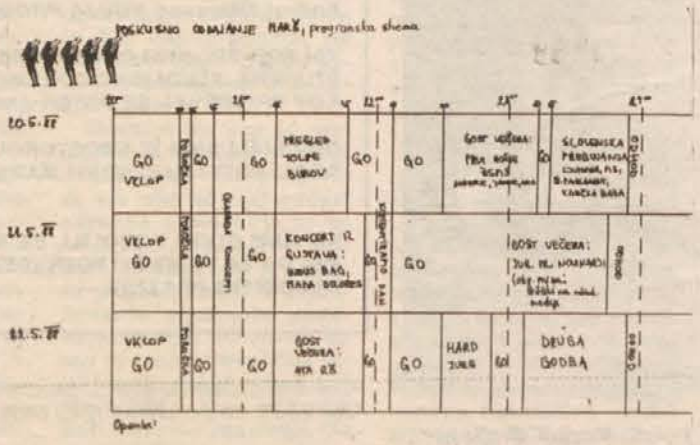

Obisk Mormirja Ocvirka (z desne), mladinskega ministra za informiranje in Marije Pehan, predsednice mestne mladine v redakcijskih prostorih

Trejtga stvar, štero fsi znamo že iz novin je štrajk profesorof na srednješkolskom centri f Soboti.

Poročila, avtor Darko Kutoš, zapisala Maša Grgurevič, prevod Marjan Ornik

Programska shema glasbene opreme na bodočem RŠ Maribor:

Ker se študentski radio postavlja kot samostojna institucija, ki bo prvič doslej omogočala predstavitev glasbe, ki v mariborskem okolju ni zares prisotna, se je treba zavedati, da bomo poslušalcem hočeš nočeš postregli s kulturnim šokom. Ker je angažirana glasba za ušesa, vajena potrošniške kulture, preprosto prezahtevna, si ne smemo delati iluzij, da bo širno občinstvo zaradi glasbene opreme padlo na rit — zaradi ušesaparajočega hrupa bodo izklapljali svoje radio aparate. Pa naj bo tako!

V novo delovanje moramo vskočiti povsem brezkompromisno, frontalno: z jasno zasnovo in jasnimi cilji. Edini cilj glasbene ponudbe, ki ga v tem trenutku vidim, je v pestri angažirani in kvalitetni glasbeni ponudbi z izrazito kritičnim pristopom do vsega, kar se v glasbi producira. Sredstvo za dosego razsvetljenskega cilja (ozaveščanja) pa vidim le (in predvsem) v zvočni provokaciji — v brezobzirnem napadu na zvočno kraljestvo vladajočih družbenih sil.

Ločiti moramo dve stvari: glasbeno opremo in glasbene oddaje. Težišče (časovno) je sicer na opremi, pomembnejše pa so oddaje. Predstavitve predvsem novejše glasbene zgodovine (zavedati se je treba, da je punk zgodovina!), kjer je v mariborskem okolju velika bela lisa (ali črna luknja), so v prvi fazi nujnost; ob tem pa je seveda treba predstavljati tekočo glasbeno produkcijo. Predvsem pa je pri predstavitvah glasbe (oddajah) treba zahtevati kritičnost, argumentiranje in ekspliciranje stališč. Šele jasna stališča o angažirani glasbi so pörok za kvalitetne glasbene opreme.

V vsakem primeru se moramo izogibati raznim prijetnim milozvočnostim kapitalističnega kulturnega imperializma, novi rock pojmujem zelo široko — pomembno je le to, da gre za (še enkrat!) angažirano glasbo. Razmerje med aktualno, relevantno staro in zaprašeno staro glasbo pa naj bo približno 70 % aktualne in 20% relevantne ter 10% zaprašene stare glasbe. (»Poslušljivost« glasbe nikakor ne sme in ne more biti kriterij za izbor!)

Toliko za zdaj. Upam, da sem bil dovolj razumljiv!

Glasbeni koncepti, avtor Rajko Muršič, glasbena oprema Beno Artnak (Psyhic TV, Nick Cave, Električni orgazam)

»Osnovni pogoj za funkcioniranje države je upoštevanje normativnih aktov v vseh njenih sestavnih delih,« je zapisalo predsedstvo UK ZSMS Maribor v stališčih o kadrovskih postopkih vodstva in programsko volilne konference SZDL Maribor. Stališča so bila objavljena lanskega Božiča. Takratna opozorila na nepravilnosti so doživela svoj konec s forumskimi sklepi na četrtkovi seji konference mariborske mestne organizacije SZDL. Glede na to, da zadevo najverjetneje že poznate iz dnevnega časopisja, bom poskušal orisati konfuznost organizacije na danem primeru. Namreč, gre za to, da so v slovenskem SZDL-ju, točneje v Svetu za organiziranost in razvoj ter kadrovska vprašanja pri RK SZDL ocenili, da je v Mariboru dejansko šlo za formalno kršenje pravil, konkretneje Poslovnika o postopkih, načinih delovanja in organiziranosti SZDL Slovenije. Mariborčani tovrstnih lastnih pravil takrat niso imeli, zato so uporabljali omenjena. Delovna skupina, ki je obravnavala UK-jevska stališča je ugotovila, ugotovitve pa je sprejel tudi Svet, da so kršitve pač bile. Preskakovali so dnevni red in mešetarili z volilnimi principi. V Mariboru so sklepali na podlagi teh stališč in sklenili, da kršitev ni bilo. Če pa so že bile, so dejali, da so bile itak 100 % dobronamerne, predvsem pa konstruktivne. Pri vsem pa velja še omeniti, da so pravila, ki so jih kršili tako dvoumna, da se jih da tolmačiti na toliko načinov, ki so med seboj lahko povsem različni. Še en dokaz, da ni absolutne resnice. Ob vsem pa skoraj neverjetno zveni, da so kršili pravila, ki so jih sami sprejeli. In to za svoje delovanje. Enako neverjetno se zdi dejstvo, da je organizacija s tako mogočnim aparatom, v Ljubljani se naseljujejo kar v dveh poslopjih, pozabila aktualizirati lastna pravila. Ostali so za časom. S Smoletom—Božičkom in Zdravljičkom so v SZDLju šli naprej, vzpodbujali nove ideje in toleratno ter civilnejšo pozicijo, na pravila pa so pozabili. Še dobro, da so mariborski študentje in mladinci šli naprej, apelirali, ker so se končno tudi v fronti zmigali in se zavezali, da bodo v letu dni dohiteli čas. Lepo od njih, vendar naj napake priznajo tudi tisti, ki so jih zagrešili, če jim je to dokazano. Minili so časi, ampak res minili, obstoječe prakse in njenega duha. Mi gremo dalje, če to želi SZDL, kar sramežljivo tudi nakazuje, naj nam vendarle, za boga, sledi. Če pa noče, oziroma želi to še vnaprej samo najavljati, naj se raje umakne. Če nima kam, ji predlagam smetišče zgodovine. Dovolj je bilo z uzurpacijo oblasti! Le kako me bodo gledali vnučki, ko jim bom pripovedoval da so se mi dogajale enake stvari kot mojemu dedu?

Komentiramo dan, avtor Saša Dravinec (na začetku teksta efekt RŠ Ljubljana: »Tudi funkcionar je človek kot vsi drugi — le da on tega ne ve!«, na koncu teksta efekt RŠ Ljubljana: »Ptički, ptički, kje ste ptički?«)

NEDELJA, 22. maja 1988

Prvič: za Dan mladosti v sedmem razredu osnovne šole dobiš poleg rdeče knjižice (članska, ZSMS-jevska) še hrenovko ali kremšnito in Pingo. Izvzet ni nihče, morda kak porednež, ki ga gospa tovarišica mentorica **ne** smatra za Titovega mladinca.

Drugič: Vstop oziroma sprejem v organizacijo naj bo na lastno željo mladinca, izrazi naj jo sam mladinski organizaciji in to v tisti starosti, ko tako želi. V sedanjih naravnih sprejemih po avtomatizmu je težko govoriti o prostovoljnosti in lastnih željah mladincev. O tem bo beseda v torek na okrogli mizi »ZSM med gibanjem in članstvom« v Portorožu. Tema je izjemno aktualna. Tudi z vidika nečlanstva. Primer: ne želim se včlaniti v ZSM ampak v neko drugo politično organizacijo. Pa takšna ne obstaja. Kaj naj naredim? Torej (bo torkova portoroška) razprava o institutu članstva v bistvu (načela) vprašanji koncepta mladinske organizacije in politične organiziranosti sistema. Upamo, da uspešno.

Poročila, avtor Sašo Dravinec

Po razgovoru z glavnima in odgovornima urednikoma erešovskih očetov iz Ljubljane uvrščamo v današnji gostiteljsko medijski termin krajši ideološki pamflet dr. Rastka Močnika, v katerem razmišlja in utemeljuje potrebo po MLADINSKI OZIROMA ALTERNATIVNI MEDIJSKI MREŽI kot odgovoru na uzurpacijo slovenskega rtv prostora s strani RTV Ljubljana.

Tekst je nastal v letošnjih zgodnjih aprilskih dneh in predstavlja akcijski poziv za zbor slovenske medijske alternative, ki bi se naj imela zgoditi v bližnji prihodnosti.

Mladinska množična občila so doslej bistveno prispevala k vzpostavitvi demokratične politične javnosti. Moč demokratične politične scene se kaže tudi v tem, da deluje po svoji lastni logiki in proizvaja vse številnejše in nepričakovane družbene učinke. Kakor je videti, so se ti procesi že tolikanj razvili, da jim niti demokratični mediji, ki uživajo podporo establishmenta, niso več kos niti na preprosti informativni ravni. To še toliko bolj velja za alternativna in mladinska občila, ki imajo neprimerno skromnejšo tehniko in veliko manj ljudi. Četudi so se etablirani mediji začeli bistveno prilagajati novemu položaju in v njih dobivajo vse ustreznejšo vlogo tudi demokratične težnje, pa so se že začeli zarisovati obrisi fronte, na kateri vladajoča občila, izkoriščajoč svoj **tehnološki monopol,** očitno ne mislijo popustiti.

Že več kakor leto dni tako stagnira boj za Avtorsko televizijo v Ljubljani in za mariborski študentski radio. Glede na skrajno dvoumni položaj, v katerem se je znašla vladajoča politika v precepu med zgodovinskimi gibanji demokratičnih množic in neostalinistično reakcijo, obstaja stalna nevarnost, da bi tehnološki monopol vladajočih medijev začeli zlorabljati v ideološke in politične namene mračnjaštva in reakcije. V nekaterih delih dežele je ta nevarnost že stvarnost — pa tudi lokalne izkušnje iz preteklosti nam morajo biti v poduk

Zato je nujno, da mladinski in alternativni mediji okrepijo tako strokovno, vsebinsko kakor tehnološko sodelovanje. Le s smotrno koordinacijo bomo lahko ustrezno izkoristili svojo intelektualno superiornost, prožnost in nezastrukturiranost — ter nekoliko omilili učinke tehnološke podrejenosti. Hkrati pa moramo takoj doseči odločilen preboj pri krepitvi tehnološke baze: v najkrajšem času moramo uveljaviti projekt Avtorske televizije, pomagati pa je treba tudi mariborskemu študentskemu radiu, katerega redakcija je bila nedavno ustanovljena. Mladinska medijska mreža pa bi bila tudi kristalizacijsko žarišče, ki bi podpiralo demokratična prizadevanja v etabliranih občilih in pomagalo pri konkretnih povezovanjih na vseh sektorjih fronte.

Ata RŠ — Mladinska medijska mreža, avtor dr. Rastko Močnik

Vasja Eigner (z leve) pripravlja teren za prijateljski pogovor z Bojanom Baumanom, drugače tudi novinarjem Večera in velikim prijateljem Abdića

Poskusno oddajanje MARŠ, Maribor, Dom ustvarjalnosti 20.—22. 5. 1988 od 20. do 24. ure na 104,3 UKW MONO: načrtovana shema poskusnega oddajanja (GO – glasbena oprema, op. ur.)

DRUGA GODBA 88 — V ZNAMENJU TRIGLAVA

Če so trije vrhovi letošnje *druge godbe* na nek način reafirmirali pozicijo razsvetljenskih idej znotraj glasbenih dogajanj (in vsega, kar sodi v ta šmorn), pa je temeljna notranja pravibracija obudila speči spomin na skrivnostnega boga podzemlja, Triglava, Hermesa praslovanskega panteona. Združevanje različnomislečih in različnočutečih je možno le v okviru skupne identifikacijske točke — humanistična pozicija pa najmočneje rezonira v okviru svetovnega glasbenega toka, in to bi bilo glavno sporočilo letošnjega drugačnogodbenega semnja.

Uspešnost letošnje *Druge godbe* vidim kljub okrnjenosti (okrnjen »resnejši« del te zadeve in preskromen obisk) prav v tem, da je pokazala, da se v konfuznem stanju brez dominantnega trenda svetovna glasba more in mora nasloniti na svoje globoke ljudske korenine — iz podzemnega sveta pozabljenega troglavega božanstva pa poganja vse tisto, za kar pri urbano »civilizacijski« glasbi pravzaprav gre: za osvobajanje od tiranije vsakdanjih državnih pritiskov in za neobvezno združevanje s sorodnomislečimi.

Rajko Muršič

BODIMO RESNI

Resnejši del *Druge godbe* se je začel z uvodnim nastopom dueta iz Birminghama v Alabami, **Davey Williams** in **LaDonna Smith**, ki ju poznamo tudi pod nazivom njune firme **Trans Museq**. Njun sproščen spontano improvizatorski nastop je prinesel natanko to, kar smo od njiju pričakovali: spontan ves čas atonalno zveneč glasbeni tok, ki je imel svoje vzpone in padce, na trenutke zelo atraktiven zvočno bogat in dinamičen, včasih pa žal tudi dolgočasen. **Daveya Williamsa** smo že pred dvema letoma videli igrati električno kitaro pri zasedbi **Curlew** — v tokratnem nastopu žal razen nekaterih skečev ni pokazal ničesar novega. Morda res zveni precej diletantsko, vendar pa zvočno izvajanje artikulira prav zavidljivem nivoju. Violistka, violinistka in pevka **LaDonna Smith** je očitno osebnost, ki predstavlja kreativno jedro projekta **Trans Musec**. Klasična izobrazba ji ni v balast, temveč nasprotno: iz stare (in »nove«) glasbe je prefiltrirala stvari, ki so jih ušesa že bolj ali manj sita. Serije alikvotnih tonov i nenavadno sproščeno vokaliziranje so dodale zvočni sliki električne kitare še razsežnost, ki je zvočni tok zaključila v celoto. Žal pa predvsem zaradi manjka feedbacka s publiko **Davey Williams** in **La Donna Smith** nista blestela, pokazala pa sta, da po petnajstih letih povsem improvizirana glasbena komunikacija ni izgubila nobenega od svojih izzivalnih momentov.

Domačo predstavitev drugačne (tokrat eksperimentalne) glasbe je prispevala novosadska zasedba **Tickmaver Formatio**. Priznam, da sem bil po samem koncertu dokaj razočaran, sedaj pa duetu **Stefana Kovača-Tickmaverja** in **Đorda Delibašića** priznam vsaj zelo duhovite glasbene nastavke z obilo nekakšnega »panonskega« vzdušja. Sicer pa sta se pianist, in bobnar spotaknila ob prvo stopnico resne glasbe, ob resnobnost. Njuno resno izvajanje glasbene partiture, katere avtor je **Stefan Kovač**, je brez ironične distance izzvenelo zelo nedoživeto — to pa je ključna točka živega nastopa. Manjkalo pa je še dinamike nastopa in zvočne raznolikosti kljub temu, da sta v svoja izvajanja vključevala še cel kup glasbil in zvočil. Pohvaliti pa velja visok nivo obvladovanja osnovnih glasbil, kar velja predvsem za bobnarja **Delibašića**, ki pa žal ni pribobnal tudi prepotrebnega glasbenega učinka.

In tretja, žal najbolj spregledana resnejša reč, je bila zasedba nemškega saksofonista **Alfreda Hartha** — **Gestal et Jive**. V preddverju so pred nastopom berlinskih **Sprung aus den Wolken** padli v vakuum nerazpoložene publike — stoje poslušati post free jazzovske izpade je v resnici nemogoče. Kiks organizatorjev bi bilo mogoče odpraviti le tako, da jih še enkrat povabijo v Ljubljano, saj je njihova glasba vredna resnejšega poslušanja. Sicer pa bi tudi sami glasbeniki lahko uvideli, da je v danih okoliščinah bilo treba igrati bolj »Jive« in manj »Gestalt«. Basist **Ferdinand Richard** (ex **Etron Fou Leloublan**) je igral tako, kot smo ga vajeni: akordično igranje na električnem basu v dovršenih kombinacijah zaokroženih ritmičnih fraz je osnovna mreža glasbenih struktur, na katere potem izvrsten bobnar in prav tako odličen saksofonist **Alfred Harth** privesita prav neverjetno količino zvočnega toka. Svoj nastop so sicer zaključili zelo hitro, kar pa je razumljivo, saj je koncentracija občinstva do konca njihovega nastopa ostala na začetni točki, torej na ničli.

Resnejšega dela *Druge godbe* je bilo tako konec, saj je koncert **Dereka Baileya** odpadel. Nekakšno premostitev med resnejšimi glasbenimi pristopi in folklorno, ali če hočete etnično, obarvanimi glasbenimi variantami je pristavil nastop skupine **Sprung aus den Wolken** iz zahodnega Berlina. Moram priznati, da je bil preskok zelo uspešen: od free izpadov **Alfreda Hartha** smo tonili v glasbene diletantske vode, prav do dna. V mulju glasbenih začetkov se skriva predvsem bolj ali manj artikuliran namen po ustvarjanju.

Kitarski hrup, basovske repetitive in utrujajoče »ena-dva«, »ena-dva« ropotanje po bobnih je le elementarni začetek glasbe in sam po sebi prinaša zelo neprijetno glasbeno revščino. Toda po drugi strani je vse skupaj prav nepomembno ob dejstvu, da so **Spring aus den Wolken** izvedli neverjetno neposreden nastop; s sproščenim norenjem, provokacijami in neprisiljenostjo so se gibali na skrajni meji samokontrole. Jasno: če se želiš osvoboditi, se obnašaj, kot da si že svoboden, sicer ne boš nikoli. Kaže, da ljubljansko občinstvo ni uvidelo te poante.

VESELIMO SE (ETNO) VESELJA

In »veselice«?

Začelo se je klavrno, končalo pa prav peklensko. Trije vrhovi letošnje *druge godbe* so zadosten garant za nadaljevanje vsakoletnih prireditev, čeprav so zaradi skromnejšega obiska organizatorji začeli razmišljati o drugačni izvedbi bodočih prireditev pod firmo *Druga godba*.

Afro štos je v Evropi skupaj s podobnimi jazzy- latino zadevami že nekaj let trendovski tok, tako da je nekako razumljiva odločitev za »afriško« noč na *Drugi godbi*. Žal pa smo se tokrat v pričakovanjih povsem ušteli. Namesto pričakovanega sinkopiranega vitalnega toka smo bili deležni dveh komercialnih zahodnoevropskih zmazkov, ki so eksploatacijo pristnega afriškega duha razgalili pod svetlobo odrskih žarometov avditorija v Križankah. Pri glasbenih izvajanjih skupin **Vitamin X** iz Gane in **Susu Bilibi** iz Toga (obe pa že nekaj let živita in nastopata v Zahodni Nemčiji), smo sicer bili deležni tudi afriško zvenečih sinkop, vendar varno zapakiranih v sterilne »puf«-»pant« diskoidne vrečke, namenjene predvsem mučenju ušes. Komercialna eksploatacija, da ne rečem glasbeno prostituiranje, mi je ves večer hromila noge, čeprav je bilo tudi nekaj tolkalskih trenutkov v recimo, pristnem »kavasha« duhu. Toda nekaj črnčkov, ki tolčejo po najrazličnejših bolj ali manj afriških tolkalih in se z infantilno preproščino poskušajo približati evropskemu stereotipu, ki ga Evropejci producirajo v ljudožrsko domorodskih konotacijah, predstavlja strašno klavrno sliko resnične bede tretjega sveta. Kaj pomeni uzaveščen ponos, pa je pokazal **Macka B** — o tem kaj več kasneje.

Neverjetno veselico pa so prispevali srbsko-romski godbeniki **Duvački orkestar Feata Sejdića**. S svojo neprisiljeno godbo in spretno zastavljenim nastopom so povsem razvneli (»zapalili«) ljubljansko občinstvo. Kljub temu ni bilo takšnega feedbacka s publiko, kot so ga »trubači« sicer vajeni v Dragačevu, kjer je vsakoletni shod tovrstne plesno poskočne vroče godbe. Za razliko od **Susu Bilibi** so nam »trubači« **Feata Sejdića**, katerih uho je vajeno predvsem svoje balkanske glasbene tradicije, le-to predstavili povsem neokrnjeno in še več: v svoje tradicionalno zveneče »čoček« rimično harmonske glasbene izraze so vtkali melodije z vseh vetrov in jih odigrali na sveže pristen način. Da »trubaška« scena vleče korenine iz konca prejšnjega stoletja, ko so v Avstroogrski začele delovati prve godbe na pihala, nas je spomnil tudi njihov promenadni koncert. Izvajanja revolucionarnih maršev na romski način so pokazala na neverjetno odprta ušesa in nepokvarjenega duha teh godcev, ki še niso okuženi z dur/molovskimi (evropskimi) sistemi. Odličen večerni nastop se je sprevrgel v pravo balkansko slavje in dal letošnji *Drugi godbi* zagon, kakršnega je v tistem trenutku zares potrebovala.

Takoj za njimi je sledil še en etnično zveneč koncert, ki je predstavljal drugi vrh letošnje *Druge godbe*. Odličen koncert madžarske folk skupine **Muzsikas** je porušil dan prej postavljena merila in pokazal, da je morda možno tudi boljše od najboljšega. Ne vem, če je bil to namen zasedbe **Muzsikas**, toda ulovili so nas na naših kratkovidnih racionalnih stališčih, ki nam hromijo glasbeni posluh in se prav komično poigrali s sranjem, imenovanim glasbena kritika. Stvar je pač preprosto v tem, da ljudske godbe ni mogoče vrednotiti oz. je vzeti v precep glasbene kritike (kar je za ostale glasbene umotvore eden od predpogojev razumevanja same glasbe).

Sicer pa se **Muzsikas** ukvarjajo s pristnim folklornim materialom, ki ga tudi sami zbirajo na terenu — tam pa se tudi kalijo kot izvajalci: če jih plešoče občinstvo ne izžvižga, ko se pridružijo izvirnim ljudskim godcem, pomeni da so se dovolj dobro približali »tistemu praemu«.

Sam koncert je bil žal razdeljen v dva dela. Najprej so začeli igrati v preddverju Križank, vendar jih je s previsoko postavljenega odra pregnal dež. Priznati je treba, da je bil ta del koncerta manj uspešen od fenomenalnega drugega dela, razlog pa vidim le v tem, da niso imeli neposrednega stika z občinstvom. Glasba sama zveni precej renesančno komorno, vendar izpolnjena s prvinsko vsebino življenja. Ljudska godba ruši vse in vsakršne pregrade v mestne zidove ujetega duha. Drugi del koncerta, ki se je preselil v Viteško dvorano, je potekal v neposrednem stiku s poslušalci in s tem dosegel feedback v prav penklenskem stopnjevanju. Izvrstna pecka **Marta Sebestyen** nas je s svojo izredno prefinjeno in doživeto interpretacijo povsem potegnila za seboj. Edino kritično ost bi naperil le proti didaktično pedagoškim izpadom (sicer duhovitega) basista, ki so zelo neprijetno trgali tkivo živega nastopa. Žal so stoli in tesna dvorana preprečili plesne izbruhe občinstva, vendar pa se postavlja vprašanje, če bi se občinstvo sploh znalo odzvati s primernim plesom.

REGGAE-REVOLT ZAKLJUČEK

Zaključni reggaenastop je prinesel še tretjo kulminacijo »poskočnih« glasbenih reči in še nekaj več: družbeno sporočilo je v navezi terorja nad marginalnimi črnci v Veliki Britaniji ali nad demokracijo pri nas znova našlo svoj prostor v glasbenih vibracijah. Roots (koreninski) reggae je v avditoriju križank prinesel serije pravih vibracij upora — zaradi državnovarstvenih ukrepov se je **Macka B** počutil kot doma. Naveza **»Janša — Tasić — police opression — Botha«** je zvenela precej čudno, a vseeno še preveč »domače«. Pred seboj predvsem nismo imeli jamračev, ki ne bi bili povezani z vsakdanjim življenjem, ampak visoko osveščene osebnosti, ki vidijo tudi zelo daleč preko svojih plotov ali Jahjevaga kraljestva. Civilni upor, ki ga je bilo začutiti v prav vsakem odigranem tonu, je v resnici prav to, za kar pri roots reggaeju gre.

Ob odličnem miksanju mojstra **Mad Profesorja**, ob vročem muziciranju **Roboticsov** in ob izredno odprtem občinstvu reggae večer ni bil več samo glasbena prireditev, ampak odločen protest proti vsakršnemu (predvsem državnemu) nasilju (kjerkoli na tej nesrečni krogli že). Poanto odziva na družbeno stvarnost, ki jo je alternativa v zadnjih letih žal zapravila, smo končno enkrat znova začutili tudi na ljubljanskem glasbenem odru. V glasbi sami žal zvok sam ni več dovolj (pravzaprav nikoli ni bil dovolj) — v zvoku mora biti prisotno tudi čimbolj jasno in razumljivo sporočilo. Tokrat je stvar bila jasna: ne le **»free Nelson Mandela«**, ampak tudi **»izpustite Janeza Janšo, Davida Tasića in Ivana Boštnerja«.**

ROCK, KROŽNI LABIRINTI IN IZZIVI

Tako nekako kot marksistična teorija zagovarja cikličnost nihanj v ekonomiji (in s tem povezanih desetletnih recesij kapitalistične produkcije ter revolucionarnega gibanja, ki so sestavni del nihanj v večjih časovnih obdobjih) in kot astronomi opazujejo ter razpisujejo (ravno tako približno desetletna) nihanja aktivnosti Sonca, se glasbenim prisluškovalcem prikazujejo (že zopet) desetletna valovanja glasbenih stilov. Zadnje naj bi veljalo predvsem (ali izključno) za dobrih trideset let zgodovine rock'n'rolla: od časov, ko so električne kitare prinesle izzivalno ropotajoče strukture električnega golaža rhythm'n'bluesa, boogiewoogieja in podobnih doneskov afriških sužnjev komaj rojenim poljanam novega sveta »svobode« v ušesom prijetnem nizanju dvanajstic rock'n'rolla, preko groowy časov noro omamljenih psiho-kozmičnih vrtincev Zahodne obale, ko je rock dovolj odrasel, da je izgubil »roll« in v spogledovanju s tradicijo Evrope dosegel vrh v eksploziji medijske masovne (The Beatles) histerije (Evropa se ne bo nikoli znebila sledov histeričnega srednjeveškega mraka) in nazadnje do obdobja radikalnega evropskega odgovora na gnus ameriškega načina plastične hiperprodukcije potrošnje — punka, je rock glasbeni izziv prikrevsljal skozi vrtinec **dialektične triade**. Negacija negacije pa je bila očitno tako učinkovita, da bližnja prihodnost nič kaj prijazno ne kaže na kakršnokoli resno preseganje že doseženega niti po reglcih *»naravnih zakonov«*. Kvečjemu nasprotno: lajnanje samplerjev kaže na popolno zmago konformističnega tradicionalizma in na popolno pomanjkanje kakršnihsižebodi treznih refleksij obstoječega stanja. Pogledi v zgodovino bi morda lahko odprli stranska vrata razjasnitve, če bi se ljudje iz svojih preteklih napak bili zmožni česarkoli naučiti. Žal pa ni tako: stare napake ponavljati v nedogled je vsekakor bolj varno in konformno, kakor vsaj poskušati soočiti se z lastno slaboumnostjo.

Praznina današnjega zvočnega sveta ni srhljiva zato, ker bi nas primorala poslušati trapaste in neokusne izdelke brez vsake primesi šarmantne izvedbe — ne! — iz naftalina se (kot vampirji ali zombiji) oživljajo *»večno mlade in zelene«* cover verzije komadov, ki jih večinoma tako ali tako ne bi pozabili. Problem je v vsesplošni neinventivnosti.

Bistveno vprašanje je, ali rock glasba s svojim omejenim fondom kanonskih zapovedi ritmično-harmonskih osnov sploh še dopušča **preseganje izziva**, ki ga pred (vedno znova) prevratniško naelektrene mlajše generacije prinaša mračno zadovoljstvo liberalnega konzervativizma iz konca osemdesetih let. Reakcija na pomlad '68 ni zmagala le v vsakdanji svetovni politiki, ampak (že veliko prej) v glasbi generacij, ki naj bi bile po ironiji usode nosilec (recimo revolucionarnih) sprememb. Horde mladih »trubadurjev« s samplerji in elektronskimi strojčki vseh vrst nam že lep čas pridno zapolnjujejo vrzel v kulturi naše vsakdanjosti, ki jo za seboj pušča čudovit napredek »krasnega novega sveta«.

Čas brezvetrja, v katerem crkujejo predvsem **pogumni mornarji**, prinaša neskončno ponavljanje enakega: iz dneva v dan isti zvočni svet masovne »štanc« produkcije ubija še tako odporna ušesa.

(Upam, da se motim, ampak) kaže, da je rock svojo piskajočo lokomotivo uporništva odklopil — četudi je pri vsej coprniji šlo le za uporništvo brez razloga. Niti hrupno neposredno radikalni hard core ni vzdržal pritiska enolične mlake: v ZDA se je začel spogledovati s šestdesetimi in sedemdesetimi leti, angleškemu pa je povsem pošla sapa. Revival heavy metal šundra (tu in tam celo plodnega) je le dodatni pokazatelj brezizhodnosti. Na Kontinentu ni bilo (razen požrešne množice konzumentov angloameriških rock-hamburgerjev) ničesar takega, kar bi lahko prepoznali kot rock gibanje: prvi pravi evropski rock je predstavljala **nemška krauť rock scena, RIO eksperimenti** (ki so ostali marginalno in nazadnje tudi klavrno potonili predvsem zavoljo prevelikega davka, ki so ga plačevali evropski tradiciji »resne« glasbe) in nazadnje **nemška scena industrijskega rocka,** ki pa se je kot kaže pokazala le kot skrajna možna (tudi modna) točka rockovske ekspresije crkujoče Evrope.

Ali je torej treba počakati na popoln preobrat v glasbeni zavesti mlajših generacij šele z izzivi »od zunaj« (vsi marksisti vedo, da prosperiteta kapitala ne more predolgo trajati), ali pa bodo kljub vsemu morale nastopiti že v samih glasbenih izraznih formah (ne)zadovoljne mladeži (morda bolj po duši, kot po letih) tako radikalne spremembe, da se bo rock preselil na stranski tir »popularne« množične glasbe 20. stoletja (kot se je nekoč že zgodilo jazzu)? Če so samplerji in disco-pop svinjarije znanilec *»novega«* glasbenega okusa mlajših generacij, nima smisla podleči kakršnikoli paniki. Konec koncev pa se lahko iz najbolj butastih in ostudnih traparij rodi nov veter, ki bi zmogel razmigati usmrajene kupole smogovske svinjarije nad metropolami *»civiliziranega«* sveta. Rojevanje novega stila namreč vedno povsem iztiri kulturne determinante in ustrezne vrednostne sisteme družbenih skupin v začetni fazi procesa *»prehoda«*.

Drug možen odgovor se morda skriva v revitalizaciji oz. prvem resnejšem (ali ponovnem) odkrivanju glasbenih izrazov naših prednikov ali povsem »pozabljenih« »primitivnejših« sorodnikov z vseh koncev in krajev naše skupne krožeče krogle (t. i. folk revival). (Nenazadnje pa bi lahko kakšno vzhodnjaško sintezo prinesla tudi ruska pomlad?)

In kako je s sedanjim trenutkom rockovske zgodovine pri nas? Klavrno. Odkar prosperirajo bendi populistične sorte, ki kokетirajo s previdno rojevajočo se »nacionalno« (ne etnično!) komponento popularne rockovske kulture, se ne morem znebiti morečega občutka ob tem, kar se v »oberkreiner« mitologiji obuja iz navlake preteklosti. **Glasbe je zanesljiv lakmusov papir družbene zavesti** (pravzaprav ideologije, če rečem bobu bob) in barva tega papirja mi ni niti najmanj všeč. V skladu z vsesplošnim ki(k)sanjem na vseh ravneh, tudi avtonomna in avtohtona produkcija radikalnejših glasbenih usmeritev v našem okolju nezadržno nazaduje: zvočni doneski slovenskega alternativnega rocka so v zadnjem času tako rekoč »nikakvi«. (Z nekaj vedrine v srcih lahko računamo le na dolgo pričakovani **MARŠ).**

Rajko Muršič

Duvački orkestar Feata Sejdića

MUZSIKAS

VOJAŠKI OBVEZNIKI,

31. 5. 1988 je bil v Ljubljani odrejen pripor zoper JANEZA JANŠO, ker so pri njem baje našli TAJEN VOJAŠKI DOKUMENT.

TUDI VI

POSEDUJETE TAJEN VOJAŠKI DOKUMENT. To je VOJAŠKA KNJIŽICA z vpisanim vojaškim razporedom.

Če se hočete izogniti možnosti, da bi prišli v podobno situacijo kot Janez Janša, obenem pa z njim solidarizirati,

vas

POZIVAMO,

da ČIMPREJ VRNETE VOJAŠKO KNJIŽICO organu, ki jo je izdal!

UK ZSMS Maribor
UK ZSMS Ljubljana
OK ZSMS Ljutomer

uredništvi Katedre in Kmečkih in rockodelskih novic

P. S.: Za narodnoosvobodilno borbo vam vojaška knjižica NI nujno potrebna — partizani so shajali kar brez nje.

CENTER KLUBOV OZN SLOVENIJE
61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II
pp 210, telefon 219 943

POZIV JAVNOSTI!
POZIVAMO VAS, DA PRIPRTIM IVANU BORTŠNARJU, JANEZU JANŠI IN DAVIDU TASIĆU POŠLJETE RAZGLEDNICE ALI PISMA S POZDRAVI V SMISLU SOLIDARNOSTI Z NJIMI. ZADOŠČA ZGOLJ KRATEK POZDRAV, S TEM BOSTE POKAZALI SVOJO KULTURO IN ZAVZEMANJE ZA DEMOKRACIJO. NJIHOV NASLOV JE: V. P. 2050
61000 LJUBLJANA

Upam, da boste naši želji ugodili ter vas lepo pozdravljam!

ZA MIR IN ENAKOPRAVNO SODELOVANJE MED NARODI!

Republiška konferenca ZSMS
Center klubov OZN
Predsednik:
Peter POŽUN

VPRAŠANJE MERE

Kot je znano, je s sestanka močnih teles in forumov nedavno prišlo sporočilo, da se po državi širi specialna vojna, vojna proti JNA, in s tem tudi vojna proti našim »temeljnim vrednotam«.

Ker močnim nikoli ne manjka branilcev, so odmevi tega sporočila naglo preplavili naš medijski prostor.

Posebna politična igra, tako značilna za naše okolje, je tako zahrumela s polno močjo.

Neimenovani sovražniki *(pa tudi mogoči izidi!)* so že tako tesnobni položaj mnogim ljudem naredili še tesnobnejšega.

Če pa pogledamo od strani, posebno kar se tiče splošno človeških *(ne le »naših«)* osnovnih vrednot, tedaj je bila razglasitev specialne vojne odveč; odveč prav zato, ker hkrati krepko teče neka resna vojna (naj še jaz sprejmem aktualno terminologijo). Pravzaprav bi tudi to vojno lahko uvrstili med specialne. Razlika med tem in onim razglašenim pa je, da nam v njem notranji sovražnik uspeva prizadejati mnogo človeških izgub. Poleg tega je ta notranji sovražnik zelo dobro znan. To je — revščina.

Revščina, enostavno rečeno, uničuje življenja. Ne moremo je meriti samo z ekonomskimi meri-li. Ker okoli ljudi plete mrežo raznih smrtonosnih vplivov, jo lahko merimo tudi z izgubljenimi leti, pa tudi z izgubljeno kvaliteto življenja. Njeno najobčutljivejše merilo pa je smrtnost dojenčkov.

V Jugoslaviji dojenčki umirajo in umirajo. V Evropi je na prepričljivo prvem mestu. Še Romunija jo komaj dohaja, podatkov za Albanijo pa še vedno ni.

V številkah se ta ponižujoči položaj kaže tako, da v Jugoslaviji na 1000 živorojenih vsako leto umro **27,3** (1986), oziroma **28,4** (1985) otrok do prvega leta starosti. To pomeni deset tisoč pokopanih dojenčkov. To pomeni tudi sedemsto tisoč let nepreživetih življenj; vsako leto.

V komunikejih in razglasih, ki na široko razpredajo o napovedani specialni vojni, se o tem ne govori. Morda tudi zato, ker med njimi in specialno vojno, ki bi jo z razliko od one razglaševane lahko imenovali realno, obstaja neka bistvena vrednostna razlika. Se pravi, ena od vrednot, ki jih komunikeji in proklamacije implicitno ali eksplicitno zagovarjajo in branijo kot *»naše«*, je v realni specialni vojni na nasprotni, sovražni strani.

Ta vrednota so vojni stroški.

Kaj dela te vojne stroške sovražne?

Njihova povezava z izgubljenimi življenji.

Po novejših raziskovalnih podatkih namreč obstaja trdna pozitivna korelacija med stopnjo smrtnosti dojenčkov in deležem sredstev, namenjenih za vojaške potrebe. Model Steffi Woolhandler in Davida Himmelsteina celo kaže, da vsak odstotek nacionalnega dohodka, vložen v vojno proizvodnjo, pomeni novih **3,29 smrti** na 1000 živorojenih otrok.

S tem se skladajo tudi podatki, da je smrtnost dojenčkov v negativni korelaciji z družbeno porabo, s kazalci ekonomske razvitosti, in tudi z razvitostjo zdravstva. In še tega ne smemo pozabiti: vse, kar ogroža zdravje dojenčkov enako deluje tudi na zdravje odraslih.

In kaj sledi iz vsega tega?

Sklep, da so tudi brez oboroženih spopadov vojni stroški lahko nevarni za človeško zdravje.

Ta sklep seveda ne zavrača današnje realne potrebe po vojnih stroških.

Postavlja pa vprašanje, kako jih meriti.

Če govorimo o tem, tedaj razglasi in specialne vojne nič ne pomagajo.

Zgovoren je podatek, da je leta 1983 po zaporedju, določenem s Sivardovim indeksom *(razmerje med delom nacionalnega dohodka, ki gre za družbene dejavnosti in delom, ki se porabi za vojsko)*, Jugoslavija sedela na 40. mestu. Švedska, ki ima stopnjo smrtnosti dojenčkov 5,9 (1986) je bila prva, nekje na koncu pa so se nabrale države, znane po množični lakoti.

Glede na to zaporedje bi pot k določanju merila za vojne stroške lahko šla preko odgovorov na dve zelo enostavni vprašanji:

1. Na katerem mestu je Jugoslavija letos?
2. Kateremu koncu lestvice se nameravamo približati?

Vuk Stambolović

Reference:

Woolhandler S., Himmelstein D. U., ***Militarism and Mortality, The Lancet,*** *June 15. 1985. pp 1375-78.*

Editorial, ***Infant Mortality, economics, and arms. Lancet*** *1982. II: 193-94.*

Field M. G., Soviet infant mortality: a mystery story. Iz Jelliffe D. B. & Jelliffe E. F.P. edts., ***Advances in international maternal and child health,*** *Clarendon Press, Oxford. 1986. Sidel V. W.,* ***Destruction before detonation: the health and social costs of weapons race. Health and Medicine*** *1983, 1 (4): 6—15.*

Veljko Rus, ***Društveni razvoj i kvalitet života (teze), Sociologija,*** *Vol XXVII, 1985, br 1—2.*

World Health Statistics, WHO, Geneve, 1987.

Statistički godišnjak SFRJ, Beograd, 1987.

Datum: 9. junij 1988

IZJAVA OK ZSMS LJUTOMER V ZVEZI Z ARETACIJO JANEZA JANŠA, IVANA BORŠTNERJA IN DAVIDA TAŠIĆA

1. Od RK ZSMS zahtevamo, da objavi bojkot dela celotne ZSMS do izpustitve Janeza Janše, Ivana Borštnerja in Davida Tašića iz pripora. Delo vseh organov in organizacij ZSMS naj se poslej povsem omeji na prizadevanje za izpustitev priprtih.

2. Dušku Kosu in Jožetu Školjču predlagamo, da se v znak solidarnosti do priprtega Janeza Janše odpovesta kandidaturi za predsednika RK ZSMS. Hkrati pozivamo vse OK ZSMS, da ponovno pretehtajo svoje odločitve in podprejo izvolitev Janeza Janše.

3. Mednarodno javnost pozivamo najvrši stalni pritisk na svoje vlade, da prenehajo o nadaljni finančni podpori režimu, ki na tak način postopa z Janezom Janšem, Ivanom Borštnerjem in Davidom Tašićem. Prizadevajmo smo preseči revščino, tiranije pa ne.

4. Republiški skupščini predlagamo razpravo o odgovornosti Tomaža Ertla (glej izjavo Tomaža Ertla o katero je opravičil ravnanje Draga Smajlovića, ki je kot kaže nam izločil odvetnika Demšarja..)

Za začasno predsedstvo
OK ZSMS Ljutomer
v.d. podpredsednika:
Slavko Ostarič

UČINKOVIT PROTEST

Nekateri pravijo, da vojski v Jugoslaviji ni treba z državnim udarom prevzemati oblasti, saj jo že ima. Morda je to res, morda ni, a za Slovenijo bi to težko kdo rekel. O vojaškem pritisku na slovensko politokracijo se je slišalo že lansko pomlad, ko je morala slovenska skupščina sprejemati predlog osnutka nove ustave *(pisatelji in državljani so na zboru v Cankarjevem domu zaman rekli ne)*. Drugič se je slišalo v jeseni, približno v času, ko je o osnutku ustavnih sprememb odločala zvezna skupščina. Tedaj smo že razmišljali, ali bi morali organizirati demonstracije za civilno vlado, pa potem ni bilo nič. To pomlad smo slišali vztrajne govorice o listah, celo o listi za streljanje, potem so se pojavile kopije magnetograma Kučanovega govora na seji zveznega CK — in spodbudile javno vprašanje obeh slovenskih študentskih organizacij. Objavila sta ga samo Mladina in Radio Študent *(embargo?)*, pomirljivi odgovor, ki je Republiškemu komiteju za infomiranje prinesel izredno Siratkovo nagrado, so objavili pa veliki časopisi. Vmes smo videli paračinski proces s kaznimi, ki jih je marsikdo čutil kot mrko šalo, posebno še, ko so po pritožbah ubogim hudičem nagrmadili še dodatna leta. Potem so aretirali trojico in zazdelo se je, da je Kosovo prišlo k nam.

Pridružujem se mnenju, da je bil Janša izbran, **(a)** ker so se generali ustrašili, da bo izvoljen (ironija je, da pri konservativnosti poklicnih mladincev — ki volijo namesto članov ZSMS — Janša ni imel šans in mu je bledo volilno upanje dal šele pripor, ki je pokazal, kdo je pač kdo in **(b)** ker so generali hoteli — zavestno ali ne — pogledati, koliko nas je v hlačah. Janša je izredno primeren testni vzorec za ocenjevanje pripravljenosti Slovencev, da se učinkovito upro vojaškemu ali zveznemu diktatu.

Za dober proces rabiš vsaj štiri, raje več žrtev. *(Zato razne šesterice. Če stvar propade, obsodiš vsaj enega na leto ali dve, da ni preveč blamaže.)* Jelka Imširović mi je pripovedovala, kako je bila ona izbrana za svojega — bila je pač v Beogradu in pri roki. *(Menim, da je burni odgovor slovenske javnosti rešil vsaj eno, če ne več glav.)* (Marka Hrena je morda rešila odsotnost.) Tasić se je zameril z Golim otokom, načrtoval je knjižno založbo, Borštner je bil eden redkih Slovencev pri roki, naročnik Mladine, Nove revije, načitan, samosvoj človek.

Ali gre za montiran proces ali ne, ne vem, mislim pa si seveda svoje. (Sape slovenske pomladi so prinesle tudi objavo pričevanj o montiranih procesih v 70 in 80 letih, a žrtvam ni to pravilo nič pomagalo). *(Kot recentno pričevanje o vojaškem sojenju civilistu priporočam Primorske novice, 10/6/88. sodili so 1986 v Zagrebu, obtoženec, ki je bil verjetno nedolžen kot devica Marija, pa je dobil 11 let in 10 mesecev. Kolikor razumem, Primorske novice namigujejo na politično ozadje, na pritisk na istrske Italijane.))*

Usoda trojice bo verjetno jasna, preden bo Katedra izšla, danes (13. 6.) pa bi napovedoval skorajšnje sojenje in za merila vojaških sodišč blage kazni — Borštner 3—5 let, Janša in Tasić eno do dve, morda bodo Tasića sploh oprostili. Obsojenci bodo potem izginili v vojaških zaporih kje v Bosni.

Morda bo tudi sojenje izven Ljubljane.

To napoved krepi mnenje, da je vojska sojenje trojici vzela za prestižno zadevo, saj se je iz normalnega (zastraševalnega?) procesa razvilo v merjenje moči med JNA in slovenskin narodom. Tako vedno znova poslušamo svarila, »da moramo biti previdni« in »da lahko tudi vojska prestavi v drugo«. V zraku plava strah, da bodo namesto treh zaprte stotine . . . in da bomo pokopavali.

Obenem pa se zdi, da je vse le generalka za jesen, ko bosta gospodarska kriza in družbeni obup še globlja, ko bo brezposelnih še več, ko bodo sredstva za izobraževanje spet padla — *(in bodo sredstva za vojsko še višje nad njimi)* — . . . ko se bo sprejemala nova ustava SFRJ, ustava, ki jo je slovenska javnost zavrnila. Morda bomo tedaj šli v poslednji boj tlačani, po stari tradiciji, morda se bo drugače končalo.

Leta 1982, po kosovskih »dogodkih« je filmski alternativec Ivan Obrenov iz Novega Sada posnel **Dodire.** Uporabil je tonski posnetek iz filma Mali veliki mož. Žarišči tega filma sta dve srečanji Indijancev in ameriške vojske, tabor pri reki Wichita in Mali veliki rog. Proti koncu filma vpraša general Custer napol indijanskega vodnika, naj napade ali ne. Skavt — igra ga Dustin Hoffman — ga gleda in mu končno pove — General, to ni Wichita River. Tu doli niso ženske in otroci. *Deset tisoč Indijancev vas čaka . . .* Custer je tedaj potreboval še eno veliko zmago nad Siouxi, da bi postal demokratski kandidat za predsednika Združenih držav.

S Custerjem se lahko pogajaš. Lahko sklepaš pogodbo za pogodbo, odstopaš pokrajino za pokrajino. Na koncu ti bo pustil rezervat v pustinji in misijonarja, ki to bo kradel otroke.

Koliko so te metafore vredne, ne vem. Prepričan pa sem, da moramo trojico braniti, da jo moramo braniti učinkovito **in ne zaradi lepšega,** kot spretno žele nekateri politiki. Tudi če se najbolj črne bojazni uresničijo — vojska ne more zlomiti naroda, če se ne izda sam. Josef Smrkovsky, predsednik čehoslovaške ljudske skupščine v času »pomladi« je kasneje trdil (glej NR, 8/10/71, s. 589—591), da bi »pomlad« lahko preživela tudi okupacijo, če bi le bilo vodstvo enotno, kot je bilo enotno ljudstvo. A del politikov se je prodal tujcem in okupacija je ubila ustvarjalno dejavnost, opustošila dušo ljudstva.

Naj se še enkrat oprem na *Naše razglede*, na uvodnik letošnje 10. številke, 27. maja, **Politični vzroki družbene krize.** Če je ta kriza pljučnica, je aspirini ne bodo pozdravili.

Mi moramo ven iz nemoči v dostojno, ustvarjalno, veselo družbo. Fizična in tiha emigracija sta edini alternativi, če politični pogoji za upanje ne bodo izpolnjeni: civilni nadzor nad vojsko, policijo in obveščevalno službo, neposredne volitve, svoboda obveščanja (da Jože Smole ne bo mogel prepovedati intervjuja z Mojco Borštner), pravica do političnih in gospodarskih pobud, pravica do svoje osebnosti in življenja brez strahu.

Če bomo spotoma skresali vojaški budžet do višine izobraževalnega in ukinili vojaška sodišča, pa toliko bolje.

Shall we overcome?

Samo Resnik

M. Djilas: Mislim, da se bo . . . **Foto: Bogo Čerin**